

Notat 2007–5

Tilrettelegging for bygdeutvikling – på rett vei, men fortsatt et stykke frem

– Hvordan brukes fylkesvise bygdeutviklingsmidler til utredning og tilrettelegging for å øke verdiskapingen av landbrukets og bygdenes ressurser?

Anders R. Nordlund
Ellen Marie Forsberg

Tittel	Tilrettelegging for bygdeutvikling – på rett vei, men fortsatt et stykke frem. – Hvordan brukes fylkesvise bygdeutviklingsmidler til utredning og tilrettelegging for å øke verdiskapingen av landbrukets og bygdenes ressurser?
Forfattere	Anders R. Nordlund, Ellen Marie Forsberg
Prosjekt	Evaluering av tilretteleggingsmidler BU (A613)
Utgiver	Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF)
Utgiversted	Oslo
Utgivelsesår	2007
Antall sider	99
ISBN	978-82-7077-674-0
ISSN	0805-9691
Emneord	bygdeutvikling, evaluering, utredning og tilrettelegging, landbruk, forvaltning, kommuner, fylkesmannens landbruksavdeling, Innovasjon Norge, fylkesvise BU-midler

Litt om NILF

- Forskning og utredning angående landbrukspolitikk, matvaresektor og -marked, foretaksøkonomi, nærings- og bygdeutvikling.
- Utarbeider nærings- og foretaksøkonomisk dokumentasjon innen landbruket; dette omfatter bl.a. sekretariatsarbeidet for Budsjettnemnda for jordbruket og de årlige driftsgranskingene i jord- og skogbruk.
- Utvikler hjelpemidler for driftsplanlegging og regnskapsføring.
- Finansieres av Landbruks- og matdepartementet, Norges forskningsråd og gjennom oppdrag for offentlig og privat sektor.
- Hovedkontor i Oslo og distriktskontor i Bergen, Trondheim og Bodø.

Forord

Norsk Institutt for Landbruksøkonomisk Forskning (NILF) har på oppdrag fra Landbruks- og matdepartementet vurdert den delen av de fylkesvise bygdeutviklingsmidlene som går til utrednings- og tilretteleggingstiltak og som forvaltes av fylkesmannen.

Det er sendt ut to spørreundersøkelser hvorav den ene til fylkesmannens landbruksavdeling og den andre til ansatte i relevante forvaltningsorganer på kommune- og fylkesnivået samt representanter for faglag, samvirkebedrifter og rådgivingsapparatet. Det er også foretatt dybdeintervjuer med 7 respondenter fra ulike respondentgrupper for å utdype resultatene fra spørreundersøkelsene.

Notatet har som formål å kartlegge og evaluere utrednings- og tilretteleggingstiltak som et virkemiddel for landbruksbasert verdiskaping. I tillegg skal undersøkelsen gi økt informasjon om verdiskapingsarbeidet generelt, spesielt involvering av ulike parter i nettverkene rundt fylkesmannens landbruksavdeling.

Notatet er bestilt av departementet, men vil forhåpentligvis være nyttig for en bred gruppe av aktører i næringen og i forvaltningen som arbeider med spørsmål knyttet til verdiskaping basert på landbrukets og bygdenes ressurser.

Prosjektleder for prosjektet har vært Anders R. Nordlund, som har skrevet notatet godt hjulpet av Ellen Marie Forsberg. Jeg har også selv vært involvert i oppstart og gjennomføring av prosjektet. Assistenten har vært Mads Svennerud og to studenter; Eivind Thorsen og Jørgen Pettersen. Studentene har hjulpet til med utarbeidelsen og utsending av spørreskjemaene og tilrettelegging for analysen. Ivar Hovland og Silje Skøien har bidratt i forbindelse med analysen av dataene fra spørreskjemaene. En stor takk til Siri Fauske som har forberedt notatet for trykking.

Oslo, februar 2007

Ivar Pettersen
Direktør

Innhold

	Side
SAMMENDRAG OG KONKLUSJONER.....	1
1 INNLEDNING.....	7
2 TIDLIGERE RELEVANTE UNDERSØKELSER – KOMMUNENE SOM LANDBRUKSAKTØR.....	9
3 FORVALTNING AV UTREDNINGS- OG TILRETTELEGGINGSMIDLER.....	11
3.1 Regelverk og tildeling.....	11
3.2 Bakgrunnsinformasjon fra Fylkesmannens landbruksavdeling.....	13
3.2.1 Prioritering og involvering av andre aktører.....	13
3.2.2 Vektlegging av ulike mulige mål ved bruk av midlene i 2006.....	14
3.2.3 Fordeling av midler.....	15
3.2.4 Hvilke egenskaper preger forvaltningen av midlene.....	16
3.2.5 Administrasjon og evaluering av bruken av utrednings- og tilretteleggingsmidlene.....	16
4 OPPFATNINGER OM BRUKEN AV UTREDNINGS- OG TILRETTELEGGINGSMIDLER.....	17
4.1 Gjennomføring av den brede spørreundersøkelsen.....	17
4.1.1 Praktisk gjennomføring.....	17
4.1.2 Respondentenes bakgrunn.....	18
4.2 Innretningen av utrednings- og tilretteleggingsmidlene.....	18
4.2.1 Føringer fra Landbruks- og matdepartementet.....	19
4.2.2 Oppfatninger om mål for verdiskapingstiltakene generelt.....	19
4.2.3 Målsettinger for bruken av utrednings- og tilretteleggingsmidler.....	23
4.2.4 Vilje til å prioritere utrednings- og tilretteleggingstiltak i forhold til bedriftsrettede tiltak – blir det bare «småtteri»?.....	26
4.2.5 Prioritering mellom ulike grupper av utrednings- og tilretteleggings-tiltak.....	26
4.2.6 Fordeling av utrednings- og tilretteleggingsmidler til kommunene.....	27
4.3 Motivasjon.....	27
4.4 Kompetanse, strategi og informasjon.....	29
4.5 Kapasitet.....	30
4.6 Samarbeid og nettverk – partnerskap.....	31
4.7 Forvaltning av utrednings- og tilretteleggingsmidlene.....	32
4.7.1 Hvem jobber med verdiskapingstiltakene.....	32
4.7.2 Nærmere om forvaltning av midlene.....	33
4.7.3 Evaluering.....	33
4.8 Effekt.....	34
4.9 Hindringer for arbeidet med økt verdiskaping i fylket.....	34
5 KONKLUSJONER.....	37
KILDER.....	43
VEDLEGG.....	45

Sammendrag og konklusjoner

Midlene til utredning og tilrettelegging innenfor Bygdeutviklingsordningen (BU) skal bidra til mer effektivt arbeid for bygdeutvikling og bedre utnyttelse av landbrukets ressurser. Blant personer som arbeider med landbruksbasert verdiskaping, er det en utbredt oppfatning at utrednings- og tilretteleggingsmidlene tjener viktige formål. Kompetansegrunnlaget for verdiskapingsarbeidet oppfattes dels å være utilstrekkelig. Det synes spesielt viktig å styrke kapasiteten i kommunene. Næringslivet prioriterer kompetansetiltak høyere enn representanter i forvaltningen. De fleste mener imidlertid at midlene skal tjene et bredt sett med formål. Oppfatningene i næring og regional forvaltning tyder på at det er vanskelig å prioritere mellom ulike mål i verdiskapingsarbeidet. Resultatet kan være at midlene spres for tynt.

Prosjektet

NILF har på oppdrag fra Landbruks- og matdepartementet foretatt en analyse av bruken av de fylkesvise utrednings- og tilretteleggingsmidlene innenfor bygdeutviklingsordningen (BU-midlene). Disse midlene tilsvarer knapt 20 %¹ av de fylkesvise BU-midlene årlig og forvaltes av Fylkesmannens landbruksavdeling (FMLA). Midlene skal brukes til å fremme lønnsom næringsutvikling på bygdene. Målgruppen for disse midlene er organisasjoner, institusjoner, kommuner og ulike former for samarbeidsorganer, hovedsakelig innenfor landbruket. En del av midlene benyttes gjerne til prosjekter som fylkesmannen selv styrer. Midlene skal ha en utløsende effekt i den landbruksbaserte verdiskapingen. Totale midler som var tilgjengelig for utrednings- og tilretteleggingstiltak i Fylkesmennenes regi, utgjorde i 2006 omlag 60 mill. kroner.

To spørreundersøkelser ble sendt ut til ulike aktører som jobber med landbruksrelatert næringsutvikling. En ble sendt til Fylkesmannens landbruksavdelinger (FMLA), for å skaffe informasjon om mål for og bruk av utrednings- og tilretteleggingsmidlene (smal undersøkelse), og en gikk ut til et bredt utvalg enkeltpersoner som er knyttet til arbeidet med verdiskapingstiltakene i fylkene (bred undersøkelse). Svarfordelingen i begge undersøkelsene fremgår av vedlegg. I analysen kartlegges bruken av midlene, herunder omfanget og hvordan tildelingen foregår. Videre undersøkes oppfatninger om virkemiddelbruken hos ulike grupper i den regionale og kommunale landbruksforvaltningen og andre involverte forvaltningsorganer i dette arbeidet. Vi har også undersøkt og drøftet hvordan utrednings- og tilretteleggingsmidlene bidrar til verdiskapingsarbeidet i fylkene, for eksempel ved å avdekke behovene for kompetanse, mobilisering og samarbeid/nettverk.

Vi har i tillegg foretatt til sammen syv intervjuer med representanter for fylkesmannens landbruksavdelinger, Innovasjon Norge og Norges Bondelag. Dette er gjort for å utdype svarene fra spørreundersøkelsen.

¹ Her er ikke rentestøtte innberegnet.

Forutsetninger for effektiv virkemiddelbruk

Prosjektet tar utgangspunkt i fire faktorer som antas å være viktige for at et virkemiddel skal ha ønsket effekt.

Den første går ut på at involverte aktører må ha *motivasjon* og at motivasjonen må være samsvarende mellom lokalt virkemiddelapparat og det forvaltningsorgan som bestemmer virkemiddelbruken.

Videre er *kompetanse* en forutsetning. Verdiskapingstiltakene legger stor vekt på regional tilpasning av virkemiddelbruken. Derfor må det også forventes at det er behov for kompetanse både når det gjelder forståelse av landbrukets situasjon og mulige effekter av virkemiddelbruken.

Den tredje faktoren er *nettverk og innovasjonssystem*, det vil si relasjoner mellom ulike aktører som bidrar med ressurser eller aktiviteter som gir grunnlag for ny eller økt verdiskaping. Undersøkelser av regional innovasjon og næringsutvikling legger stor vekt på samspillet i såkalte regionale innovasjonssystemer.

Den fjerde faktoren er *rasjonell virkemiddeladministrasjon*. Administrasjonen av virkemidlet kan være kostnadskreven i seg selv, men i denne undersøkelsen er vi først og fremst opptatt av om det foreligger planer for bruken av midlene, om bruken evalueres osv.

RESULTATER

Undersøkelse rettet mot fylkesmannens forvaltning av midlene

Fylkesmennenes landbruksavdelinger vektlegger flere ulike mål for utviklings- og tilretteleggingsmidlene. To mål skiller seg ut som særlig viktige: «å skape felles forståelse for situasjonen og utfordringene i landbruket» og «å motivere og mobilisere bønder til å utvikle prosjekter og tiltak». En klar tendens ved fordeling av midler hos flertallet av fylkesmennene, er at andelen midler som går til kommunene, er lav, dvs. under 10 %. FMLA-ene har anledning til å tildele kommunene midler for selvstendig prioritering blant kommunene.

Hele ti av tolv mulige mål for utrednings- og tilretteleggingsmidlene som var listet opp i spørreskjemaet fikk over 50 % svar innenfor alternativene enig eller helt enig. Dette kan tyde på at det i liten grad prioriteres mellom de ulike opplistede målene.

Når det gjelder antall innvilgede søknader, er det fylkesmannen selv som får innvilget flest søknader (15 % i 2005). Deretter følger kommunene, bondelag og fylkeskommunene. Midlene spres på en rekke aktører med få prosjekter hver.

Fylkesmennene mener det er stor grad av enighet om strategi, prioritering og mål for verdiskapingsarbeidet i fylkene, og de mener fylket i stor grad når målene for sin bruk av utrednings- og tilretteleggingsmidler. Samtidig sier hele 75 % av de spurte at det ikke finnes rutiner for evaluering av enkeltprosjekter. Manglende evaluering står i kontrast til de klare utsagnene om at FMLA ene oppnår sine mål med bruken av midlene.

Vurderinger av mal og forvaltning

Den brede undersøkelsen til enkeltpersoner i næring og forvaltning omfatter vel 300 respondenter. Observasjonene her gir godt samsvar mellom holdninger hos det brede utvalget og blant FMLA-ene. Vi finner også her at det er generell høy vektlegging av flere ulike mål for bruk av midlene. Dette stiller spørsmålsteget ved evnen til å prioritere utvalgte mål.

Tilbakemeldinger fra dybdeintervjuene indikerer at utrednings- og tilretteleggingsmidlene er betydningsfulle, men fokus i partnerskapet er i første rekke på de bedriftsrettede midlene, siden disse utgjør om lag 80 % av de fylkesvise BU-midlene. Dette ser

ut til å prege forvaltningen av utrednings- og tilretteleggingsmidlene spesielt med hensyn til vektlegging og prioritering og med hensyn til evaluering. Det er større vilje blant representanter fra faglag, samvirkebedrifter, forsøksringer og regnskapskontorer til å bruke midler til utrednings- og tilretteleggingstiltak enn blant ansatte i Innovasjon Norge og hos fylkesmannen. Resultatet virker overraskende. Tilretteleggingstiltakene gir mulighet for engasjement, kunnskap og sterkere involvering og innflytelse for forvaltningen. Til tross for dette er det altså slik at det er næringen sammen med den kommunale forvaltningen som mener at tilretteleggingstiltakene bør ha en høyere andel. Det er imidlertid grunn til å være noe forsiktig med tolkningen av resultatene uten nærmere oppdeling i respondentgrupper. Vi har for eksempel ikke med bøndene direkte i undersøkelsen, kun gjennom ledere for fylkesvise faglag og indirekte ved at en betydelig andel av respondentene driver gård som sidenæring eller har bakgrunn fra gård.

Hele 70 % av de spurte i den brede undersøkelsen er menn og 64 % er oppvokst på gård. Av de spurte har 63 % universitets- eller høyskoleutdanning med landbruksfag eller annen naturvitenskapelig bakgrunn. Næringsutvikling er et fagområde som kanskje mer enn mange andre områder, er avhengig av et mangfold og stor evne til å tenke nytt og innovativt. Det er grunn til å tro at sjansen til å få dette til vil øke med økende mangfold blant aktører som er sentrale i arbeidet med næringsutvikling med utgangspunkt i landbrukets og bygdens ressurser. Også kjønnsaspektet vil være relevant og en god representasjon av begge kjønn vil kunne bidra til å styrke arbeidet med utviklingsmidlene.

Undersøkelsen kartlegger oppfatninger om mål både for verdiskapingsarbeidet generelt og spesifikt for utrednings- og tilretteleggingsmidlene. På spørsmål om personlige synspunkter på hvordan de samlede (generelle) verdiskapingsmidlene best kan utnyttes for å bidra til positiv utvikling av landbruket og bygdene i fylket, scorer økte inntekter for bøndene og sikring av bosetting i distriktene desidert høyest (70–76 %). Alternativene om at midlene bør gjøre bøndene mindre avhengig av tradisjonelt jordbruk og at det bør bidra til kostnadsreduisering/effektivisering får relativt lav score (20–30 %).

Vi har kategorisert ulike typer opplistede mål i gruppene effektivitet, inntekt og samfunn. Kommunenes respondenter prioriterer effektivitet klart fremfor de to andre målene. Representanter fra kommunene prioriterer mål knyttet til samfunn lavest av alle respondentgruppene. Respondenter som arbeider hos fylkesmannen prioriterer samfunn høyest (hele 92 %) og inntekt lavest, mens det motsatte er tilfellet for ansatte i Innovasjon Norge. Representanter fra faglagene og rådgivere viser betydelig mindre variasjon i prioriteringen av de tre ulike målsettingene.

Bare to av elleve mulige konkretiserte mål for de spesifikke utrednings- og tilretteleggingsmidlene får lavere enn 50 % oppslutning (helt eller delvis enig). De ni øvrige får fra 50 til 70 % score. Dette tyder på begrenset vilje og evne til å prioritere mellom ulike mål også for utrednings- og tilretteleggingsmidlene. Dybdeintervjuene understøtter dette inntrykket. Det kan derfor tyde på at fylkene og partnerskapene bør spisse sine strategier/ handlingsplaner for å samle innsatsen om færre satsingsområder og ikke spre virkemidlene tynt utover.

Er forutsetningene for effektiv virkemiddelbruk til stede

Undersøkelsen reiser spørsmål om forutsetningene for regionalisering av virkemiddelbruken for verdiskaping. Regionalisering og lokal forankring vurderes positivt, men flere av forutsetningene kan vanskelig sies å være tilfredsstillende. Den generelle motivasjonen synes å være god, men det er liten evne til å prioritere. Det sårbare punktet når det gjelder kompetanse og kapasitet til å følge opp arbeidet, er kommuneforvaltningen.

Svarene i den brede undersøkelsen tyder på en sterk og bred forankret *motivasjon* for verdiskapingsarbeidet. Samtidig er det ikke registrert noe merkbart økt engasjement for landbruksbasert verdiskaping i fylkene etter at fylkesmannens landbruksavdelinger overtok hovedansvaret for strategiarbeidet og helheten i BU satsingen i 2005. Det reelle innholdet i satsingene og prioriteringen av utrednings- og utviklingsmidlene har ikke endret seg i særlig grad.

Det er en utbredt oppfatning blant de som arbeider med landbruksbasert verdiskaping at de har tilfredsstillende *kompetanse*. Kommunene oppfattes av de andre respondentgruppene som å ha mangel på kompetanse og for lite ressurser i dette arbeidet. Dette er uheldig siden kommunene har en førstelinjetjeneste for de bedriftsrettede BU-midlene med et viktig ansvar for å bidra til mobilisering for verdiskapingstiltak innenfor sitt område. Man anser det som viktig å få tiltakene ned på lokalt nivå for å treffe og mobilisere de som virkelig er interessert innenfor målgruppen. Behovet for å tenke alternativer når det gjelder involvering av kommunene, er kommet frem i forbindelse med intervjuene.

Vårt inntrykk, basert på spørreundersøkelsene, dybdeintervjuene og signaler fra Landbruks- og matdepartementet til fylkene de senere årene, er at etablering av fylkesvise partnerskap i strategiarbeidet som startet i 2005, har hatt gunstig effekt på nettverksetableringer i regionene. Men det ser for oss ut til at det gjenstår å videreutvikle disse *nettverkene*, for å styrke engasjementet for landbruksbasert verdiskaping i hele regionen, blant annet ved å trekke inn aktører fra andre næringer og sektorer, og skape tyngre satsinger innenfor færre, prioriterte områder.

Det viser seg at *forvaltningen* i stor grad bruker midlene som før og at mange av de samme søkerne går igjen («søkers makt»). Flere av de som er intervjuet innrømmer at det «smøres for tynt utover» og at man i liten grad velger å nytte midlene til noen færre og større satsinger. Resultatet tyder på at det er behov for ressurser som kan styrke grunnlaget i fylkene for å kunne utarbeide klare mål og prioriteringer. Det ser ut til at potensialet for større effekt av midlene absolutt er til stede.

Det er en stor utfordring å etterprøve om målene med utrednings- og tilretteleggingsmidlene er nådd. Fylkene synes å legge lite vekt på slik *evaluering*. Det gjennomføres i meget liten grad egne evalueringer av bruken av utrednings- og tilretteleggingsmidlene utover årlig rapportering til Innovasjon Norge i tråd med regelverket. En grunn er at det er begrenset med midler. Fylkene bør likevel tilstrebe en evaluering av resultatene i satsingen opp mot de mer operative målene som bør være nedfelt i den fylkesvise strategien. Det bør for eksempel være mulig etter hvert å si noe om en lyktes med en tung satsing, for eksempel innen kompetansebygging, mobilisering eller nettverksbygging. Det er en svakhet at man ikke har utarbeidet noe eget mål- og resultatstyringsopplegg for bruken av midlene, slik tilfellet er med de bedriftsrettede midlene hos Innovasjon Norge.

Det er vanskelig å evaluere denne typen tilskudd som ikke går til enkeltbedrifter. Flere av de vi intervjuet hevdet å være «visse på at midlene har effekt». Bruken av offentlige midler til utrednings- og tilretteleggingstiltak har stor legitimitet både i næringa og forvaltningen. Undersøkelsen viser at vel 42 % av de spurte mener at tilretteleggingstiltak prioriteres og utnyttes effektivt og målrettet. Bare vel 14 prosent er uenige i en slik påstand, mens mer enn 40 % er nøytrale. Fylkene hevder, tross lite evaluering, at de har god effekt av midlene.

De største *hindringene* for økt verdiskaping er etter respondentenes syn, attraktive vilkår for sysselsetting i andre næringer. Dette er ikke bare et østlandsfenomen, men går igjen i store deler av landet. Usikre politiske rammebetingelser, økonomisk usikkerhet og utilstrekkelig avkastning er også ansett som betydelige hindringer blant mer enn tre av fire respondenter.

Anbefalinger

Landbruks- og matdepartementet bør på bakgrunn av fylkesvise evalueringer, vurdere om virkemidlene kan og bør brukes mer målrettet. Totalt utgjør utrednings- og tilretteleggingsmidlene et begrenset beløp, men likevel sannsynligvis tilstrekkelige til å bidra til kompetanse, motivasjon og effektiv virkemiddelforvaltning dersom midlene brukes fokusert og målrettet.

Departementet kan velge mellom flere strategier for å stimulere til klarere prioritering og målretting. En mulighet er å stimulere til konkurranse mellom de ulike fylkene om å fremskaffe gode resultater. Departementet ville da ha større mulighet til å nytte fordelingen av utrednings- og tilretteleggingsmidler mellom fylker som virkemiddel for å skape insitamenter for fylkene til stadig å gjøre en bedre jobb på området. Det er tvilsomt om de foreslåtte endringene i kriteriene for tildeling av fylkesvise BU-midler i denne omgangen vil bidra tilstrekkelig i en slik retning for utrednings- og tilretteleggingsmidlene spesifikt. På sikt er det muligheter for bedre resultatindikatorer.

Der det legges liten vekt på strategiarbeidet, mobilisering osv, er det kanskje mindre grunn til å bevilge penger til formålet. Fylkene er ulike, de skal ha mulighet for å arbeide ulikt og det kan være naturlig med ganske ulik ressursbruk. Andelen på 20 % av de samlede fylkesvise BU-midlene i hvert fylke har lenge ligget fast og er den samme for alle fylker. Det synes som om det er liten vilje i fylkenes sentrale landbruksforvaltning til å øke denne betydelig, men dersom fylkene må jobbe hardere for å opprettholde eller øke rammen, vil det kunne gi insentiver til forbedringer i fylkene sitt arbeid med utrednings- og tilretteleggingsmidler. Det kan for eksempel være aktuelt å belønne evnen til å skape tyngre satsinger som stimulerer til innovasjon og etablering innenfor noen få utvalgte satsingsområder. De sentralt fordelte BU-midlene kan gi en mulighet for slike tildelinger. Slike tyngre strategiske satsinger kan gi mer langsiktig effekt av midlene.

Et annet alternativ for å stimulere til bedre målretting av virkemidlene regionalt, er å gi klarere føringer for bl.a. strategiarbeidet, involveringen i partnerskapene med næring og forvaltning, større krav til egen evaluering osv. Sterkere sentrale føringer kan heve kvaliteten på arbeidet, men går samtidig på bekostning av den regionale tilpasnings-evnen.

Et tredje alternativ er et tettere og samtidig mer differensiert samspill mellom sentrale og regionale forvaltningsledd, en form for partnerskap. Et slikt alternativ kan i korthet innebære at fylkene utarbeider strategier og handlingsplaner som fremlegges for sentrale myndigheter som en slags søknad om bevilgning til et regionalt verdiskapingsprogram. Bevilgningene til det enkelte fylke, andre bidrag som kompetanseutveksling, bruk av andre virkemidler osv avgjøres ut fra kvaliteten på det enkelte verdiskapingsprogram. Partnerskapsalternativet stiller større krav til planlegging og involvering fra sentralt hold, men kan samtidig gi gode muligheter for samtidig ivaretagelse av nasjonale prioriteringer og regional tilpasning.

Uansett hvordan verdiskapingsmidlene forvaltes i framtiden, er det grunn til å arbeide med dokumentasjon og resultatoppfølging også for utrednings- og tilretteleggingsmidlene. Selv om de utgjør en begrenset del av den «store» verdiskapingspotten, er det ingen grunn til å undervurdere betydningen av å legge til rette for effektiv bruk av de samlede verdiskapingsmidlene.

1 Innledning

NILF har på oppdrag fra Landbruks- og Matdepartementet (LMD) foretatt en analyse av bruken av de fylkesvise utrednings- og tilretteleggingsmidlene innenfor bygdeutviklingsordningen (BU-midlene). Disse midlene, som tilsvarer knapt 20 %² av BU middelordningen årlig, bevilges over jordbruksavtalens post 1150 underpost 50.11 og forvaltes av fylkesmannens landbruksavdelinger (FMLA). Midlene skal brukes til å fremme lønnsom næringsutvikling på bygdene. Målgruppen for disse midlene er organisasjoner, institusjoner, kommuner og ulike former for samarbeidsorganer, hovedsakelig innenfor landbruket. En del av midlene settes også av til fylkesmannens egne prosjekter. Midlene skal ha en utløsende effekt i den landbruksbaserte verdiskapingen.

I analysen kartlegges bruken av midlene, herunder omfanget, hva midlene brukes til og hvordan tildelingen foregår. Videre undersøkes oppfatninger om virkemiddelbruken hos ulike grupper i den regionale og kommunale landbruksforvaltningen og andre involverte forvaltningsorganer i dette arbeidet. Vi har også undersøkt og drøftet hvordan utrednings- og tilretteleggingsmidlene bidrar til verdiskapingsarbeidet i fylkene. Det er gjennomført en spørreundersøkelse som grunnlag for evalueringen (bred undersøkelse). For å bidra til økt bakgrunnsinformasjon er det også gjennomført en mindre og spesifikk spørreundersøkelse som kun er rettet inn mot ansatte hos FMLA (smal undersøkelse).

Det er fire sentrale faktorer som er viktige for at midlene skal kunne ha ønsket effekt. Disse er motivasjon, kompetanse, nettverk og innovasjonssystem og den siste, som er rasjonell virkemiddeladministrasjon. Disse fire faktorene har derfor vært sentrale ved utformingen av spørsmålene i de to gjennomførte undersøkelsene. Den førstnevnte går ut på at involverte aktører må ha *motivasjon*, og at motivasjonen må være samsvarende mellom utfører og det forvaltende organ (bestiller). Der motivasjonen for eksempel i virkemiddelapparatet trekker i en annen retning enn målene for virkemiddelbruken, er det grunn til å forvente at resultatene også blir svake.

Kompetanse er også en forutsetning, hvor kompetansen til de som skal legge til rette for verdiskapningen påvirker effekten av tiltakene som blir gjennomført. Virkemiddel-

² Her er ikke rentestøtte innberegnet.

apparatet har stor myndighet over bruken av verdiskapingsmidlene. Ansvaret strekker seg fra utforming av strategier, via motiverende aktiviteter til prosjektutvikling, søknadsutforming og – behandling. I alle ledd i virkemiddelforvaltningen ligger oppgaver hvor det er behov for sammensatt kompetanse.

Det tredje er *nettverk og innovasjonssystem*, det vil si relasjoner mellom ulike aktører som bidrar til grunnlaget for ny eller økt verdiskapning. I teoriene om næringsutvikling og innovasjon er man opptatt av samspill og nettverk, gjerne i det som kalles regionale eller lokale innovasjonssystemer. Ulike aktører har ulike ressurser som virker gjensidig utfyllende i utviklingen av ny økonomisk aktivitet. For landbruksbasert næringsutvikling er det sannsynligvis spesielt viktig. Flere av de aktivitetene det er aktuelt å tilføre gårdsbrukene befinner seg langt unna det tradisjonelle landbruket. Turisttjenester, undervisning, omsorg, råvareforedling og annen næringsvirksomhet basert på landbrukets ressurser, har mer til felles med helt andre profesjoner, kundegrupper og produksjonsprosesser enn produksjon av landbrukets hovedprodukter. De gårdsbrukene som skal utvikle nye næringer trenger nettverk. Nettverkene rundt landbruksdirektørene, Innovasjon Norge og kommunene skal bidra til å styrke det regionale nettverket og sikre ressurser for virkemiddelforvaltningen. Det er derfor viktig at de ulike aktørene har aktive relasjoner, som i dette tilfellet kan omfatte relasjonen mellom landbruksdirektøren og andre regulerende og bevilgende myndigheter, næringsorganisasjoner osv.

Den fjerde faktorene er *rasjonell virkemiddeladministrasjon*, hvor antagelsen er at den administrative siden ved forvaltning av virkemidler påvirker effektiviteten i virkemiddelbruken. Det er derfor viktig at en har utviklet gode søknadsprosedyrer, og gode rutiner for planlegging av virkemiddelbruken og evaluering av resultater.

Sammendraget og konklusjonene med noen anbefalinger til hvordan virkemiddelbruken kan videreutvikles, er samlet i et egen del fremst i notatet. I kapittel 2 omtales relevante undersøkelser om kommunen som landbruksaktør. I kapittel 3 redegjøres det for forvaltningen av de fylkesvise BU-midlene og spesielt den delen av midlene som brukes til utrednings- og tilretteleggingstiltak. I denne delen presenteres resultater fra spørreundersøkelsen hos fylkesmannens landbruksforvaltning i fylkene. I kapittel 4 omtales resultatene fra en større spørreundersøkelse blant aktører som er involvert i gjennomføringen av verdiskapingstiltakene i fylket. I kapittel 5 oppsummeres hovedresultatene.

2 Tidligere relevante undersøkelser – kommunene som landbruksaktør

I dette kapitlet gis en kort gjennomgang av resultater fra tidligere undersøkelser om kommunene som landbruksaktør og som kan belyse resultater som fremkommer i denne rapporten. Kommunaliseringen av en del landbrukspolitiske virkemidler de siste årene har gitt kommunene større ansvar og oppgaver i forhold til landbruk og miljø. Spørsmålet er; hvordan har dette gått? Den første omtalte studien er gjort av ECON og Nordlandsforskning, og er en følgeevaluering av ordningen med kommunen som første-linjetjeneste i næringsutvikling generelt. Den andre studien gjennomført av Bygdeforskning, er en vurdering av konsekvensene av kommunalisering av virkemidler i landbrukspolitikken.

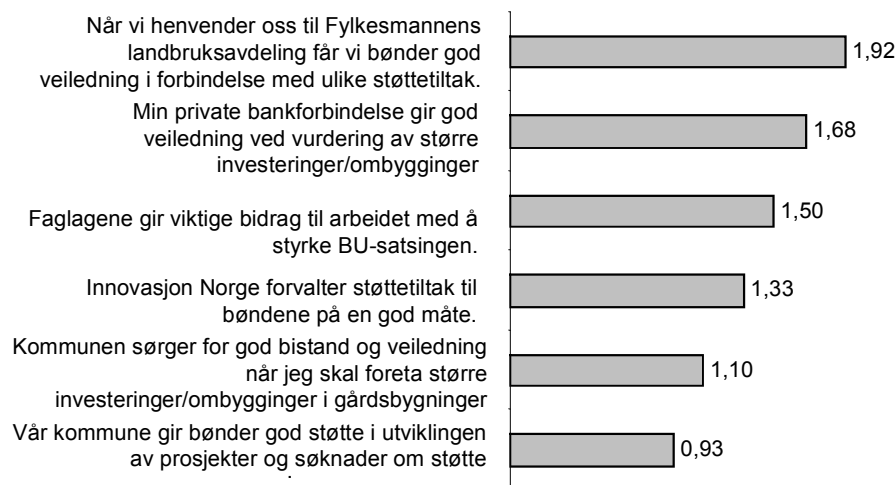
I førstnevnte rapport blir kommunepolitikere og kommuneadministrasjonen vurdert som de med lavest engasjement knyttet til næringsutvikling. Gårdbrukere vurderer engasjementet litt lavere enn snittet, mens landbruksgründere har en noe bedre oppfatning av engasjementet blant kommunepolitikere enn snittet. Ut fra rapporten kan man altså se tegn på at engasjementet og motivasjonen i kommunen oppfattes å være lavere enn hos andre aktører, som for eksempel næringslivet generelt og fylkesmannens landbruksavdeling.

Etter at kommunene fikk delegert ansvaret for blant annet en rekke miljøvirkemidler og skogmidler, samt for saker etter jord- og konsesjonsloven i 2004, gjennomførte Bygdeforskning en undersøkelse av hvordan kommunene arbeider i forhold til landbruk. Blant kommunene var det ikke den gang noen massiv bevegelse for å få økt myndighet. Det kom frem fra intervjuer med flere kommuner at oppgavene de fikk tildelt, måtte komme kommunen til nytte for at den nye reformen skulle ha positive effekter. Det var en utbredt oppfatning hos kommunene at de fikk stadig flere oppgaver uten mer midler. Man gav også uttrykk for at lokalpolitikere har for lav kompetanse på den faglige delen som ligger til grunn for saksbehandling. Reformen medførte imidlertid at behandlingen av landbrukssaker i økende grad foregikk i sammenheng med de tilliggende saksfelt i kommunene. For store landbrukskommuner mente man at dette i all hovedsak ville være

positivt, siden forvaltning av landbruksressurser kan utløse positive effekter på arealbruk, bosetningsmønstre og utvikling av nye næringer. I større kommuner der landbruket betyr mindre, mente man reformen kunne utløse negative effekter siden der ville landbrukssaker «drukne» i store utvalg hvor hensyn til infrastruktur og andre næringer ville veie mer enn landbrukssakene.

Samme rapport tok også for seg reformens innvirkninger på kompetansen hos saksbehandlere for landbruksrelaterte saker. Kommunene var opptatt av å ha tilstrekkelig kompetanse, og dette ble løst på ulike måter. Noen valgte å beholde landbruket som en del av en større fagetat i kommuneadministrasjonen. Bygdeforskning mente at i kommuner hvor landbruksforvaltningen var sterk, stod den godt som selvstendig etat. I andre kommuner kunne det vært en fordel å styrke koblingen til andre etater for å heve kompetansen i saksbehandlinger. En annen løsning for kompetanseheving var interkommunalt samarbeid. Det blir også gitt uttrykk for at landbruksadministrasjonen fikk et tyngre ansvar etter reformen ettersom de fikk større påvirkning på sluttresultatet. De lokale saksbehandlere uttrykte at gjennom arbeid med slike beslutningsprosesser ble den lokale kompetansen på sakfeltet hevet i og med at deres tilrådninger måtte være enda bedre grunnlagt enn før. Dette gjorde at lokaladministrasjonen i større grad sikret seg et godt saksgrunnlag gjennom utstrakt kontakt med de impliserte parter, samt gjennom kontakt med ekspertise i nabokommuner eller hos fylkesmannen.

NILF gjennomførte sommeren 2006 en undersøkelse blant 99 bønder i Nordland. Respondentene skulle vurdere graden av enighet på ulike påstander om støtten de mottar til landbruksbasert næringsutvikling fra ulike faginstanser og servicevirksomheter. Her ble det benyttet skala 1 til 5, hvor 1 er helt uenig. Figuren nedenfor viser antall som er noe eller helt enig på den ene side delt med antall som er noe eller helt uenig.

Figur 2.1 Vurdering av institusjoner som yter tjenester for landbruksbasert verdiskaping. Antall personer som er enig i påstanden dividert med antall som ikke enige. Undersøkelse i Nordland, 2006

I likhet med ECON analyse og Nordlandsforskning sin studie gir også denne undersøkelsen lavere verdier for kommunene enn andre aktører. Førstnevnte rapport la vekt på engasjement. Her går spørsmålene mer på kompetanse og kommunikasjon. I utvalget fra Nordland er det nesten dobbelt så mange som er enig i at fylkesmannens landbruksavdeling gir god veiledning i forbindelse med ulike støttetiltak enn de som er uenige. Når det gjelder kommunene er det omtrent like mange som mener at kommunene gir god støtte og veiledning som de som mener de ikke gjør det.

3 Forvaltning av utrednings- og tilretteleggingsmidler

3.1 Regelverk og tildeling

LMD har i de senere år lagt vekt på å samordne strategiene i bygdeutviklingsarbeidet. Det vises i denne sammenheng til LMD sin strategi for næringsutvikling; Landbruk – mer enn landbruk. Denne vil fra og med 2007 bli erstattet av den nye strategien; «Ta landet i bruk!» som skal gjelde for perioden 2007–2009. Strategien *«legger rammene for satsingen på næringsutvikling med basis i landbrukets og bygdenes ressurser og med utgangspunkt i virkemidlene under Landbrukets Utviklingsfond (LUF), og gir en oversikt over hvordan dette arbeidet er tenkt gjennomført.»* Mat, Økologisk matproduksjon og matforbruk, Trevirke, Bioenergi, Reiseliv og opplevelsesproduksjon, Inn på tunet samt annen grønn vare- og tjenesteproduksjon er fremhevet som mål med tilhørende strategier. Denne strategien, sammen med tilsvarende fylkesvise strategier gir føringer for bruken av BU-midlene. De fylkesvise strategiene for næringsutvikling skal nå revideres i tråd med den nye nasjonale strategien.

I strategien heter det at «Mål- og resultatrapporteringssystemet til Innovasjon Norge legges til grunn for rapportering knyttet til de midlene Innovasjon Norge forvalter.» For de fylkesvise midlene er det sagt at «Fylkesmannen rapporterer på måloppnåelsen knyttet til de midlene fylkesmannen forvalter, i tråd med det som er beskrevet i tildelingsbrevet til fylkesmannen og rundskrivet for BU-midlene.» Landbruks- og Matdepartementet fordeler alle midler til bygdeutvikling på fylkesnivå samt rammer for rentestøtte til fylkesmannen. Fylkesmannen fordeler midler videre til bedriftsrettede tiltak og rentestøtten til Innovasjon Norge gjennom eget tildelingsbrev. I Rundskriv M-1/2005 heter det at «Fylkesmannen skal fordele midler til bedriftsrettede tiltak til Innovasjon Norge gjennom eget tildelingsbrev. Andelen midler til bedriftsrettede tiltak, midlene til melke- og storfekjøttproduksjonsprogrammet inkludert, skal ikke reduseres i

forhold til 2004. Midlene øremerket til melke- og storfekjøttproduksjonsprogrammet er bedriftsrettede midler, og skal i sin helhet tildeles Innovasjon Norge.»

På bakgrunn av fordelingen i 2004 kan således i underkant av 20 % av midlene til investeringsprogrammet og andre tiltak holdes tilbake hos fylkesmannen og nyttes til utrednings- og tilretteleggingstiltak, jf. M-1/2004. For å nytte Akershus som eksempel, vil dette si at om lag 2 mill. kroner kan holdes tilbake hos Fylkesmannen, mens 2,5 mill kroner går til Innovasjon Norge sitt investeringsprogram for melk og storfe og 6,4 mill. kroner går til andre bedriftsretta tiltak i Innovasjon Norge i Akershus og Oslo for 2006.

Landbruks- og matdepartementet har varslet at de vil gjennomgå kriteriene for – og ta stilling til - en ny fordeling av BU-midlene fra og med 2007. Den 04.12.2006 ble det avgitt en rapport fra en partssammensatt arbeidsgruppe med forslag til ny fordelingsmodell for de fylkesvise BU-midlene. Gruppen foreslår at 10 % av midlene fordeles likt på alle fylker, 65 % av midlene fordeles ut fra objektive kriterier og 25 % av midlene fordeles ut fra en skjønnsmessig vurdering og politiske prioriteringer. Dagens modell tar i større grad utgangspunkt i ulike former for objektive kriterier alene. Det er foretatt følgende fylkesvise fordeling for 2006, jf. Rundskriv M-1/2006 (mill. kroner):

Tabell3.1 Fylkesvise midler til bygdeutvikling

	Investerings- program for melk og storfe	Andre tiltak	Anslatt ramme for	
			utrednings- og tilretteleggings- midler (19,2 %)	Rentestøtte
Østfold	2,7	9,8	2,4	26,0
Akershus	2,5	8,4	2,1	20,9
Hedmark	5,8	16,7	4,3	53,8
Oppland	4,6	11,1	3,0	36,5
Valdres	1,4	3,1	–	10,1
N. Gudbrandsdal	2,0	4,1	–	13,2
Buskerud	3,4	11,5	2,9	30,7
Vestfold	2,1	7,8	1,9	21,4
Telemark	2,3	9,9	2,3	22,4
Aust-Agder	1,7	7,0	1,7	16,9
Vest-Agder	2,5	7,8	2,0	19,7
Rogaland	9,7	16,0	4,9	47,2
Hordaland	4,8	15,2	3,8	40,6
Sogn og Fjordane	6,3	20,1	5,1	57,8
Møre og Romsdal	6,9	17,4	4,7	53,5
Sør-Trøndelag	6,8	15,8	4,3	47,6
Nord-Trøndelag	8,1	20,1	5,4	66,9
Nordland	6,1	17,5	4,5	50,4
Troms	3,2	12,9	3,1	37,8
Finnmark	2,1	8,8	2,1	26,6
SUM	85	241	62,6	700

I tillegg kommer ubenyttet ramme fra foregående år og inndratte tilsagn. For 2005 gav dette en totalramme på 71,5 mill. kroner til utrednings- og tilretteleggingstiltak og ikke 12

62 mill. kroner som ble bevilget til slike tiltak for 2005 ut i fra en ramme på snaut 20 % av de samlede fylkesvise BU-midlene. Det ser derfor ut til at det er betydelig grad av midler som ikke er benyttet og som derfor overføres til neste år. Bevilgningen til utrednings- og tilretteleggingsmidler varierer fra ca. 1,7 mill. kroner i Aust-Agder til ca. 5,4 mill. kroner i Nord-Trøndelag.

Rapportering fra Innovasjon Norge om utrednings- og tilretteleggingsmidler

I rapporten for 2005 fra Innovasjon Norge til LMD om BU-midler forvaltet av fylkesmannens landbruksavdeling heter det at «det er et nært samarbeid mellom fylkesmannen og Innovasjon Norge i det enkelte fylke knyttet til strategi og handlingsplaner for bruk av de fylkesvise BU-midlene.» Innovasjon Norge peker i sin samlerapport til LMD på at mobiliseringsarbeidet fungerer ulikt med varierende grad av ressurstilgang, kompetanse, initiativ og innsatsvilje.

Det vises i rapporten til et mangfold av tiltak som støttes gjennom utrednings- og tilretteleggingsmidlene og Innovasjon Norge gir følgende gruppering:

- Næringsutviklingsprosjekter på matområdet
- Økologisk landbruk
- Skogbruk
- Bioenergi
- Reiseliv og utmark
- Grønn tjenesteproduksjon – «Inn på tunet»
- Kunnskapsbasert næringsutvikling
- Lokalsamfunnstiltak og tiltak rettet mot kvinner og ungdom
- Annet.

Det fremgår at det bevilgede beløpet til kvinnetiltak utgjorde om lag 7 % av midler bevilget til utrednings- og tilrettelegging totalt. De to mer spesifikke formålene praktikantordningen og Onnebarnehager som er nevnt i bakgrunns materialet for BU-midlene utgjorde i underkant av henholdsvis 9 % og 0,5 % av totalt bevilget beløp.

3.2 Bakgrunnsinformasjon fra Fylkesmannens landbruksavdeling

Det ble sendt ut eget spørreskjema til fylkesmennenes landbruksavdelinger for å få bakgrunnsopplysninger om bruken av midlene, administrative rutiner, nettverk med mer. 14 av 18 Fylkesmenn har besvart undersøkelsen. Dette gir en svarprosent på 77.

Alle som har svart, sier at de bruker opp hele bevilgningen. Samtidig går det av Innovasjon Norge sin samlerapportering fra 2005 fram at bevilgningen på om lag 62 mill. kroner til utrednings- og tilretteleggingstiltak økte til ca. 72 mill. kroner i ramme for tilsagn på grunn av overførte og inndratte midler. Det skjer således en betydelig grad av overføring av ubrukte bevilgninger fra ett år til et annet.

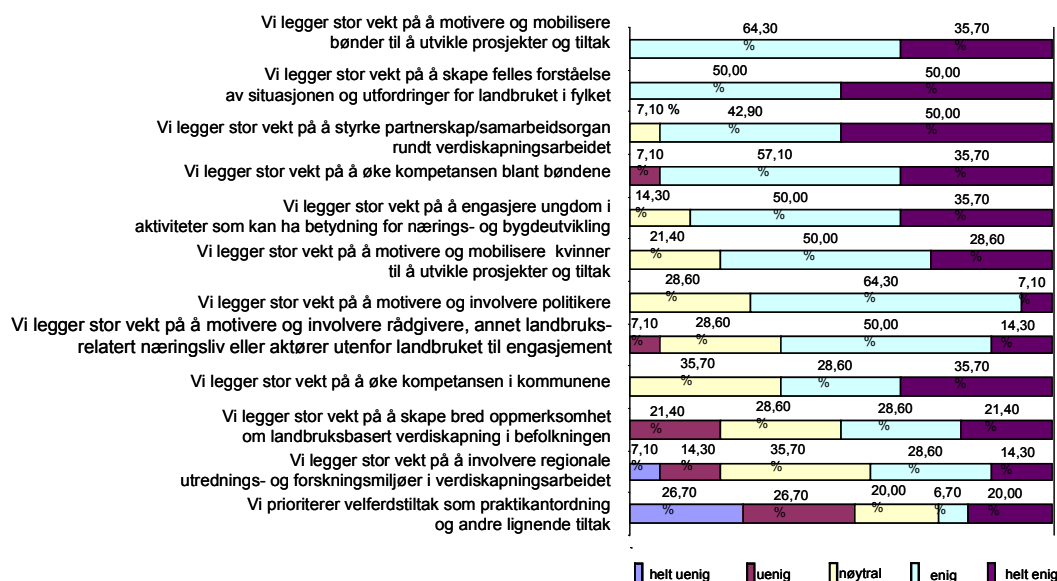
3.2.1 Prioritering og involvering av andre aktører

På spørsmål om hvordan fylkesmannen bestemmer bruken av tilretteleggingsmidlene er det et overveldende flertall som svarer at prioriteringen av tilretteleggingsprosjekter drøftes i partnerskapet/samarbeidsorganet for næringsutvikling. Det ser imidlertid ut til å være betydelig variasjon i hvilken grad det utarbeides planer for hvilke tilretteleggingsprosjekter som skal støttes, eller om prosjektene vurderes og prioriteres etter hvert som behovene melder seg. På mer spesifikke spørsmål om hvilke aktører som

inviteres til å delta i denne prioriteringen er det absolutt flest som fremhever fylkeskommunen. På bakgrunn av verbale rapporter fra fylkesmennene til Innovasjon Norge i 2005, ser det ut til at mange av fylkesmennene ser forvaltningen av utrednings- og tilretteleggingsmidlene i nær sammenheng med fylkeskommunenes behandling av Regionale utviklingsprogram (RUP). Fylkesmennene fremhever også at kommunene, for eksempel gjennom KS, i stor grad inviteres til å foreslå tilretteleggingsprosjekter. Det ser imidlertid ut til at fylkesmennene i liten grad tildeler midler til kommunene som kommunene selv kan forvalte. Det ser også ut til at FoU miljøer i liten grad deltar i prioriteringen av midlene.

3.2.2 Vektlegging av ulike mulige mål ved bruk av midlene i 2006

Ansatte hos fylkesmannens landbruksavdelinger ble spurt om hvilke mulige mål som ble vektlagt i forbindelse med tildeling av utrednings- og tilretteleggingsmidlene. Spørsmålet lød: «Når dere prioriterer bruken av tilretteleggingsmidlene, hvilken vekt legger dere i 2006 på ulike mulige mål? Vis i hvilken grad du er enig i følgende påstander om hva dere vektlegger! (1 er helt uenig, 3 er nøytral og 5 er helt enig)». Figur 3.1 viser at det er flest som svarer at de er enige (svaralternativene 4 og 5) på spørsmålet om de legger vekt på å motivere og mobilisere bønder til å utvikle prosjekter og tiltak, samt å skape felles forståelse for situasjon og utfordringer for landbruket i fylket. Også mål som går ut på å styrke partnerskapet og øke kompetansen blant bøndene scorer meget høyt og høyere enn mål som f. eks går ut på å motivere og involvere politikere og stimulere ungdom eller kvinner til å arbeide med landbruksbasert verdiskaping.

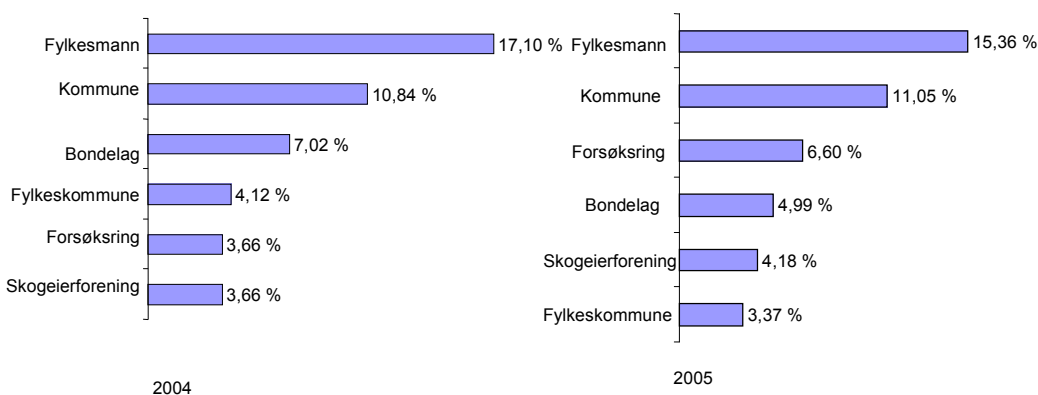
Figur 3.1 Vektlegging av ulike mål hos fylkesmannens landbruksavdelinger

Svarene på dette spørsmålet bærer preg av at mange av de tolv mulige målene som er angitt som svaralternativer får høy oppslutning. Tre av målene får imidlertid mindre enn 50 % oppslutning. I nedre ende av skalaen ligger mål som går ut på å prioritere velferdstiltak som praktikantordningen og lignende, videre et mål om å involvere regionale utrednings- og forskningsmiljøer i verdiskapningsarbeidet, samt mål om å skape bred oppmerksomhet om landbruksbasert verdiskaping i befolkningen.

Det går frem av undersøkelsen at fylkesmennene mener at de i stor grad når målene for sin bruk av tilretteleggingsmidler.

3.2.3 Fordeling av midler

Innovasjon Norge systematiserer informasjon om hvem som får tildelt utrednings- og tilretteleggingsmidler. Søkere som får flest innvilgede søknader, er vist i figur 3.2. Figuren viser at de fleste bevilgningene etter antall innvilgede søknader, går til fylkesmannen selv, med henholdsvis 17 og 15 prosent i 2004 og 2005. Deretter følger kommunene, bondelag og fylkeskommunene. Figuren viser samtidig at midlene først og fremst spres på en rekke aktører med få prosjekter hver. Over femti prosent av prosjektene ble gitt til aktører eller grupperinger som fikk rundt tre prosent eller mindre av antall prosjekter.

Kilde: Innovasjon Norge, NILF analyse

Figur 3.2 Søkere med flest innvilgede søknader etter antall prosjekter, 2004 og 2005

Ansatte hos fylkesmannens landbruksavdelinger ble også stilt spørsmål om bruken av midlene. I underkant av 50 % svarer at mindre enn 10 % av midlene går til å støtte kommunale tiltak for landbruksbasert næringsutvikling. Dette samsvarer bra med svarfordelingen på beslekta spørsmål om bevilgning av utrednings- og tilretteleggingsmidler til kommunene. Av figur 3.2 ser vi at andelen av prosjekter som går til kommunene ligger omkring 10 % både i 2004 og 2005.

Andelen av midlene som brukes til prosjekter som er delfinansiert av andre regionale utviklingsmidler (f. eks RUP-midler) er noe større. Her svarer 50 % at 40–70 % av midlene går til prosjekter som innebærer samfinansiering med andre økonomiske virkemidler. Dette kan tyde på at midlene i betydelig grad samordnes med andre tiltak som derved kan øke effekten av BU-midlene totalt.

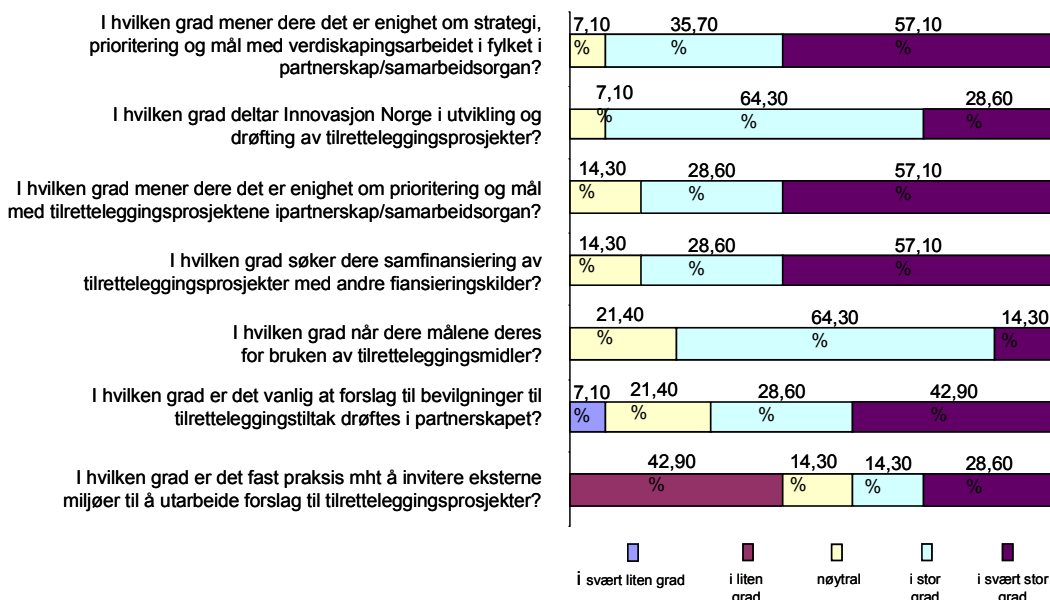
Når det gjelder graden av samfinansiering med verdiskapingsprogrammene svarer imidlertid om lag 64 % at mindre enn 10 % av midlene brukes til prosjekter som også har finansiering fra verdiskapingsprogrammene for mat og tre. Den samme svarfordelingen gjør seg gjeldende for praktikantordningen.

Over halvparten av de som har svart sier at andelen midler som går til tiltak for å engasjere ungdom er under 10 %. En helt identisk fordeling gjør seg gjeldende på svar om tiltak for å mobilisere kvinner.

Kulturelle og sosiale tiltak som kan stimulere verdiskaping får i meget liten grad støtte. Alle FMLA-ene svarer at de bruker mindre enn 10 % av bevilgningen på onnebarnehager.

3.2.4 Hvilke egenskaper preger forvaltningen av midlene

Etablering av regionale partnerskap og behovet for å se ulike regionale virkemidler i sammenheng har vært i fokus i forbindelse med endringer i forvaltningen av de fylkesvise BU-midlene fra 2005, jf. blant annet arbeidet med nasjonal og regionale strategier for landbruksbasert næringsutvikling. FMLA-ene ble spurt om i hvilken grad de mente forvaltningen av tilretteleggingsmidlene var preget av visse angitte egenskaper. Svarene er også her fordelt på en skala, fra 1–5, der 1 er svært liten grad og 5 er svært stor grad:

Figur 3.3 Egenskaper som preger forvaltningen av utrednings- og tilretteleggingsmidler. Spørreundersøkelse om bakgrunnsinformasjon fra fylkesmennene

Ett spørsmål skiller seg ut med lavere score enn de øvrige spørsmålene. Det er: I hvilken grad det er fast praksis å invitere eksterne miljøer til å utarbeide forslag til tilretteleggingsprosjekter. Spørsmålet om i hvilken grad det er vanlig at forslag til bevilgninger til tilretteleggingstiltak drøftes i partnerskapet gir også en del lavere score enn øvrige spørsmål i denne bolken, men har likevel en høy score.

Fylkesmennene mener at det innenfor partnerskapene i overveiende grad er enighet om strategi, prioritering og mål med verdiskapingsarbeidet i fylket. Videre er det en klar oppfatning om at FMLA-ene i stor grad når målene for sin bruk av tilretteleggingsmidler.

3.2.5 Administrasjon og evaluering av bruken av utrednings- og tilretteleggingsmidlene

Et flertall av FMLA-ene sier at de ikke utarbeider systematiske oversiktsrapporter om tilretteleggingsprosjekter utover minstekravet til rapportering i tildelingsbrevet og BU-rundskrivet. Hele 75 % sier at det ikke finnes rutiner for evaluering av enkeltprosjektene. Nesten 70 % sier videre at partnerskapet/samarbeidsorganet ikke deltar i evalueringen av tilretteleggingsprosjekter. Like mange svarer at det ikke foreligger dokumenter med evaluering av bruken av tilretteleggingsmidler i fylket. Manglende evaluering står i klar kontrast til de klare utsagnene om at FMLA-ene oppnår sine mål med bruken av midlene.

4 Oppfatninger om bruken av utrednings- og tilretteleggingsmidler

4.1 Gjennomføring av den brede spørreundersøkelsen

4.1.1 Praktisk gjennomføring

Undersøkelsen om tilretteleggingsmidler under BU-ordningen ble lagt ut elektronisk og invitasjonen ble sendt ut per e-post til 750 personer innen landbruket. Det ble oppnådd en svarprosent på ca. 46. De som fikk invitasjon til å svare på undersøkelsen var:

- Saksbehandlere for næringsutvikling og BU midler hos FMLA-ene og Innovasjon Norge
- en representant fra hvert av fylkeslag i Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Norges Bondelag
- representanter for konsernstyret og regionsstyrene i Gilde og Tine
- lederne for alle forsøksringer registrert hos Landbrukets Forsøksringer (LFR) og til en del regnskapskontorer i landbruket, rådmann, skogbruksansvarlig og jordbruksansvarlig i utvalgte kommuner i alle fylkene
- rådgivere hos Tine og Gilde.

I de største landbruksfylkene ble invitasjonen sendt ut til de ti største jordbrukskommunene målt i antall sysselsatte og i de resterende fylkene ble invitasjonen sendt ut til de to største jordbrukskommunene.

Spørreskjemaet ble sendt til personer som er involvert i landbruksbasert næringsutvikling for personlig besvarelse. Det vil si at svarene skal, i motsetning til undersøkelsen om bakgrunnsinformasjon fra FMLA-ene, representere individuelle, subjektive

oppfatninger, ikke institusjonenes vurderinger. Utvalget av personer kan samlet grupperes slik; ansatte i kommunene og fylkeskommunene (1), fylkesmannens landbruksavdelinger (2), Innovasjon Norge (3), representanter fra faglagene, regionale og sentrale ledere/tillitsvalgte i samvirkeforetak (4) samt representanter for forsøksringer og regnskapskontorer (5).

4.1.2 Respondentenes bakgrunn

Respondentene er i hovedsak menn med landbruksfaglig bakgrunn, oppvekst i landbruksmiljø og i en sen fase av yrkeskarrieren. Over 70 % av respondentene i undersøkelsen er menn. Hele 64 % er oppvokst på gård. Den dominerende utdanningsbakgrunnen er universitet/høyskoleutdanning med landbruksfag eller annen naturvitenskapelig retning (63 %). Vel 44 % av de spurte er over 51 år.

Over 70 % av de spurte sier at deres oppgave går ut på å informere og motivere bønder og næringsutøvere til å utvikle prosjekter og at de gir bønder og næringsutøvere råd om prosjekter og tiltak i landbruket. Av resultatene kan det se ut som om 30–40 % deltar i søknadsbehandling, utarbeiding av strategier og planer, rekrutterer ressurspersoner til å delta i planlegging og tilrettelegging.

Vel 60 % sier de arbeider eller har arbeidet med bedriftsrettet støtte innenfor BU-satsingen, mens 55 % har jobbet mer spesifikt med utrednings- og tilretteleggingstiltak.

Av de spurte svarer 34 % at de arbeider eller har arbeidet med satsinger for økt landbruksbasert reiseliv, mens 30 % arbeider eller har arbeidet med Verdiskapingsprogrammet for Mat. Videre har 31 % arbeidet med Regionale utviklingsprogram finansiert via Fylkeskommunen. Minst kjennskap har respondentene til Verdiskapingsprogrammet for Tre og Bioenergiprogrammet.

Det er grunn til å understreke usikkerheten som ligger i tolkning av resultatene. Spesielt gjelder dette egne statistikk-kjøringer som er gjort for de fem gruppene av respondenter som er redegjort for over. Dette innebærer at man må være forsiktig med å trekke konklusjoner knyttet til enkeltgrupper og heller fokusere på trender og variasjoner eller fellestrekk. Til grunn for statistikk-kjøringen med inndeling i hhv sentrale og distriktsfylker, har vi tatt utgangspunkt i Kommunal- og Regionaldepartementets inndeling i soner for virkeområdet for de regionalpolitiske virkemidlene der fylker med et flertall kommuner i sone I og II er definert som sentrale fylker (Akershus/Oslo, Østfold, Vestfold og Rogaland) og fylker med flesteparten av kommunene i sone III og IV som distriktsfylker. Enkelte fylker kommer i en viss mellomstilling, men vi har valgt å definere disse som distriktsfylker da vi antar at vilkårene for jordbruk til en viss grad vil være mer likt vilkårene i de typiske distriktsfylkenes. Selvsagt blir dette en grov inndeling, men like fullt tjener den formålet om å undersøke om det er noen klar forskjell i svarene mellom disse to fylkesgruppene.

Det er i tillegg foretatt til sammen syv intervjuer med respondenter fra fylkesmannens landbruksavdelinger, Innovasjon Norge og Norges Bondelag. Dette er gjort for å utdype svarene fra spørreundersøkelsen.

4.2 Innretningen av utrednings- og tilretteleggingsmidlene

Målene for midlene oppfattes som klare og greie, nemlig at de skal legge til rette for økt verdiskaping i og i tilknytning til landbruket. Tiltakene skal føre med seg næringsutvikling i etterkant.

4.2.1 Føringer fra Landbruks- og matdepartementet

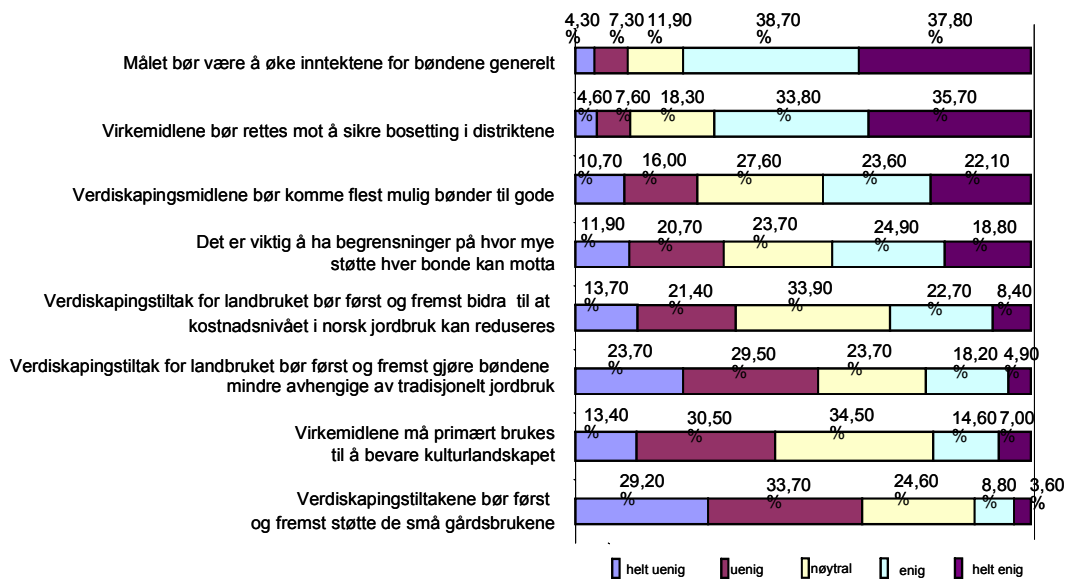
Det oppfattes å ha vært små endringer i føringene for bruken av disse midlene fra departementets side de siste årene, jf. BU-forskriften og BU-rundskrivene. Derfor har det vært minimale endringer i bruken av dem. Videre har andelen av de fylkesvise midlene som kan nyttes til utrednings- og tilretteleggingstiltak (og som forvaltes av fylkesmannen) har vært videreført på ca. 20 % i mange år uten at det synes å ha blitt tatt eksplisitt stilling til om dette er en riktig fordeling og om hvorvidt fordelingen bør variere over tid.

Det som derimot har endret seg er at det er lagt større vekt på å etablere samordnede nasjonale og regionale strategier for BU-midlene, enten de går til utrednings- og tilretteleggingstiltak eller til bedriftsrettede tiltak forvaltet av Innovasjon Norge. Dette følges opp av krav om etablering av partnerskap på regionalt nivå i forbindelse med næringsutviklingsarbeidet. De strategiene som er utarbeidet gir føringer for landbruksrelaterte utviklingsmidler enten de er bedriftsrettede eller ikke og uansett om de tildeles fra Innovasjon Norge eller FMLA. Midlene skal også ses i sammenheng med fylkeskommunenes næringsutviklingsarbeid og utviklingsmidler. Det ser derfor ut til at det i langt større grad enn tidligere er etablert faste partnerskap i de ulike fylkene.

Enkelte av de som ble intervjuet pekte på et visst dilemma mellom føringer om å se seg selv i større grad som del av et regionalt partnerskap for næringsutvikling (og bruk av midler for å bidra til dette) – og på den andre siden det de opplevde som krav i BU-forskriften og BU-rundskrivet om å styre midlene til landbruksnæringen og bøndene som hovedmålgruppe.

4.2.2 Oppfatninger om mal for verdiskapingstiltakene generelt

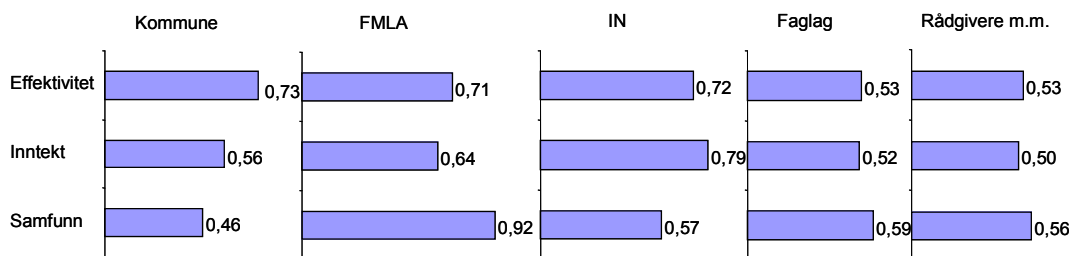
Utrednings- og tilretteleggingsmidlene skal danne grunnlag for bruken av de samlede BU-midlene. Det er derfor interessant å se om det er klare oppfatninger om hva BU-midlene og øvrige verdiskapingstiltak egentlig skal bidra til. Respondentene i den brede undersøkelsen ble spurt om sine personlige synspunkter på hvordan de samlede verdiskapingsmidlene best kan utnyttes for å bidra til en positiv utvikling av landbruk og bygder i fylket. Spørsmålet lød: *«Hvor enig er du i følgende påstander på skala 1 til 5, hvor 1= helt uenig, 3= nøytral, 5= helt enig; sett ett kryss på en verdi per linje. La stå åpent hvis du ikke kan svare.»*

Figur 4.1 Prioritering av samlede verdiskapingsmidler til landbruket. Grad av enighet i synspunkter på målene for tiltakene

Svarene tyder på at verdiskapingstiltakene i stor grad ses på som tiltak for økt inntekt. Tanken om diversifisering og effektivisering av jordbruksvirksomhetene står relativt svakt. Bare vel tretti prosent mener at tiltaket først og fremst skal brukes til å redusere kostnadsnivået, dvs. til effektivisering. Videre mener ca. 23 % av de spurte at tiltakene skal bidra til diversifisering av inntektene ved mindre avhengighet av inntekter fra tradisjonelt landbruk.

Ved å se på hvor stor andel av respondentene innenfor de fem hovedgruppene *kommune (eksklusive fylkeskommunene), FMLA, Innovasjon Norge, faglag* og *rådgivere* som har krysset av for «enig» eller «helt enig» ved tre utvalgte målsetninger (effektivitet, inntekt og samfunn), ser en hvordan de ulike gruppene prioriterer ulike mål i forhold til hverandre og i hvor stor grad. Følgende figur illustrerer dette:

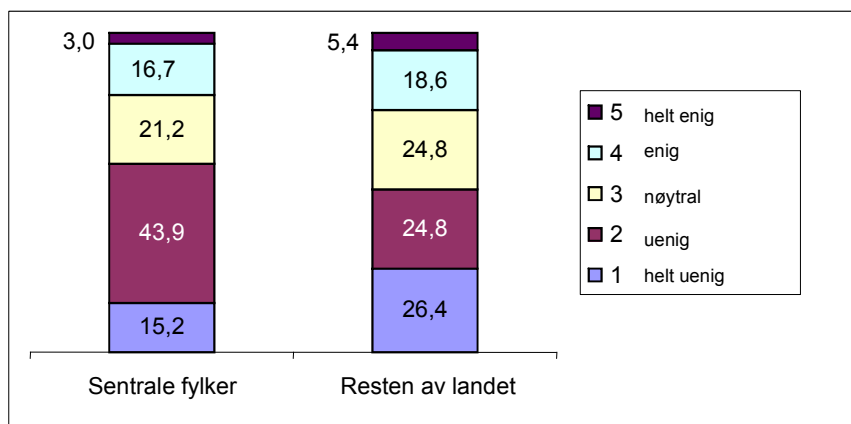

Figur 4.2 Variasjon i prioritering av viktige målsetninger blant respondentene som har svart enig eller helt enig på spørsmålet om hvilke målsetninger som er viktig å prioritere i verdiskapingsarbeidet

Figuren viser at kommunenes respondenter prioriterer effektivitet klart fremfor andre mål. Representanter fra kommunene prioriterer mål knyttet til samfunn lavest av alle respondentgruppene. Respondenter som arbeider hos fylkesmannen prioriterer samfunn høyest (hele 92 %) og inntekt lavest, mens det motsatte er tilfellet for ansatte i 20

Innovasjon Norge. Representanter fra faglagene og rådgivere viser betydelig mindre variasjon i prioriteringen av de tre ulike målsettingene.

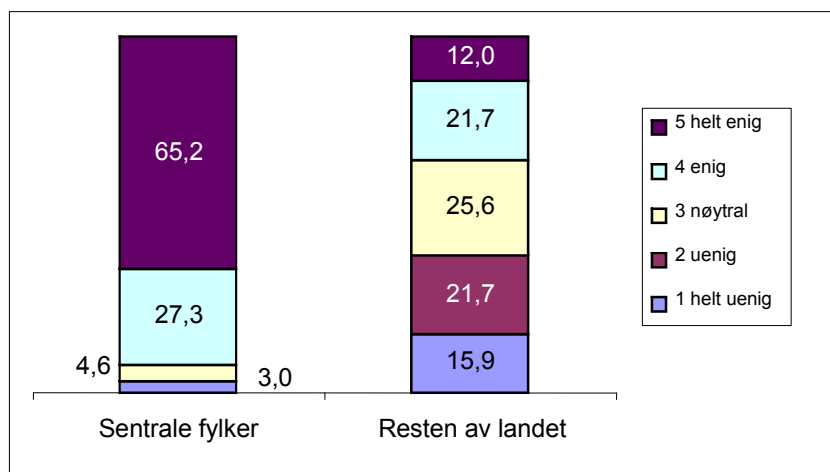
Vi har undersøkt om det er ulike oppfatninger mellom sentrale fylker og distriktsfylker på utsagnet om at «Verdiskapingstiltakene for landbruk bør først og fremst gjøre bøndene mindre avhengig av tradisjonelt landbruk.»

Figur 4.3 Variasjon i synet på innretning av verdiskapingstiltakene

Som vi ser er det flere av respondentene i sentrale fylker som er uenig i nedtoning av tradisjonelt landbruk innenfor verdiskapingstiltakene.

Vi har også sett på variasjonen mellom de to kategorier av fylker med hensyn til utsagnet om at «Jordbruket i vårt fylke er mer konkurransedyktig enn gjennomsnittsjordbruket i Norge»

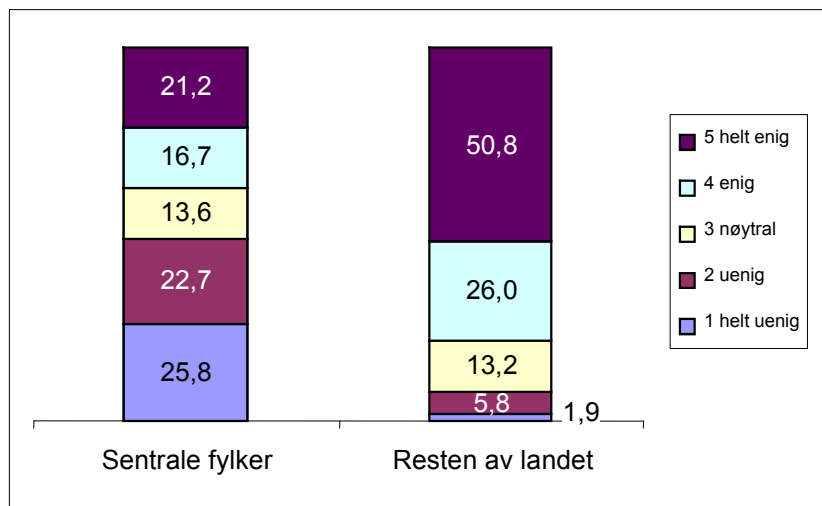

Figur 4.4 Variasjon i oppfatninger av jordbrukets konkurranseevne i fylket

Her ser vi en meget store forskjeller i oppfatningen av egen konkurranseevne mellom sentrale fylker og resten av landet. Det er gode vilkår for jordbruksdrift kombinert med nærhet til betydelige markeder som ser ut til å være viktige forklaringsvariabler i forhold til syn på egen konkurransekraft.

I de aller fleste fylkene mener mellom 70 og 100 % at det vil bli en betydelig reduksjon i antall gårdsbruk i fylket de neste 10 år. Respondentene i et stort flertall av fylkene

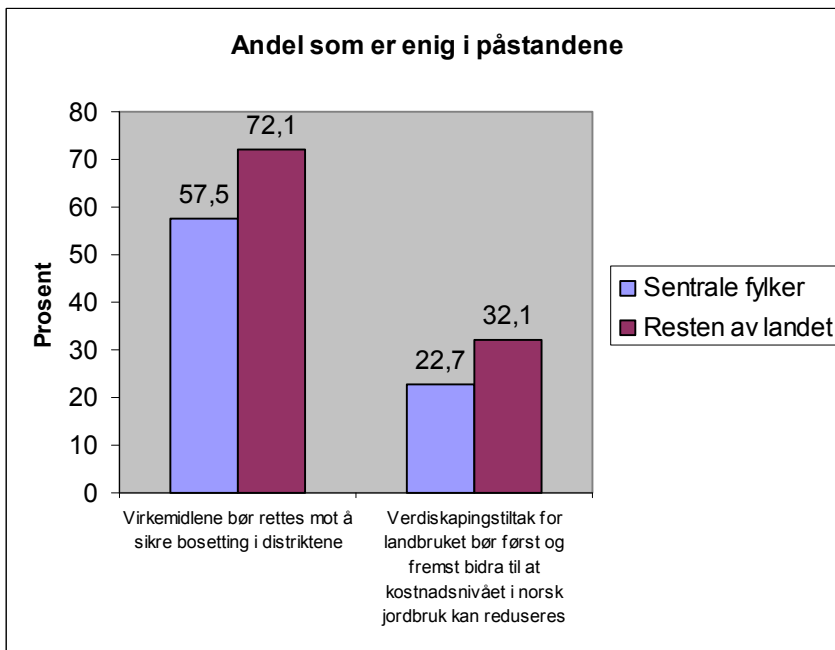
mener at den forventede reduksjonen i antall bruk vil medføre en alvorlig trussel mot bosettingen i distriktsbygdene. Spesielt i Nord-Norge, Trøndelag og en god del kystfylker på Vestlandet frykter de en slik utvikling. Vi har undersøkt variasjonen mellom de to fylkeskategoriene med hensyn til bosetting. Påstanden i spørreskjemaet var «Redusert antall gårdsbruk i vårt fylke vil være en alvorlig trussel mot bosettingen i distriktsbygdene.» Svarene fordeler seg som vist i figur 4.5.

Figur 4.5 Variasjon mellom ulike typer av fylker i synet på bosetting fremover

Også her ser vi en meget klar forskjell i tilbakemeldingene, som ikke akkurat er overraskende, men som samtidig understreker at det er en del fundamentalt forskjellige utfordringer i ulike deler av landet.

Av figur 4.6 fremgår det at distriktsfylkene er mer opptatt av at verdiskapingstiltakene skal bidra til å redusere kostnadsnivået i norsk jordbruk. Dette er noe overraskende, siden en kunne anta at det var større fokus på kostnadsreduksjoner og effektiv produksjon i de sentrale fylkene, og at distriktene hadde et noe annet fokus, siden de uansett ikke har komparative fortrinn med hensyn til tradisjonell (bulk)produksjon og stordriftsfordeler mv. Samtidig kan det forstås slik at det er disse fylkene som har størst behov for å redusere kostnader, som i utgangspunktet er høyere enn landsgjennomsnittet, og at dette er årsaken til svarfordelingen.

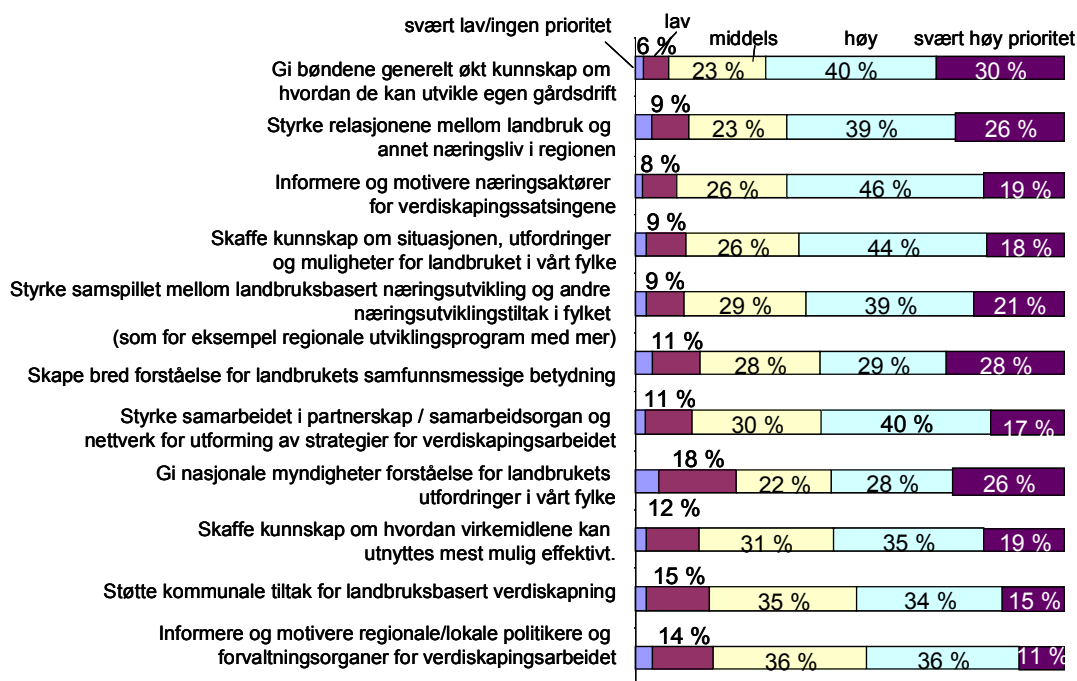
Figur 4.6 Variasjoner i syn på innretning av virkemidlene

Vi ser også at det naturlig nok er betydelig mindre oppslutning blant respondentene i sentrale strøk om at virkemidlene bør rettes inn mot å sikre bosetting i distriktene. Det er likevel generelt sterk støtte for at virkemidlene skal ha en distriktsprofil.

4.2.3 Målsettinger for bruken av utrednings- og tilretteleggingsmidler

På spørsmål om hvilke målsettinger for utrednings- og tilretteleggingstiltak som blir høyt prioritert, er det påfallende lite variasjon i svarene. Den eneste påstanden som skiller seg ut i negativ retning er målet om å styrke det økologiske landbruket, noe som tyder på at respondentene ikke prioriterer økologisk landbruk høyt innenfor næringsutvikling i sine fylker, på tross av regjeringens mål om 15 % økologisk matproduksjon (Soria Moria erklæringen 2005) og med dagens situasjon med bare 4,2 % økologiske arealer på landsbasis.

I figur 4.7 er oppslutningen om de ulike målene som er foreslått, gjengitt med utgangspunkt i spørsmålet: «Nedenfor følger mulige mål for bruken av tilretteleggingsmidler i fylket. Vi ber deg angi om du mener det enkelte målet har 1= svært lav/ingen prioritet, 3= middels, 5= svært høy prioritet. La stå blankt hvis du ikke kan svare.» Andelen av respondentene som mener at mer enn middels prioritet bør gis til det enkelte målet, det vil si har svart 4 eller 5, fordeler seg slik på de enkelte alternative målene.

Figur 4.7 Prioritering av mulige konkretiserte mål for utrednings- og tilretteleggingsmidlene

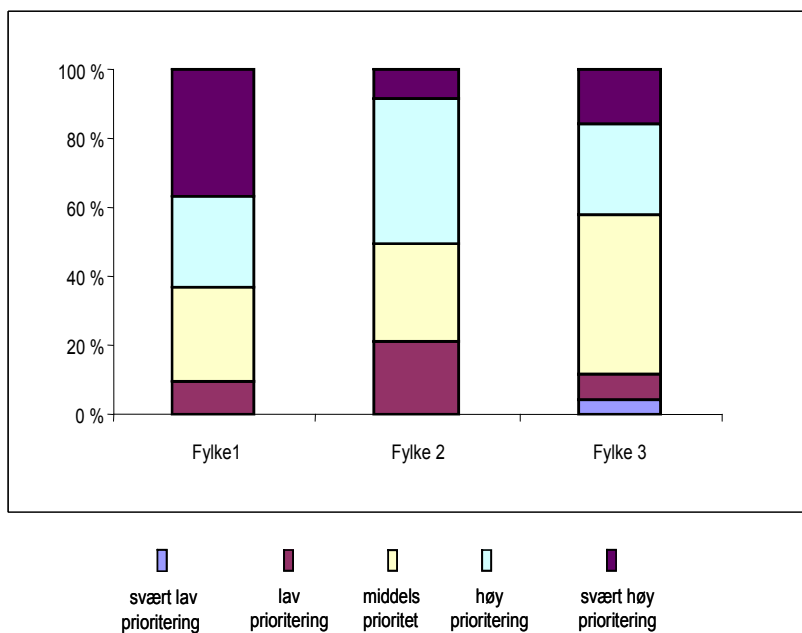
Når det tas hensyn til at en del av respondentene svarer nøytralt, dvs. middels prioritet, er det grunn til å ta en støtte rundt femti prosent som et tegn på en vesentlig oppslutning. Men det er en variasjon fra 70 % til i underkant av 50 % støtte i svarene. Det er kun to mål som får mindre enn 50 % støtte. Det er målene om å informere og motivere regionale regionale/lokale politikere og forvaltningsorganer for verdiskapingsarbeidet og målet om å støtte kommunale tiltak for landbruksbasert verdiskapning som får lavest oppslutning.

Svarene samsvarer relativt bra med de prioriteringene som fremkommer av bakgrunnsinformasjonen fra FMLA-ene (jf. fig 3.1). Der ble ønsket om å skape felles forståelse av situasjonen og utfordringer for landbruket i fylket og ønsket om å motivere og mobilisere bønder til å utvikle prosjekter og tiltak satt på topp.

En nærmere nedbryting av svarene i den brede undersøkelsen kan gi bedre informasjon om variasjonen mellom respondentgrupper. Det er for eksempel bemerkelsesverdig at målet om å informere og motivere regionale/lokale politikere og forvaltningsorganer for verdiskapingsarbeidet får lavest score.

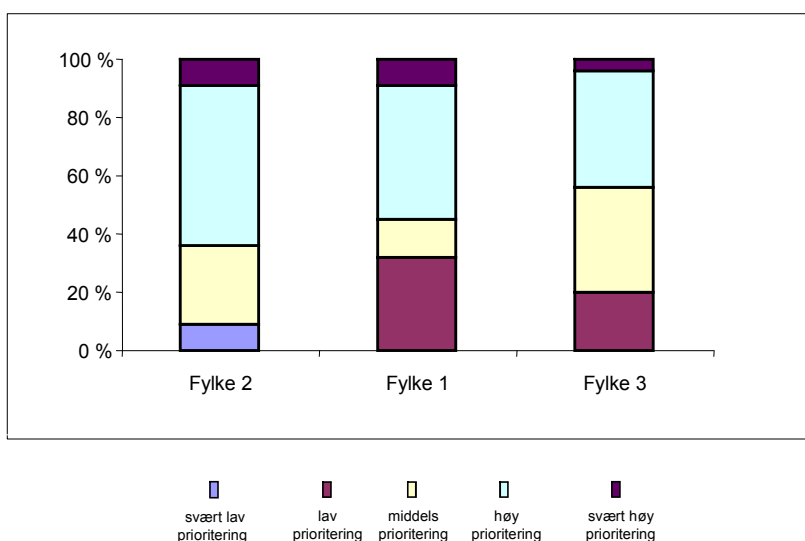
Det generelle inntrykket fra både figur 3.1 og 4.7 er at det er begrenset vilje eller evne til å prioritere klart mellom ulike mål når utvalgene sees under ett. Dette inntrykket forsterker seg i dybdeintervjuene. Det kan derfor tyde på at fylkene bør spisse sine strategier/ handlingsplaner for å samle innsatsen om færre satsingsområder og ikke spre virkemidlene tynt utover.

Vi har undersøkt variasjonen internt i tre fylker, Rogaland, Møre og Romsdal og Sør-Trøndelag, for å kunne si noe om variasjonen innen og mellom fylker. Her er fylkene kun benevnt med fylke 1, 2 og 3 ut fra ønske om fortrolig behandling av informasjon fra enkeltfylker. Figurene nedenfor viser prioriteringen av to ulike målsettinger ut fra samme skala og svaralternativer som i figuren ovenfor. Alternativene 4 og 5 tilsvarer høy eller svært høy prioritet, 3 betyr middels osv.

Figur 4.8 Støtte kommunale tiltak for landbruksbasert verdiskapning. Variasjon i støtte mellom tre fylker

Figur 4.8 viser at det er stor variasjon i prioriteringen av støtte til kommunene mellom fylkene og betydelig spredning i svarene innenfor det enkelte fylke. I fylke 1 mener ca. 60 prosent av respondentene at det bør gis høy prioritet til å støtte kommunale tiltak, mens andelen i fylke 3 er rundt 40 prosent. Innad i fylke 2 mener ca. halvparten av respondentene at kommunale tiltak bør ha middels eller lav prioritet. I fylke 3 mener nær halvparten at det bør være middels prioritet for kommunale tiltak.

Figur 4.9 Informere og motivere regionale/lokale politikere og forvaltningsorganer for verdiskapingsarbeidet. Variasjon i støtte mellom tre fylker

De samme tre fylkene viser også betydelig variasjon når det gjelder målet om å informere og motivere politikere og forvaltningsorganer. Her varierer andelen som mener formålet bør ha høy prioritet fra vel 40 til vel 60 prosent. Innad i fylke 1 er det mer enn tretti prosent som mener dette informasjonsarbeidet bør ha lav prioritet, og vel femti prosent som mener samme tiltak bør ha høy eller svært høy prioritet. Med slik variasjon innad i fylkene er det overraskende at FMLA-ene opplever at det er stor enighet om strategier og prioriteringer i arbeidet med landbruksbasert verdiskaping og bruk av utrednings- og tilretteleggingsmidler (jf. fig 3.3).

4.2.4 Vilje til å prioritere utrednings- og tilretteleggingstiltak i forhold til bedriftsrettede tiltak – blir det bare «smatteri»?

I dag blir som nevnt ca. 20 % av de fylkesvise BU-midlene benyttet til utrednings- og tilretteleggingstiltak. Dette har ligget som en føring fra LMD i flere år.

Nesten 70 % av de som er ansatt i Innovasjon Norge vil bruke 20 % eller mindre av de samlede fylkesvise BU-midlene til tilretteleggingstiltak forvaltet av Fylkesmannen. Blant respondenter ansatt hos Fylkesmannen vil om lag 45 % fordele 20 % eller mindre av de totale fylkesvise BU-midlene til tilretteleggingstiltak. Andelen som vil begrense midlene til ikke å skulle overstige dagens rammer, er enda lavere for grupperingene utenfor det fylkesvise forvaltningsapparatet. Andelen varierer fra litt over til litt under 30 % for de tre siste grupperingene; kommunalt ansatte, representanter for faglagene og samvirkeselskapene samt representanter fra forsøksringer og regnskapskontorer. Ingen av respondentene fra Innovasjon Norge eller Fylkesmannen ville bruke over 50 % av de totale fylkesvise BU-midlene til tilretteleggingstiltak. For de tre siste respondentgruppene ville fra 36–40 % av de spurte bruke mer enn 50 % av midlene til tilretteleggingstiltak.

Det er med andre ord større vilje blant representanter fra faglag, samvirkebedrifter, forsøksringer og regnskapskontorer til å bruke midler til utrednings- og tilretteleggingstiltak enn hos Innovasjon Norge og Fylkesmannen. Resultatet virker overraskende. Tilretteleggingstiltakene gir mulighet for engasjement, kunnskap og sterkere involvering og innflytelse for forvaltningen. Til tross for dette er det altså slik at det er næringen sammen med den kommunale forvaltningen som mener at tilretteleggingstiltakene bør ha en høyere andel. Det er imidlertid grunn til å være noe forsiktig med tolkningen av resultatene uten nærmere nedbryting på respondentgrupper. Vi har for eksempel ikke med bøndene direkte i undersøkelsen, kun gjennom ledere for fylkesvise faglag og indirekte ved at en betydelig andel av respondentene driver gård som sidenæring eller har bakgrunn fra gård.

Variasjonen mellom fylker når det gjelder vilje til å prioritere utrednings- og tilretteleggingsmidler fremfor bedriftsrettede BU-midler, følger ikke noe bestemt mønster i forhold til distriktsfylker eller mer sentrale fylker.

4.2.5 Prioritering mellom ulike grupper av utrednings- og tilretteleggingstiltak

Vi har bedt respondentene prioritere mellom tre typer utrednings- og tilretteleggingstiltak: Kunnskapsutvikling, mobilisering og utvikling av samarbeid / nettverk rundt verdiskapingsarbeidet.

Dersom respondentene mener de tre tiltakstypene er like viktige, ville de antakelig vektlegge de tre ulike tiltakstypene likt, det vil si med en tredel til hver.

Det er størst variasjon i viljen til å bruke mer enn en tredel av midlene til mobiliseringstiltak. Ytterpunkter er kommuneansatte der bare 36 % er villige til å bruke mer midler til dette tiltaket, mens 69 % av de ansatte hos fylkesmannen er villige til å bruke mer enn en tredel til mobiliseringstiltak. Blant de tre øvrige respondentgruppene ønsker om lag 55 % å bruke mer enn 33 % av midlene til mobilisering. Vi mener det er grunn til å anta at kommunene er mer direkte involvert i mobiliseringen av næringsutøvere enn fylkesmannen. Likevel prioriterer altså kommuneansatte denne tiltakstypen betydelig lavere enn de ansatte hos FMLA-ene.

Andelen respondenter som ønsker å bruke mer enn en tredel av midlene på samarbeids-/nettverkstiltak varierer fra 37 til 58 %. Færrest representanter for faglag/samvirke og flest fylkesmannsansatte ønsker å bruke mer enn en tredel av midlene til slike tiltak. Satt litt på spissen, tyder resultatet på at ansatte hos FMLA-ene er mer opptatt av ressurser til å bygge nettverk enn de som eventuelt skal involveres i nettverkene.

Bare mellom 15 og 31 % av respondentgruppene er villige til å bruke mer enn 33 % av utrednings- og tilretteleggingsmidlene på kunnskapstiltak. Mest villige er faglag og samvirkerepresentanter. Noe av grunnen til at næringen prioriterer utrednings- og tilretteleggingstiltak høyere enn ansatte hos FMLAer og Innovasjon Norge, kan være at de ser større behov for kunnskap.

Selv om det er ansatte i kommunene som i minst grad ønsker å bruke midler på mobiliseringstiltak, prioriterer de likevel hhv nettverk og mobilisering fremfor kunnskap dersom vi ser på denne respondentgruppen isolert. Respondenten fra fylkesmannen synes mest opptatt av mobilisering, mens Innovasjon Norge sine respondenter er mest opptatt av nettverk/samarbeidstiltak.

4.2.6 Fordeling av utrednings- og tilretteleggingsmidler til kommunene

Det er stor spredning i oppfatninger når det gjelder andelen av midlene som skal gå til kommunene for å støtte tiltak på kommunalt nivå. Av de spurte fra Innovasjon Norge og Fylkesmannen mener hhv 63 % og 44 % at mindre enn 10 % av midlene bør tildeles kommunene.

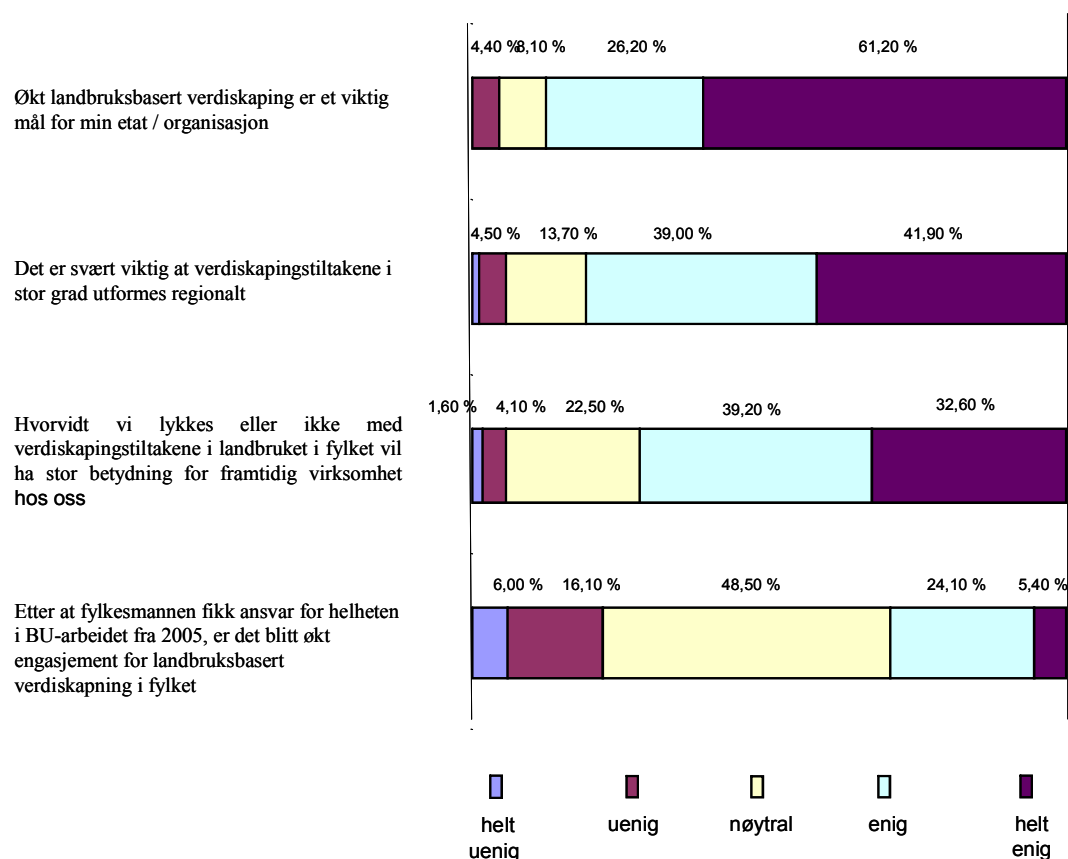
Blant representantene for faglag/samvirkeorganisasjoner og forsøksringer/ regnskapskontorer mener bare 20 % at mindre enn 10 % av midlene bør gå til kommunene. Av ansatte i kommunene mener kun 12 % at mindre enn 10 % av midlene bør gå til kommunene.

Hvorvidt denne klare uenigheten om nytten av å overlate utrednings- og tilretteleggingsmidler til kommunal forvaltning kan reflektere underliggende uenighet om kompetanse og effektivitet i bruken av midlene mellom fylkets sentrale forvaltningsnivå og kommuner på den ene siden og næring på den andre siden har vi ikke undersøkt nærmere. Det er verdt å merke seg at næringen synes å favorisere sterkere støtte til kommunene.

4.3 Motivasjon

For å få effekt av midlene er det viktig at de som arbeider med verdiskaping ute i fylkene, kommunene og næringen, enten det er i ulike deler av forvaltningen eller hos andre aktører og organisasjoner, er motivert for satsingen. Det er derfor stilt en del spørsmål for å finne ut om forhold som kan innvirke på motivasjonen. På en skala fra helt uenig til helt enig, er respondentene bedt om å svare på: «*Er du enig i følgende påstander om bl.a. kunnskapsgrunnlag, mobilisering og infrastruktur for verdiskapingsarbeidet i ditt fylke? Merk av 1 hvis du er helt uenig, 3 hvis du er nøytral og 5 for helt*

enig.» Figur 4.10 viser svarene når det gjelder betydningen av arbeidet med landbruksbasert verdiskaping i forhold til ulike motivasjonsfaktorer.

Figur 4.10 Motivasjonsfaktorer for arbeidet med utrednings- og tilretteleggingsmidlene

Nær 90 % av respondentene mener økt landbruksbasert verdiskaping er et viktig mål for institusjonen de arbeider i, dvs. at de er delvis enig eller helt enig i øverste påstand i figur 4.10. Kun vel fire prosent er i noen grad uenig i påstanden. Vi har foreløpig ikke sett på variasjon mellom typer institusjoner.

Det er også sterk støtte for at verdiskapingstiltakene skal utformes regionalt. Regionaliseringen av deler av landbruksforvaltningen synes dermed å ha støtte.

Selv om verdiskapingstiltakene er viktige, følger det ikke uten videre at manglende resultater vil ha noen konsekvenser for respondentenes virksomheter. I vår undersøkelse svarer derimot mer enn sytti prosent at manglende måloppnåelse vil ha stor betydning for virksomheten i framtiden. Svarene tyder således på sterkt og bredt forankret motivasjon for verdiskapingsarbeidet.

Det er liten støtte for at omleggingen av verdiskapingsarbeidet fra 2005 har medført økt engasjement i fylket. Om lag halvparten av respondentene er nøytrale til en påstand om økt engasjement. Det er dog noe flere som er enige i påstanden, enn uenige.

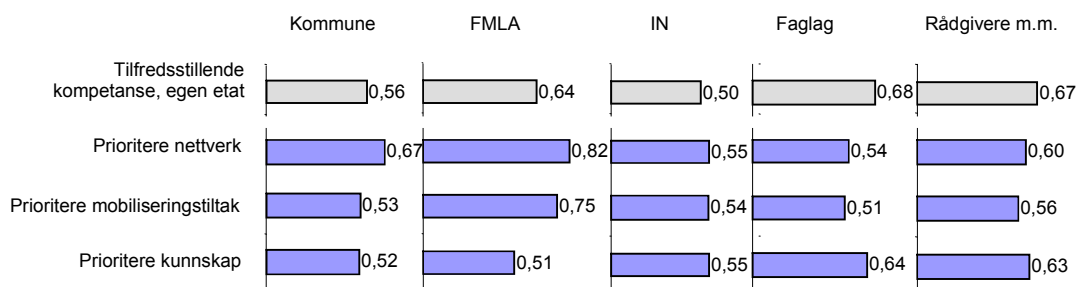
For øvrig viser undersøkelsen at de aller fleste av de spurte er mest enig i utsagnet om at det vil være stor variasjon i resultater mellom dyktige og mindre dyktige bønder i deres fylke og at det må påventes en betydelig reduksjon i antall bruk over de neste 10 år. Det forhold at en god del næringsutøvere lykkes godt med sin virksomhet og at

det forventes en betydelig nedgang i antall gårdsbruk fremover, kan være motivasjonsfaktorer for arbeidet med næringsutvikling basert på landbrukets og bygdenes ressurser. Det er altså bevissthet om den store forskjellen i verdiskaping som beror på bøndenes dyktighet. Samtidig er man klar over at arbeidet for å sikre tilstrekkelig verdiskaping for opprettholdelse av levende bygder, er en kamp mot tunge trender i norsk landbruk. I den sammenheng er det grunn til å minne om at næringen legger stor vekt på kompetansetiltak, større enn blant medarbeidere i forvaltningen.

4.4 Kompetanse, strategi og informasjon

Det er stor tillit til kompetansen i egen institusjon, men hos det samlede utvalget er det liten tillit til kompetansen i kommunene. Hele 77 % av de spurte sier seg enig eller helt enig i påstanden om at min etat/organisasjon har tilfredsstillende kompetanse til å bidra i arbeidet med landbruksbasert verdiskaping. På påstanden om at kommunene i fylkene har tilfredsstillende kompetanse til å veilede og motivere bønder i utvikling av verdiskapingsprosjekter, sier derimot bare 19 % seg enig eller helt enig i. Kapasiteten i kommunene drøftes i avsnitt 4.5.

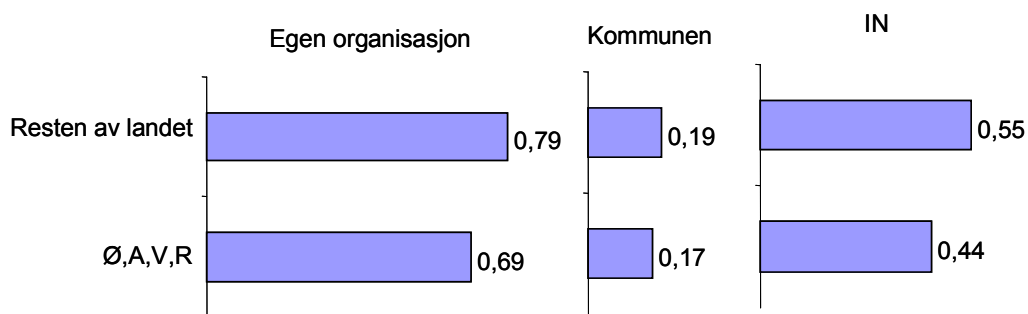
Det er grunn til å spørre om det er en sammenheng mellom syn på kompetanse i egen etat og prioritering av mål for utrednings- og tilretteleggingsmidlene. Dette illustreres i følgende figur.

Figur 4.11 Variasjon i prioritering av målsetningene nettverk, kunnskap og mobilisering sett i forhold til synet på egen kompetanse blant respondentene i de ulike gruppene

Tallene i figur 4.11 viser hvor stor andel av respondentene som er enige eller helt enige i de angitte målene *nettverk*, *mobilisering* og *kunnskap*. Når det gjelder prioritering av målene, er det små variasjoner mellom gruppene, hvor FMLAene skiller seg litt ut med å ha en større andel respondenter som er enige/helt enige i at nettverk og mobilisering er viktigere enn kunnskap. Respondentene i kommunegruppa, som skårer dårlig på kompetanse og kunnskap ellers i undersøkelsen, prioriterer intern og ekstern kunnskap relativt lavt.

Synet på egen kompetanse varierer i fylkene. Ved å rangere svarene i undersøkelsen i sentrale fylker og distriktsfylker, fikk vi følgende resultat:

Figur 4.12 Vurdering av kompetansen i egen organisasjon, kommunene og Innovasjon Norge fordelt på sentrale fylker og distriktsfylker (resten av landet)

I figur 4.12 ser en at fylkene i resten av landet vurderer egen kompetanse som bedre, sammenlignet med organisasjonene i sentrale fylker. Det samme mønstret går igjen i synet på kompetansen hos kommunene og Innovasjon Norge.

Generelt tyder svarene på at det er god kjennskap til strategien for landbruksbasert næringsutvikling i fylkene. Videre er det betydelig oppslutning om påstanden om at fylkets strategi for landbruksbasert verdiskaping bygger på en forståelse for landbrukets egenskaper i fylket. Det kan derfor tyde på at det er gjennomført analyse av styrker og svakheter, muligheter og begrensninger i mange av fylkene. Det gikk da også frem av bakgrunnsundersøkelsen, jf. kapittel 3, at det å skape felles forståelse av situasjonen og utfordringene for landbruket i fylket er et meget sentralt mål ved bruken av utrednings- og tilretteleggingsmidlene.

4.5 Kapasitet

Bare om lag 19 % av de spurte mener at kommunenes landbrukskontorer i fylkene har tilstrekkelige ressurser til å bidra til å behandle saker som gjelder verdiskapingstiltak i landbruket. Det er med andre ord en relativt unison tilbakemelding på at kommunene verken har tilstrekkelig kapasitet eller kompetanse i arbeidet med verdiskapingstiltakene knyttet til landbruket.

Også i intervjuene gis det klart uttrykk for at kommunene har for lite ressurser til å kunne gjøre en god jobb på området og at næringsutvikling ikke gis prioritet i kommunene. Det pekes også i intervjuene på manglende kompetanse. Videre opplever flere representanter fra fylkesmannen at arbeidet ikke blir prioritert, og at kommunens representanter for eksempel ikke møter opp på samlinger med næringsutvikling som tema. Likevel påpekes at det normalt ikke står på lite vilje, men på ressurser. I løpet av intervjurunden ble det reist spørsmål om det kan være alternativer til kommunene eller at kommunene kan trekke inn ekstern kompetanse i større grad i forbindelse med forvaltningen av midlene.

Landbruks- og matdepartementet, Kommunal og regionaldepartementet, Kommunenes sentralforbund og Innovasjon Norge har satt i gang et kommuneprojekt med sikte på at kommunene skal bli dyktigere og mer resultatorienterte aktører i arbeidet med lokal og regional næringsutvikling.

4.6 Samarbeid og nettverk – partnerskap

Det er en klar oppfatning blant respondentene om at industrien i fylket ikke er tilfredsstillende involvert i verdiskapingsarbeidet. Det samme gjelder for turistnæringen. En betydelig andel av de spurte mener dette. Også FoU-miljøer er i mindre grad trukket aktivt inn.

Det er betydelige variasjoner mellom fylkene i hvordan de har etablert partnerskap i fylket. De fleste har etablert et bredt partnerskap som er brukt i forbindelse med utarbeiding av fylkesvise næringsstrategier. I tillegg har fylkene et smalere partnerskap «kjernepartnerskap» som møtes oftere og står for den mer løpende oppfølging innenfor strategien. Eksempler på sammensetning av bredt partnerskap er Fylkesmannen, Fylkeskommunen, Innovasjon Norge, Kommunenes Sentralforbund (KS), Norges Bondelag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Skogeiersamvirke.

Dersom man ser funn fra intervjuene og spørreskjemaene i sammenheng sitter vi igjen med et inntrykk av at det er få fylker som har med faste representanter fra Industrien og FoU miljøer i det brede partnerskapet. En gjengs tilbakemelding er at politikere fra kommuner og fylker ofte ikke møter selv om de formelt er representert.

Det smale partnerskapet består, slik vi oppfatter det etter intervjurunden, som regel av Fylkesmannens landbruksavdeling, Norges Bondelag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Skogeiersamvirke.

Imidlertid forekommer en god del mellomformer mellom bredt og smalt partnerskap som kan ha noe ulike roller knyttet til utarbeiding av fylkesvis strategi og revidering av årlig handlingsplan med mer.

Det foreligger samarbeidsavtaler mellom Fylkesmannen og Innovasjon Norge på den ene siden og Fylkeskommunen og Innovasjon Norge på den andre siden. I de fylker som er enhetsfylker er dette koordinert i en felles avtale. Respondenter fra Fylkesmannen melder om meget positive erfaringene fra enhetsfylkeforsøkene der de kommer inne i et bredere miljø for regional næringsutvikling.

Forholdet mellom Fylkesmannen og Innovasjon Norge sine fylkes/regionkontorer synes å være godt i de fleste fylker og det er god kommunikasjon. Gjennom intervjurunden er det likevel blitt hevdet at dette forholdet kunne vært bedre i enkelte fylker. Dette forholdet vil imidlertid selvsagt kunne oppfattes noe ulikt avhengig av hvem som blir spurt.

I 2000 ble forvaltningen av de bedriftsrettede midlene flyttet fra Fylkesmannen til Innovasjon Norge. Fra 2005 får Innovasjon Norge oppdragsbrev fra Fylkesmannen. Dette skal sørge for helhet i næringsutviklingsarbeidet, jf. helhetlige strategier og partnerskap. Det er løst på ulike måter hvordan oppdragsbrevet utformes og hvor detaljert Innovasjon Norge bindes opp. Her ligger det en kime til uenighet dersom det ikke er en god dialog og felles forståelse hos fylkesmannen og Innovasjon Norge. Innovasjon Norge mottar på samme måte oppdragsbrev fra fylkeskommunen.

Innovasjon Norge har egne retningslinjer for bruken av bedriftsrettede BU-midler, men slik vi oppfatter det skal disse holdes innenfor den vedtatte strategien. I ett av enhetsfylkene har næringsstrategien for fylket blitt innarbeidet i RUP, slik at det er denne som gir overordna føringer også for utviklingstiltakene innenfor landbrukssektoren.

Undersøkelsen gir inntrykk av lite uenighet om prioriteringer i partnerskapet, men tilbakemeldinger fra enkelte av de som ble intervjuet etterlot et inntrykk av at representantene for faglagene kan være mer opptatt av at midlene kommer næringa/bøndene til gode på en mer direkte måte, enn det representanter for fylkesmannen er. Det er imidlertid ikke mulig å trekke noen konklusjoner om dette basert på resultater fra den

brede spørreundersøkelsen. Fylkesmannen legger nok på sin side mer vekt på å være en fullverdig medlem i et bredere regionalt partnerskap. Dette vil noen ganger gå på bekostning av at midlene skal gå til næringa/bøndene som målgruppe. Likevel ser faglagene helt klart nytten av disse midlene og tillegger dem legitimitet.

Partnerskapene involveres i strategiutforming innenfor rammene av den nasjonale strategien. Det samlede planhierarkiet i fylkene ser ut til å bestå av:

- Nasjonal næringsstrategi
- Fylkesvise næringsstrategier
- Prioriterte innsatsområder/fokusområder (handlingsplan).

Enkelte fylker vurderer å konkretisere strategiene og fjerne planen med prioriterte innsatsområder. Det gis kritikk mot at tiden til prosess omkring fylkesvise strategier var for knapp i 2004 og at dette ser ut til å gjenta seg i 2007. Det ser imidlertid ut til at det har skjedd mye omkring partnerskap og samarbeid regionalt som følge av endringene som ble gjennomført fra 2005.

Det foretas stor grad av samfinansiering der utrednings- og tilretteleggingsmidlene inngår sammen med for eksempel fylkeskommunale midler (RUP), bedriftsrettede midler fra Innovasjon Norge og av og til midler fra VSP Mat. I enhetsfylket kan dette bli gjort gjennom at prosjektene fordeles mellom de ulike virkemidler, mens det i andre fylker koordinert gis noen midler fra ulike pottter til ett og samme prosjekt. Noen peker på at det er viktig at landbruket har utrednings- og tilretteleggingsmidler som kan inngå i fellesprosjekter, og at BU-rundskrivet ikke må være til hinder for dette.

4.7 Forvaltning av utrednings- og tilretteleggingsmidlene

4.7.1 Hvem jobber med verdiskapingstiltakene

Hele 70 % av de spurte er menn og 64 % oppvokst på gård. Det er også høy andel medarbeidere over femti år. Næringsutvikling er et fagområde som kanskje mer enn mange andre områder, er avhengig av et mangfold og evne til å tenke nytt og innovativt. Det er grunn til å tro at sjansen til å få dette til vil øke med økende mangfold blant aktører som er sentrale i arbeidet med næringsutvikling med utgangspunkt i landbrukets og bygdens ressurser. Også kjønnsaspektet vil vær relevant, og en god representasjon av begge kjønn vil kunne bidra til å styrke arbeidet med utviklingsmidlene.

Vi har så langt ikke undersøkt om det er variasjoner i holdninger avhengig av utdannelsesbakgrunn, oppvekst på gård eller ikke, alder eller kjønn. Det er imidlertid viktig, med bakgrunn i den høye andelen menn, å legge merke til at FMLA-ene tenderer til å gi høy prioritet til tiltak for å involvere kvinner i verdiskapingsarbeidet (jf. fig. 3.1). Samtidig vil vi nedenfor vise at begrensede muligheter for sysselsetting av kvinner i landbruket ikke oppfattes som en vesentlig hindring for verdiskapingsarbeidet (se figur 4.13).

Den dominerende utdannelsesbakgrunnen er universitet/høyskoleutdanning med landbruksfag eller annen naturvitenskapelig retning (63 %). Dette bidrar kanskje ikke positivt mht. å få til nytenking og utvikling gjennom involvering av alternative utdannelsesretninger. Dette innebærer ikke at de som arbeider med dette ikke er egnet til det. Det er imidlertid slik at det vil være positivt at personer som arbeider med næringsutvikling på bygdene evner å tenke ulikt og således kan bryne hverandres ideer og tanker, og slik sett gi arbeidet med næringsutvikling samlet sett økt trykk og effekt.

Over 70 % oppgir at landbruksfaglig interesse har hatt stor betydning for at de i dag er involvert i landbruksnæringen. Dette kan være positivt med hensyn til motivasjon og kunnskap blant de som arbeider med disse midlene, men samtidig er det grunn til å vise til det som er nevnt over knyttet til behovet for ulike tilnærminger til og perspektiver på næringsutviklingsarbeidet.

4.7.2 Nærmere om forvaltning av midlene

Respondentene mener at fylkets strategi følges opp i praktisk søknadsbehandling og tildeling. Det vises likevel til omtalen av målsettinger i 4.2.2 og 4.2.3 og mangel på prioritering. Det faktum at målene er på meget overordnet nivå, at mange mål får høy prioritet, og at det er lagt vide rammer for bruken av midlene, kan være med å forklare dette resultatet. Mange har oppgitt at også strategiene er på et relativt overordnet nivå. Det oppfattes heller ikke slik at det er for sterke nasjonale føringer, eller at disse legger begrensninger på fylkene.

De fleste har ikke søknadsfrist og det synes å være begrenset med aktiv initiering av gode utrednings- og tilretteleggingsprosjekter. En del potensielle søkermiljøer kjenner godt til midlene og disse får dermed en god del av midlene tildelt – en form for «søkers makt». Det er fra flere fremhevet at omfanget av utrednings- og tilretteleggingsmidlene i det enkelte fylke er begrenset i forhold til omfanget av bedriftsrettede midler og at dette også må få føringer for hvor mye administrative ressurser som legges ned i forvaltningen av midlene. Størrelsen på virkemidlet er imidlertid ikke noe godt argument dersom oppgavene som for eksempel mobilisering og kunnskapsutvikling er viktige nok. Ofte diskuteres strategiene i fylket vel så mye i forhold til forvaltningen av de bedriftsrettede midlene siden strategien er felles.

Kun i ett av fylkene trekkes kjernepartnerskapet med i selve beslutningsprosessen basert på innstilling fra Fylkesmannen. I de fleste fylker diskuteres imidlertid ikke sakene før i ettertid i forbindelse med revidering av handlingsplan.

4.7.3 Evaluering

Som det fremgår av navnet skal utrednings- og tilretteleggingsmidlene legges til rette for og helst utløse konkret verdiskaping. Det kan imidlertid være vanskelig å fastslå hvorvidt et konkret verdiskapningsprosjekt er kommet i gang på grunn av et forutgående tilretteleggingstiltak eller ikke. Det blir derfor nødvendig å gå veien om hvordan aktører som er knyttet til disse midlene selv oppfatter effektene av dem.

Tiltakene evalueres ikke utover rapporteringen via Innovasjon Norge til Landbruks- og matdepartementet. Det er kommet frem et synspunkt om at erfaringene fra utrednings- og tilretteleggingstiltak i ett fylke i for liten grad gjøres tilgjengelig og kjent for andre fylker og at rapporter fra avsluttede prosjekter i stor grad legges i en skuff. Her gis det et inntrykk av at systemene for erfaringsdeling ikke minst gjennom edb-baserte løsninger er bedre ivaretatt i Innovasjon Norge sitt system.

Det er imidlertid stor enighet om at det er vanskelig å evaluere effekten av denne typen midler som er å anse mer som «såkornmidler» og som ikke er bedriftsrettede. Det er en utbredt praksis som går ut på at kjernepartnerskapet gjennomgår tildelingene for eksempel en gang pr år og diskuterer bruken av midlene. Dette legger så føringer for neste års handlingsplan for bruken av midlene.

Flere av de som er intervjuet sier seg sikker på at utrednings- og tilretteleggingsmidlene har effekt og at de er «viss på at» de har ført til konkrete bedriftsetableringer i etterkant. Eksempler på områder hvor utrednings- og tilretteleggingsmidlene har vært viktige i en tidlig fase er Inn på tunet, bioenergi og økologisk landbruk. Det er en klar

oppfatning av at midlene har gitt økt verdiskaping med utgangspunkt i landbrukets og bygdenes ressurser.

De som er intervjuet innrømmer samtidig at det er for mange små prosjekter som mottar støtte, og at de i for liten grad prioriterer midlene i retning av noen få og større satsinger. Det er således et stort behov for å målrette bruken av utrednings- og tilretteleggingsmidlene.

Enkelte fylker føler de må tøyne retningslinjene for bruken av utrednings- og tilretteleggingsmidlene ganske mye for å kunne bruke midlene i regionale partnerskap. Dette gjøres for å få med landbruket inn i tyngre og omfattende regionale utviklingsprosjekter.

Det er for øvrig en klar tilbakemelding at det ikke har blitt noe økt engasjement på området etter omleggingene i 2005. Dette er et negativt funn siden det har vært lagt vekt på å ansvarliggjøre og involvere fylkene i større grad enn før i denne perioden, jf. utvikling av fylkesvise strategier og partnerskap.

Respondentene har likevel merket endring i BU-arbeidet i perioden fra før 2005 og til nå med hensyn til en mer helhetlig tilnærming i arbeidet.

4.8 Effekt

Forhold som fremheves i intervjuene som viktige for at tiltakene skal få effekt er at søker har et eierforhold til prosjektet, og at prosjektet er godt gjennomarbeidet. Prosesser som gir eierskap og forankring – «*at flere vil dette*» – er avgjørende.

Oppfølging etter et mobiliseringsprosjekt er også viktig for at tilretteleggingstiltakene skal ha effekt og føre til at konkrete bedriftsetableringer skjer i kjølvannet av tiltakene. Engasjement og motivasjon, det vil si relevante personlige egenskaper, fremheves også. Holdninger og kompetanse blir sett på som suksessfaktorer. Det påpekes også at prosjektene må være egnet til å engasjere lokalt – «*møte folk der de er*».

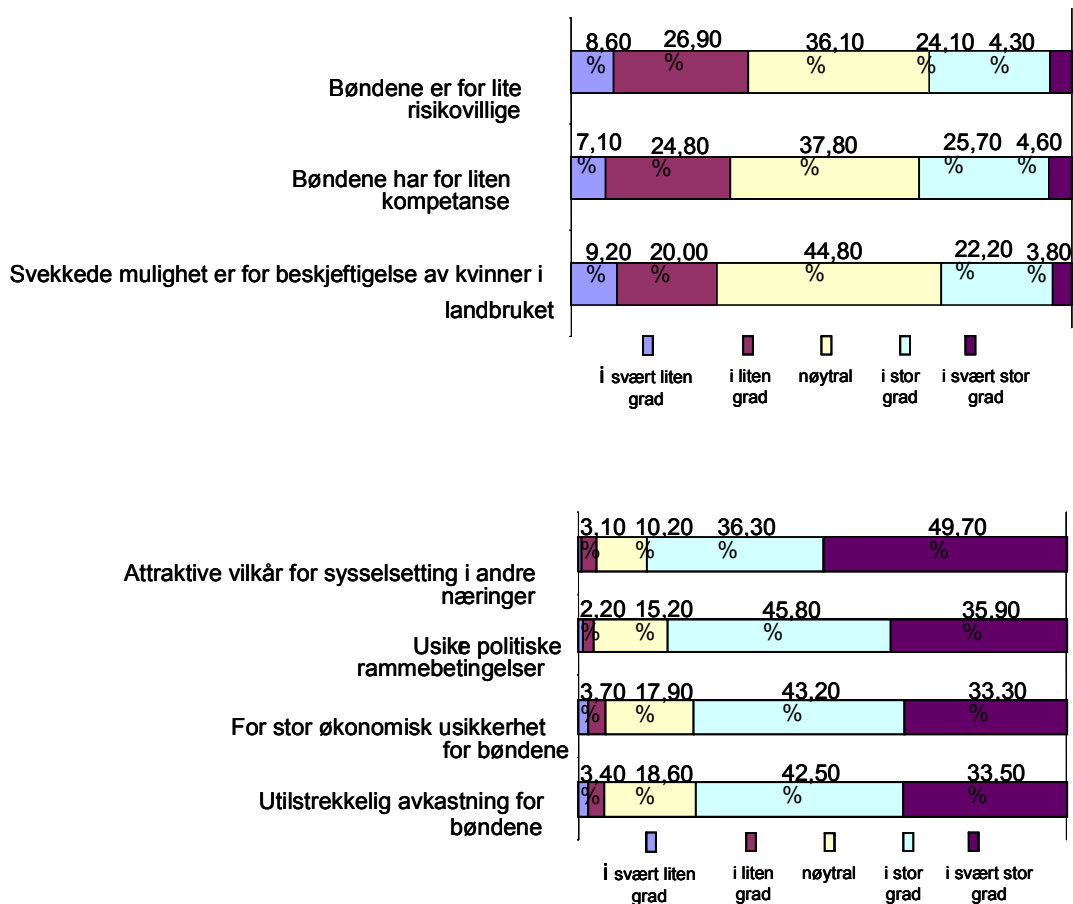
Ut fra svarene på spørreskjemaet kan vi se at midler til tilrettelegging i fylket oppfattes å være avgjørende for at fylket skal kunne ha en strategi som er tilpasset lokale forhold. Det understrekes også at det er viktig at verdiskapingstiltakene i stor grad utformes regionalt.

På utsagn om at verdiskapingstiltakene har stor innflytelse på landbruket i fylket og at verdiskapingstiltakene så langt har hatt stor positiv effekt på landbruksbasert verdiskaping oppnås imidlertid bare en gjennomsnittlig score, og det er således ikke noen klar tendens for svarfordelingen på disse utsagnene.

4.9 Hindringer for arbeidet med økt verdiskaping i fylket

For at verdiskapingstiltakene skal nå sine mål, er det viktig at tiltakene er basert på de reelle utfordringene for landbruksbasert verdiskaping. Det kan derfor være av interesse å se hvilke trusler eller hindringer for økt landbruksbasert verdiskaping som fremheves som viktige. Spørsmålet som ble stilt, er: «*Hvilke hindringer for økt verdiskaping i landbruket i ditt fylke mener du er viktige og uviktige? Sett kryss 1 for ingen betydning, 3 for middels betydning, og 5 for avgjørende betydning*».

De tre utfordringene som ble rangert med lavest verdi og de fire med størst verdi er vist i figuren under.

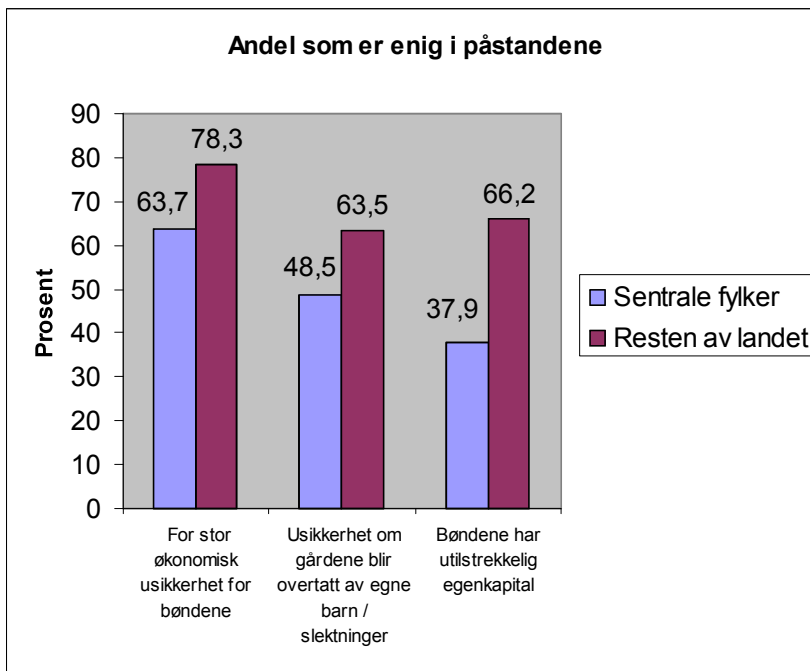

Figur 4.13 Hindringer for økt verdiskaping

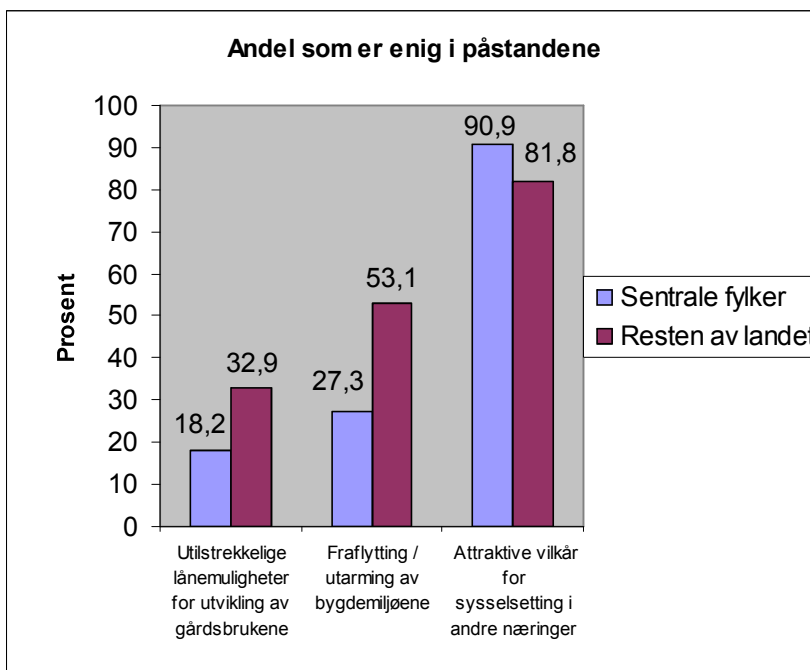
Attraktive vilkår for sysselsetting i andre næringer oppgis av hele 86 % av de spurte som det viktigste hinderet for økt verdiskaping i landbruket. Det er med andre ord ikke generell sysselsetting som er problemet, men eventuelt sysselsettingen i de landbruksorienterte bygdene spesielt. Usikkerhet omkring politiske rammebetingelser samt økonomisk usikkerhet og utilstrekkelig avkastning for bøndene oppfattes også som store hindre for økt verdiskaping i landbruket. Hindringer som oppfattes som mindre viktige, er svekkede muligheter for beskjeftigelse av kvinner i landbruket, at bøndene er for lite risikovillige, og at bøndene har for liten kompetanse.

Attraktive vilkår for sysselsetting i andre næringer scorer høyt i alle fylker. I syv av fylkene mener over 90 % at dette er en helt avgjørende hindring for økt verdiskaping i landbruket i fylket. Blant de øvrige fylker er det selvsagt nyanser, men i de aller fleste fylker opplever 70 % eller flere av de spurte at dette er et viktig eller avgjørende hinder for økt verdiskaping i landbruket. Stor økonomisk usikkerhet er også oppfattet av fylkene som et viktig/avgjørende hinder.

Ved å fordele svarene på sentrale fylker og resten av landet, ser en noen klare tendenser i synet på hindringer. Figur 4.14 viser at respondenter i distriktsfylker oppfatter at økonomisk usikkerhet, utilstrekkelig egenkapitel og usikkerhet om noen vil overta bruket, er en større hindring for arbeidet med landbruksbasert verdiskaping enn respondenter i sentrale fylker.

Figur 4.14 Variasjoner i synet på hindringer for landbruksbasert verdiskaping

Figur 4.15 Variasjoner i synet på hindringer for økt landbruksbasert verdiskaping

Av figur 4.15 går det frem at attraktive vilkår for sysselsetting i andre næringer oppfattes å være den største hindringen for landbruksbasert verdiskaping i både sentrale fylker og i mer typiske distriktsfylker. Det er en betydelig forskjell mellom de to kategorier av fylker med hensyn til hvordan lånemulighetene oppfattes. Faren for utarming av bygdene er naturlig nok mest fremtredende i distriktsfylkene.

5 Konklusjoner

Undersøkelsen avdekker at de ansatte hos fylkesmannens landbruksavdelinger vektlegger flere ulike mål for utviklings- og tilretteleggingsmidler høyt. De to målene som likevel skiller seg ut er «å skape felles forståelse av situasjonen og utfordringene i landbruket» og «å motivere og mobilisere bønder til å utvikle prosjekter og tiltak». En klar tendens ved fordeling av midler hos flertallet av fylkesmennene, er at andelen midler som går til kommunene er lav, dvs. under 10 %.

Den brede undersøkelsen omfatter flere temaer enn den smale, og flere av observasjonene gir godt samsvar mellom holdninger hos det brede utvalget og blant FMLA-ene. Vi finner også her at det er generell høy vektlegging av flere ulike mål for bruk av midlene, noe som kan indikere mangel på prioritering.

Motivasjon

Motivasjon er en viktig faktor for å oppnå effekt. Det er også viktig at det er samsvarende motivasjon hos bestiller og utfører. Dette innebærer at målene må oppfattes likt og virke motiverende for utfører. Målene må være klare og utførers atferd slik at finansieringen gir effekt i form av verdiskapingstiltak og etableringer. Dårlig anvendelse av midlene skal ha konsekvens for utfører.

Motivasjonen synes å være høy hos de som arbeider med utrednings- og tilretteleggingsmidlene. Midlene oppfattes for eksempel som viktige for å få til økt landbruksbasert verdiskaping. Det understrekes at tiltakene bør utformes regionalt. Et stort flertall av de spurte forventer også en betydelig nedgang i antall bruk fremover. Hos mange av fylkene oppfattes dette som en alvorlig trussel mot bosettingen. Dette understreker betydningen av å videreføre en satsing på alternativ næringsvirksomhet med utgangspunkt i landbruks- og bygderessursene.

Det er ikke registrert noe merkbart økt engasjement for landbruksbasert verdiskaping i fylkene etter at Fylkesmannen i 2005 fikk ansvaret for helheten i BU-arbeidet. Dette til tross for at det er lagt et langt større trykk på etablering av partnerskap og felles strategier for virkemiddelbruken fra dette tidspunktet. Respondentene sier de har merket

disse endringene godt. Likevel har ikke det reelle innholdet og prioriteringen av utrednings- og tilretteleggingsmidlene endret seg i særlig grad.

Både spørreundersøkelsen og intervjuene etterlater et inntrykk av at målet med utrednings- og tilretteleggingsmidlene er godt kjent og forstått, men at det er på et meget overordnet nivå; nemlig å legge til rette for verdiskaping med utgangspunkt i landbruket og bygdenes ressurser. Her kan selvsagt alt inngå. Inntrykket er at også de fylkesvise næringsstrategiene er formulert på et overordnet nivå. De fleste forslagene til mål får høy oppslutning og svarene bærer klart preg av manglende prioritering innbyrdes. Dette kan indikere manglende målretting av midlene. En del fremhever at siden utrednings- og tilretteleggingsmidlene er relativt begrenset i forhold til de bedriftsrettede BU-midlene, kan det være en fare for at de ikke blir tillagt den nødvendige betydningen når verdiskapingstiltakene drøftes i partnerskapene.

Dårlig anvendelse av midler har ikke fått konsekvenser for utfører, siden den andelen som fylkesmannen har adgang til å holde tilbake til utrednings- og tilretteleggingsmidlene har vært konstant på ca. 20 % de senere årene. Dette gir lite insitament til en kritisk vurdering av bruken av utrednings- og tilretteleggingsmidlene.

Det er større vilje blant representanter fra faglag, samvirkebedrifter, forsøksringer og regnskapskontorer til å bruke mer midler til utrednings- og tilretteleggingstiltak enn hos Innovasjon Norge og fylkesmannen. Samtidig er det store forskjeller i hvordan de ulike aktørene involveres i utvikling, tildeling og evaluering av bruken av utrednings- og tilretteleggingsmidlene. Det kan således være betydelige muligheter for forbedring av bruken av midlene gjennom mer systematisk involvering av nettverket og med et noe bredere «løpende» nettverk/kjernenettverk.

Kompetanse og kapasitet

Etter at Fylkesmannen i 2005 fikk et koordineringsansvar og mer frihet innenfor nasjonale mål og nasjonal strategi, er det viktig at Fylkesmannen har en klar situasjonsforståelse vedrørende situasjonen for landbruksbasert verdiskaping i fylket og utfordringer i omgivelsene. Videre er det viktig at Fylkesmannen har en forståelse for sammenhenger mellom virkemiddelbruk og verdiskaping i form av effektivisering, bygdeutvikling og bidrag på strategiske satsingsområder.

Hele 77 % av de spurte sier at deres etat/organisasjon har tilfredsstillende kompetanse til å bidra i arbeidet med landbruksbasert verdiskaping. Svarene tyder på at fylkene har arbeidet med analyser av styrker og svakheter – trusler og muligheter, da et stort flertall av de spurte mener at den fylkesvise strategien bygger på en forståelse for landbrukets egenskaper i fylket. Arbeid med å skape størst mulig felles forståelse for utfordringene i fylket viste seg da også å være noe av det fylkesmannens landbruksavdelinger prioriterte aller høyest. Vi har selvsagt ikke kunnet vurdere grundigheten i forståelsen av utfordringene for landbruket i fylket. Det som framgår her er at det er stor grad av tilfredshet lokalt med forståelsen. Antagelig betyr det også at forståelsen av utfordringene ikke er særlig omstridte i partnerskapene. På den annen side er strategiene ganske generelle og det er ingen klar prioritering mellom ulike mål. Manglende prioritering kan reise spørsmål om utfordringene er tilfredsstillende klargjort.

Det kommer klare og entydige tilbakemeldinger både gjennom spørreundersøkelsen og gjennom intervjuene om at kommunene har mangel på kapasitet (ressurser) og kompetanse. Det understrekes at det er ressursene som ikke strekker til. Det er dessuten et generelt problem å få kommunenes politikere på arenaen selv om de er invitert. Videre er det eksempler på at samlinger for ansatte i kommunene som arbeider med bygdeutvikling er blitt avlyst på grunn av liten oppslutning. Resultatene er ikke overraskende når vi sammenligner med andre undersøkelser av kommunen som førstelinjetjeneste for

næringstiltak. Enkelte undersøkelser viser også til at kommunene i utgangspunktet har vært skeptiske til å bli tilført slike oppgaver på grunn av påstått mangelfull finansiering.

Dette er uheldig siden kommunene har en førstelinjetjeneste for de bedriftsrettede BU-midlene med et viktig ansvar for å bidra til mobilisering for verdiskapingstiltak innenfor sitt område. Viktigheten av å få tiltakene ned på lokalt nivå for å treffe og mobilisere de som virkelig er interessert innenfor målgruppen, er understreket. Behovet for å tenke alternativer når det gjelder involvering av kommunene er også blitt trukket frem i forbindelse med intervjuene. Det er viktig å understreke at både denne og andre undersøkelser viser at næringen og brukerne ønsker lokal forankring og involvering av kommunen. Resultatene kan derfor ikke brukes som argument mot kommunalt ansvar. Spørsmålet er om forutsetningene er tilstrekkelig tilrettelagt for det kommunale engasjementet.

Her ligger det en stor utfordring, og det gjenstår å se om kommuneprosjektet som Landbruks- og matdepartementet, Kommunal og regionaldepartementet, Kommunenes sentralforbund og Innovasjon Norge gjennomfører klarer å snu denne trenden eller om styrking av kommuneøkonomien vil føre til forbedringer. Kommunens førstelinjetjeneste er viktig for å gripe fatt i og hjelpe initiativtakere videre med forslag til prosjekter og tiltak.

Nettverk og innovasjonssystem

Innovasjonssystemer består av aktører, relasjoner og aktiviteter som samlet bidrar til grunnlaget for ny eller økt verdiskaping. Det er derfor viktig å ha aktive relasjoner mellom Fylkesmannen og andre regulerende myndigheter på samme regionale nivå, samt med næringsaktører og andre aktuelle parter. Det er grunn til å anta at virkemiddelbruken styrkes dersom utfører involverer både ulike forvaltningsorganer, FoU-miljøer og næringsaktører i planlegging og gjennomføring av verdiskapingstiltak.

Den mest påfallende effekten av endringene i forvaltningen av de fylkesvise BU-midlene i 2005 er, slik vi oppfatter det, etablering av brede partnerskap i forbindelse med utarbeidelse av fylkesvise næringsstrategier og gjennomføring av analyser av muligheter og begrensninger, styrker og svakheter i fylket. Dette har vært nødvendig for å etablere en strategi tilpasset fylkets særegne fortrinn og behov. Endringene som skjedde i 2005 har altså bidratt til etablering av nettverk og partnerskap ute i fylkene. Selv om enkelte av disse partnerskapene med fordel kunne vært bygd ut med aktører fra for eksempel industrien, FoU-miljøer, det private næringsliv, turistnæringen og andre relevante aktører, legger de til rette for mer effektive innovasjonssystemer ute i fylkene. Det gjenstår imidlertid mye før fylkene klarer å ta ut effekter av denne strukturen.

Endringene har derimot i liten grad ført til konkrete substansielle endringer i selve bruken av utrednings- og tilretteleggingsmidlene. Endringene fra 2005 synes heller ikke så langt å ha styrket engasjementet for landbruksbasert verdiskaping i fylkene. En hovedutfordring kan være å utnytte partnerskapet aktivt til å skape tyngre satsinger innenfor ett eller noen få høyt prioriterte satsinger i fylket, slik de er nedfelt i strategien og som et resultat av situasjonsanalysen. Det kan se ut som at det er nettopp denne oppfølgingen som mangler, siden partnerskapet er etablert, men midlene brukes i hovedsak som før.

Rasjonell virkemiddeladministrasjon

Den administrative siden ved forvaltningen av virkemidlet påvirker effektiviteten i virkemiddelbruken. Følgende egenskaper bidrar normalt positivt til effektiv bruk av virkemidler:

- Etterprøvbare mål

- Klare kriterier for bruk og tildeling
- Effektive systemer for generering av forslag til tiltak
- Etablerte rutiner for behandling av forslag og søknader, inkludert involvering av partnerskapet for å heve kvaliteten på tiltakene
- Rutiner for evaluering av resultater av utrednings- og tilretteleggingstiltak.

Målene med midlene oppfattes som klare. Det går samtidig fram at de er på et meget overordnet nivå og at det meste av tiltak kan sies å være omfattet. Utfordringen for fylkene er å konkretisere målene på bakgrunn av situasjonsanalysen og å gjennomføre tunge og målrettede satsinger på utvalgte satsingsområder. For å oppnå god effekt, er det viktig at det eksisterer et bredt partnerskap som brukes aktivt i å bygge opp og gjennomføre satsingene. Det viser seg at midlene i stor grad brukes som før og at mange av de samme søkerne går igjen («søkers makt»). Flere av de som er intervjuet innrømmer at det «smøres for tynt utover» og at man i liten grad velger å nytte midlene til noen færre og større satsinger. Resultatet tyder på at det er behov for ressurser som kan styrke grunnlaget for klare mål og prioriteringer, men det er usikkert om bevilgninger er tilstrekkelig til å få fylkene til å gjøre klarere valg. Det ser ut til at potensialet for større effekt av midlene absolutt er til stede.

Funnene tyder på at bestiller og utfører i stor grad har samme oppfatning av det overordnede målet med utrednings- og tilretteleggingsmidlene og hva midlene kan brukes til. Likevel kan det se ut som at det er en vei å gå før man på fylkesnivå klarer å hente ut effekter av det arbeidet som er gjort de senere årene med å etablere partnerskap.

Det oppfattes å ha vært små endringer i føringene for bruken av utrednings- og tilretteleggingsmidlene fra departementets side de siste årene, jf. BU-forskriften og BU-rundskrivene. Det har også vært små realitetsendringer i bruken av dem med hensyn til hva slags prosjekter og tiltak som innvilges støtte. Det ser imidlertid ut til at midlene nå i større grad nyttes i samfinansiering med andre midler. Men det er ikke alltid slik at samfinansiering innebærer at ett og samme prosjekt får midler fra flere økonomiske tilskuddskilder. Det praktiseres en hensiktsmessig fordeling av søknader mellom etater. Det betyr at en avtaler gjennom samarbeid hvem som skal støtte hvilket prosjekt. Samfinansiering eller samordning kan bidra til at færre aktører og prosjekter faller mellom ulike stoler når det gjelder å søke finansiering av prosjekter, og dette viser således en positiv utvikling i forhold til bedre å fange opp og plassere de ulike søkerne med en god og relevant søknad «*på riktig sted*» i forhold til finansiering.

Evaluering

Vel 42 prosent av de spurte mener at tilretteleggingstiltak prioriteres og utnyttes effektivt og målrettet. Bare vel 14 prosent er uenige i en slik påstand, mens mer enn førti prosent er nøytrale. Fylkene hevder, tross lite evaluering, at de har god effekt av midlene.

Det er en stor utfordring å etterprøve om målene med utrednings- og tilretteleggingsmidlene er nådd. Fylkene synes å legge lite vekt på slik evaluering. Det gjennomføres i meget liten grad egne evalueringer av bruken av utrednings- og tilretteleggingsmidlene utover årlig rapportering til Innovasjon Norge i tråd med regelverket. En grunn er at det er begrenset med midler. Fylkene bør likevel tilstrebe en resultatevaluering av satsingen opp mot de mer operative målene som bør være nedfelt i den fylkesvise strategien. Det bør for eksempel være mulig etter hvert å si noe om en lykkes med en tung satsing, for eksempel innen kompetansebygging, mobilisering eller nettverksbygging.

LMD bør på bakgrunn av fylkesvise evalueringer, vurdere fylkene opp mot hverandre. LMD ville da ha større mulighet til å nytte fordelingen av utrednings- og til-

retteleggingsmidler mellom fylker som virkemiddel for å skape insitament for fylkene til stadig å gjøre en bedre jobb på området. Det er tvilsomt om de foreslåtte endringer i kriteriene for tildeling av fylkesvise BU-midler vil bidra tilstrekkelig i en slik retning for utrednings- og tilretteleggingsmidlene spesifikt. Der det legges liten vekt på strategiarbeidet, mobilisering osv, er det kanskje mindre grunn til å bevilge penger til formålet. Fylkene er ulike, de skal ha mulighet for å arbeide ulikt og det kan være naturlig med ganske ulik ressursbruk. Andelen på 20 % av de samlede fylkesvise BU-midlene i hvert fylke har lenge ligget fast og er den samme for alle fylker. Det kan synes som om det er liten vilje i fylkenes sentrale landbruksforvaltning til å øke denne betydelig, men dersom fylkene må jobbe hardere for å opprettholde eller øke rammen, vil det kunne gi insentiver til forbedringer i fylkene sitt arbeid med utrednings- og tilretteleggingsmidler. Det kan for eksempel være aktuelt å belønne evnen til å skape tyngre satsinger som stimulerer til innovasjon og etablering innenfor noen få utvalgte satsingsområder. De sentralt fordelte BU-midlene kan gi en mulighet for slike tildelinger. Slike tyngre strategiske satsinger kan gi mer langsiktig effekt av midlene.

Man har ikke utarbeidet noe eget mål- og resultatstyringsopplegg for bruken av midlene, slik tilfellet er med de bedriftsrettede midlene. I dybdeintervjuene ble det uttalt at: «*Det er grenser for hvor mye styr en kan gjøre ut av disse midlene*». Begrepet «*småtteri*» er også brukt om disse midlene, samtidig som det er en utbredt enighet om at «*midlene hadde effek*». Det kan se ut som at fokus i fylkene i større grad ligger på de bedriftsrettede midlene, siden disse utgjør om lag 80 % av de fylkesvise BU-midlene. Dette ser ut til å prege forvaltningen av utrednings- og tilretteleggingsmidlene, spesielt med hensyn til vektlegging og prioritering og med hensyn til evaluering.

Det kan være vanskelig å evaluere denne typen tilskudd, som ikke går til enkeltbedrifter, men som skal føre til en ønsket utvikling og utløse ny verdiskaping. Dette må kobles mer tydelig til mål i strategiene, slik at en bedre kan vurdere resultatene av satsingene. Det er pekt på at rapporter fra enkeltprosjekter bør gjøres tilgjengelig og ikke plasseres «i en skuff». Det hevdes at Innovasjon Norge har bedre rutiner for erfaringsdeling og utveksling enn fylkesmennene. Det bør sørges for at ikke alle fylker trenger å gå opp den samme løypa på ulike områder. Den nåværende, løpende evalueringen synes å foregå ved at kjernepartnerskapet gjennomgår siste års innvilgede søknader og diskuterer neste års føringer og at dette nedfelles i en slags handlingsplan for neste års bruk av midlene. Men her er det tydelig et behov for å utvikle gode evalueringssystemer. Ordningen med utviklings- og tilretteleggingsmidler oppfattes positivt blant aktørene. Undersøkelsen viser en utbredt enighet blant aktørene om at bruken av offentlige midler til utrednings- og tilretteleggingstiltak har stor legitimitet både i næringa og forvaltningen.

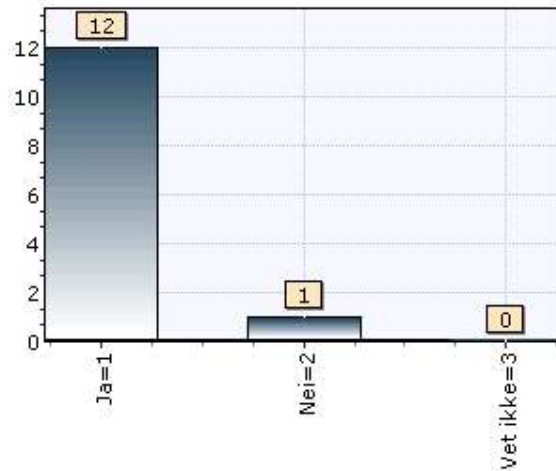
Kilder

- Borch O.J. m.fl. (2006). *Kommuneprosjektet – underveisevaluering av pilotprosjekt for lokal næringsutvikling*, Nordlandsforskning – NF rapport nr. 14/2006.
- Econ Analyse og Nordlandsforskning (2006). *Kommuneprosjektet – status og videre vei*. Notat 2006 – 023.
- Forbord, M., F.E. Holm og T. Meistad (2005). *Hvordan arbeider kommunene i forhold til landbruk? Noen resultater og inntrykk på bakgrunn av kommunereformen i landbruket*, Senter for norsk bygdeforskning, Rapport 7/5, 2005.
- NILF (2006). Fordeling av fylkesvise BU – midler – partssammensatt arbeidsgruppes forslag til fordelingsmodell. Unntatt offentlighet, 04122006.
- Landbruks- og matdepartementet (2007). Ta landet i bruk! Landbruks- og matdepartementets strategi for næringsutvikling 2007–2009.
- Landbruks- og matdepartementet (2006). Statsbudsjettet 2006 – Tildelingsbrev for fagmidler til Fylkesmannen over Landbruks- og matdepartementets budsjett: Kap 1144 post 77 og omtale av Kap 1150 underpost 50.11 Fagmidler for 2006.
- Landbruks- og matdepartementet (2006). Rundskriv M-1/2006. Midler til bygdeutvikling 2006 – tildeling på fylkesnivå, erstatter rundskriv m-1/2005.
- Landbruks- og matdepartementet (2005). Rundskriv M-1/2005. Midler til bygdeutvikling 2005 – tildeling på fylkesnivå.
- Landbruks- og matdepartementet (2005). Forskrift om midler til bygdeutvikling.
- Landbruks- og matdepartementet (2004). Forskrift om kommunenes saksbehandling vedrørende søknader om finansiering av landbruks og bygdeutvikling gjennom Innovasjon Norge og fylkesmannen.
- Landbruksdepartementet (2004). Midler til bygdeutvikling 2004 – tildeling på fylkesnivå. Rundskriv M-1/2004.

Vedlegg

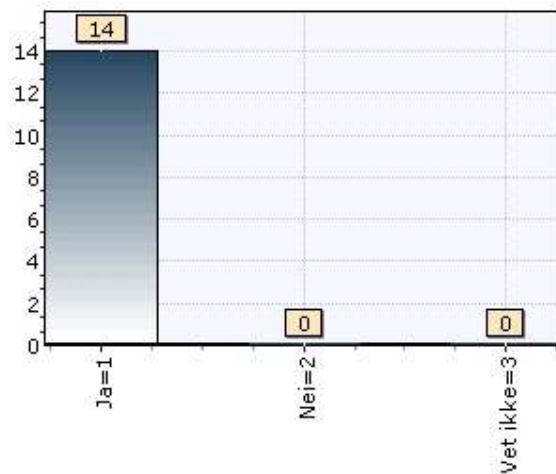
Bakgrunnsinformasjon om tilretteleggingsmilder

Publisert fra 30.10.2006 til 29.12.2006
15 svar (15 unike)

5. Brukte dere opp hele maksimalbeløpet for tilretteleggingsmidler for 2005 i løpet av 2005?

Alternativer	Verdi	Prosent
1 Ja	12	92,3 %
2 Nei	1	7,7 %
3 Vet ikke	0	0,0 %
Total	13	

Gjennomsnitt	1,08
Standard avvik	0,27
Median	1,0

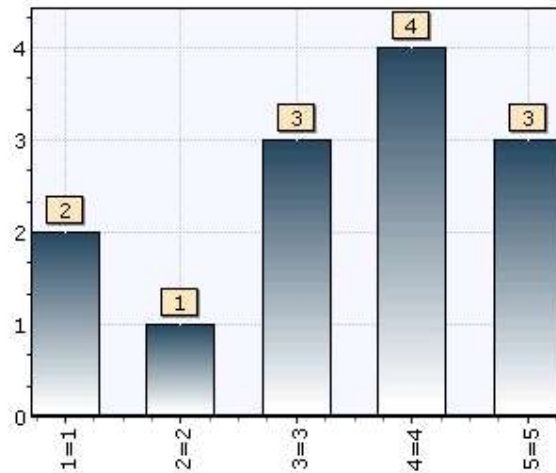
6. Regner dere med å bruke hele det maksimale tilretteleggingsbeløpet for 2006 i løpet av inneværende år?

Alternativer	Verdi	Prosent
1 Ja	14	100,0 %
2 Nei	0	0,0 %
3 Vet ikke	0	0,0 %
Total	14	

Gjennomsnitt	1,00
Standard avvik	0,00
Median	1,0

10. Beskriv hvordan dere bestemmer bruken av tilretteleggingsmidler ved å angi grad fra 1 til 5, der en er svært liten grad, 3 er middels og 5 er svært stor grad

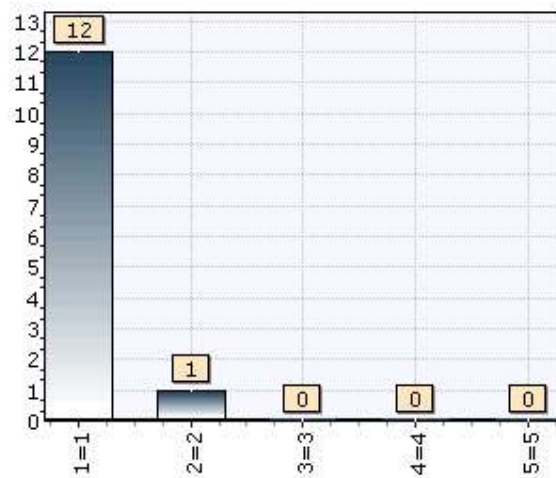
10.1 Kommuner, for eksempel gjennom KS, inviteres til å foreslå tilretteleggingsprosjekter

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	2	15,4 %
2 2	1	7,7 %
3 3	3	23,1 %
4 4	4	30,8 %
5 5	3	23,1 %
Total	13	

Gjennomsnitt	3,38
Standard avvik	1,33
Median	4,0

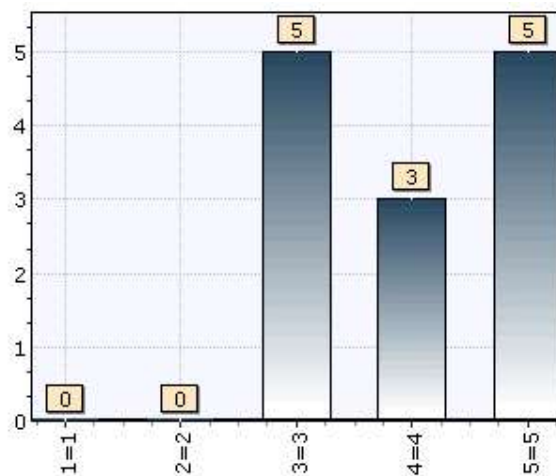
10.2 Kommunene får tildelt midler som de selv kan disponere

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	12	92,3 %
2 2	1	7,7 %
3 3	0	0,0 %
4 4	0	0,0 %
5 5	0	0,0 %
Total	13	

Gjennomsnitt	1,08
Standard avvik	0,27
Median	1,0

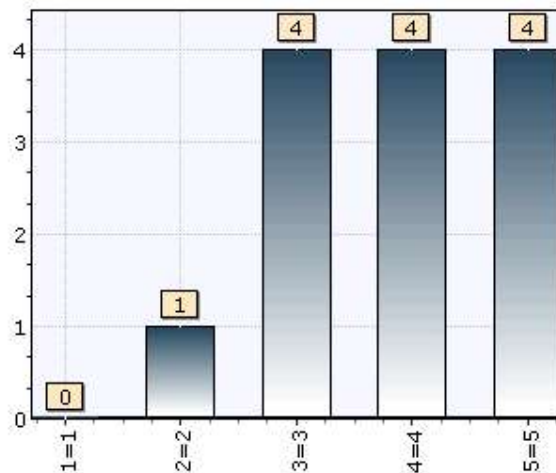
10.3 Fylkeskommunen inviteres til / deltar i utarbeiding/ prioritering av tilretteleggingsprosjekter

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	0	0,0 %
2 2	0	0,0 %
3 3	5	38,5 %
4 4	3	23,1 %
5 5	5	38,5 %
Total	13	

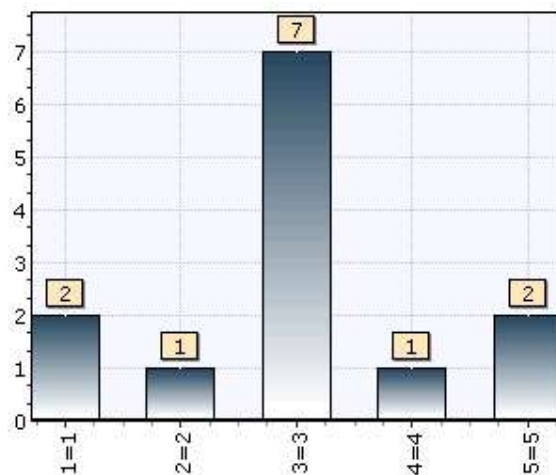
Gjennomsnitt	4,00
Standard avvik	0,88
Median	4,0

10.4 Næringsorganisasjoner og faglag inviteres til å foreslå tilretteleggingsprosjekter

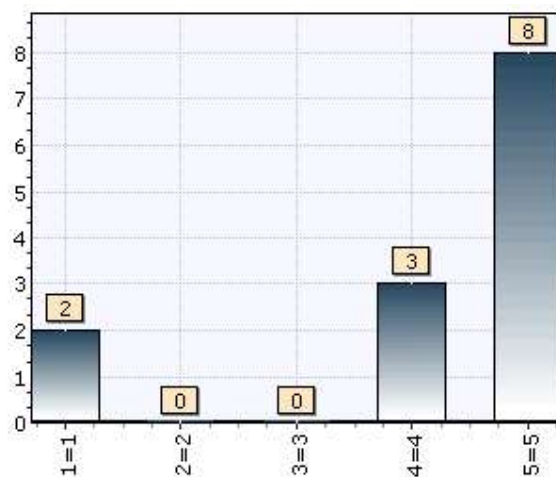
Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	0	0,0 %
2 2	1	7,7 %
3 3	4	30,8 %
4 4	4	30,8 %
5 5	4	30,8 %
Total	13	
Gjennomsnitt		3,85
Standard avvik		0,95
Median		4,0

10.5 FoU miljøer inviteres til å foreslå tilretteleggingsprosjekter

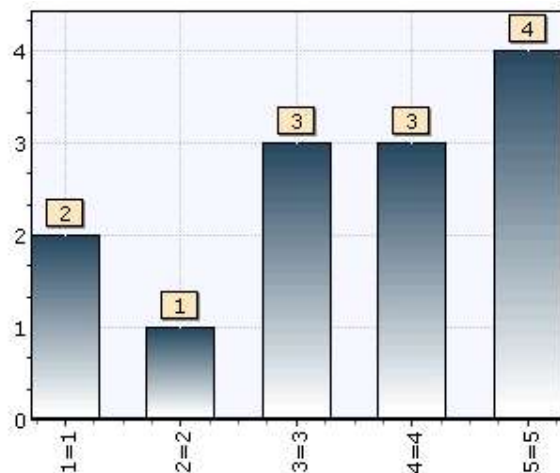
Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	2	15,4 %
2 2	1	7,7 %
3 3	7	53,8 %
4 4	1	7,7 %
5 5	2	15,4 %
Total	13	
Gjennomsnitt		3,00
Standard avvik		1,18
Median		3,0

10.6 Prioritering av tilretteleggingsprosjekter drøftes i partnerskap/samarbeidsorgan for næringsutvikling

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	2	15,4 %
2 2	0	0,0 %
3 3	0	0,0 %
4 4	3	23,1 %
5 5	8	61,5 %
Total	13	
Gjennomsnitt		4,15
Standard avvik		1,41
Median		5,0

10.7 Det utarbeides en plan for minst et halvt år av gangen for hvilke tilretteleggingsprosjekter som skal støttes

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	2	15,4 %
2 2	1	7,7 %
3 3	3	23,1 %
4 4	3	23,1 %
5 5	4	30,8 %
Total	13	

Gjennomsnitt	3,46
Standard avvik	1,39
Median	4,0

10.8 Tilretteleggingsprosjekter vurderes og prioriteres etter hvert som behovene melder seg

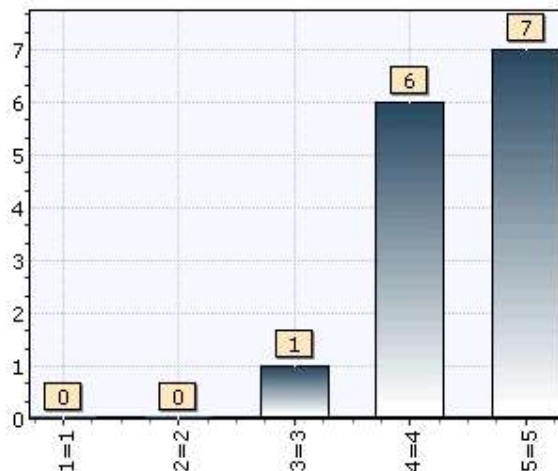

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	2	14,3 %
2 2	1	7,1 %
3 3	2	14,3 %
4 4	5	35,7 %
5 5	4	28,6 %
Total	14	

Gjennomsnitt	3,57
Standard avvik	1,35
Median	4,0

11. Når dere prioriterer bruken av tilretteleggingsmidlene, hvilken vekt legger dere i 2006 på ulike mulige mål? Vis i hvilken grad du er enig i følgende påstander om hva dere vektlegger! (1 er helt uenig, 3 er nøytral og 5 er helt enig)

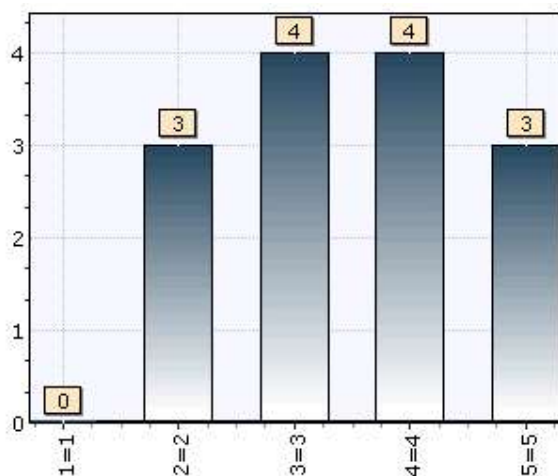
11.1 Vi legger stor vekt på å styrke partnerskap/samarbidsorgan rundt verdiskapningsarbeidet

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	0	0,0 %
2 2	0	0,0 %
3 3	1	7,1 %
4 4	6	42,9 %
5 5	7	50,0 %
Total	14	

Gjennomsnitt	4,43
Standard avvik	0,62
Median	4,5

11.2 Vi legger stor vekt på å skape bred oppmerksomhet om landbruksbasert verdiskapning i befolkningen

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	0	0,0 %
2 2	3	21,4 %
3 3	4	28,6 %
4 4	4	28,6 %
5 5	3	21,4 %
Total	14	

Gjennomsnitt	3,50
Standard avvik	1,05
Median	3,5

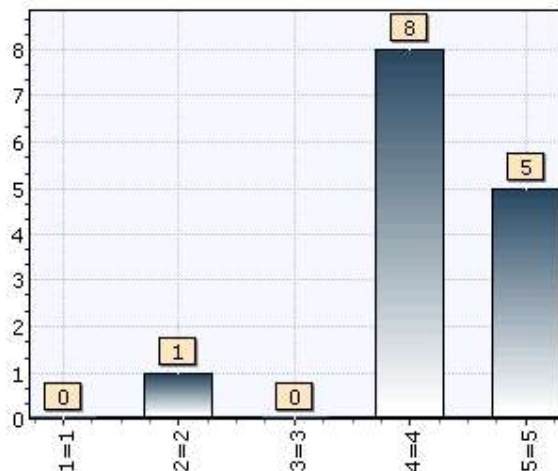
11.3 Vi legger stor vekt på å skape felles forståelse av situasjonen og utfordringer for landbruket i fylket

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	0	0,0 %
2 2	0	0,0 %
3 3	0	0,0 %
4 4	7	50,0 %
5 5	7	50,0 %
Total	14	

Gjennomsnitt	4,50
Standard avvik	0,50
Median	4,5

11.4 Vi legger stor vekt på å øke kompetansen blant bøndene

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	0	0,0 %
2 2	1	7,1 %
3 3	0	0,0 %
4 4	8	57,1 %
5 5	5	35,7 %
Total	14	

Gjennomsnitt	4,21
Standard avvik	0,77
Median	4,0

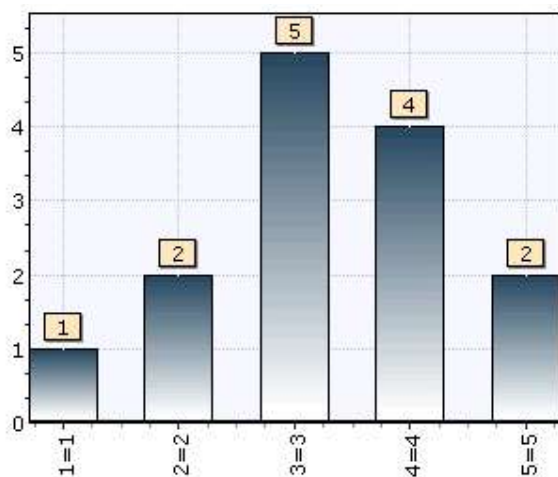
11.5 Vi legger stor vekt på å øke kompetansen i kommunene

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	0	0,0 %
2 2	0	0,0 %
3 3	5	35,7 %
4 4	4	28,6 %
5 5	5	35,7 %
Total	14	

Gjennomsnitt	4,00
Standard avvik	0,85
Median	4,0

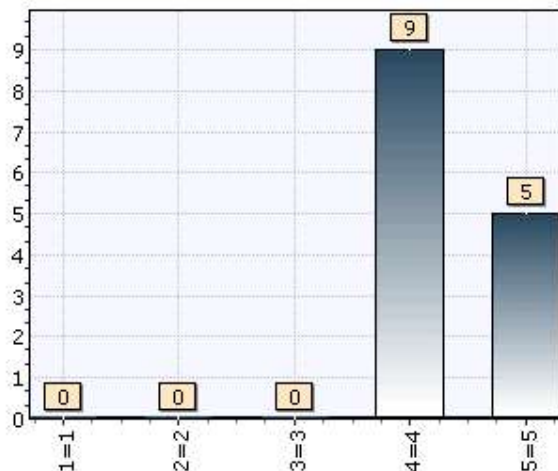
11.6 Vi legger stor vekt på å involvere regionale utrednings- og forskningsmiljøer i verdiskapningsarbeidet

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	1	7,1 %
2 2	2	14,3 %
3 3	5	35,7 %
4 4	4	28,6 %
5 5	2	14,3 %
Total	14	

Gjennomsnitt	3,29
Standard avvik	1,10
Median	3,0

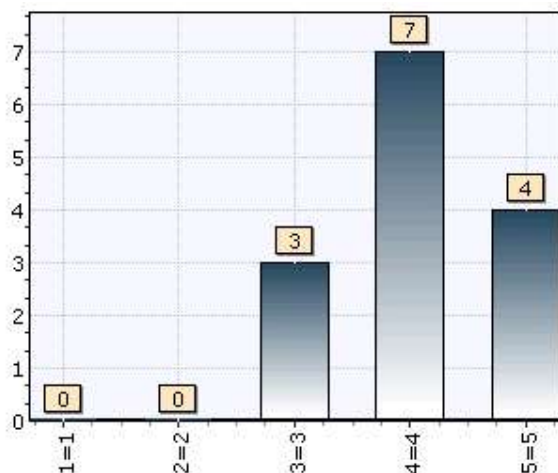
11.7 Vi legger stor vekt på å motivere og mobilisere bønder til å utvikle prosjekter og tiltak

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	0	0,0 %
2 2	0	0,0 %
3 3	0	0,0 %
4 4	9	64,3 %
5 5	5	35,7 %
Total	14	

Gjennomsnitt	4,36
Standard avvik	0,48
Median	4,0

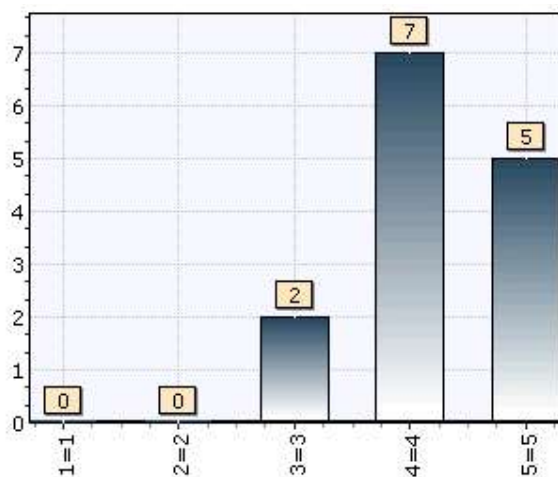
11.8 Vi legger stor vekt på å motivere og mobilisere kvinner til å utvikle prosjekter og tiltak

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	0	0,0 %
2 2	0	0,0 %
3 3	3	21,4 %
4 4	7	50,0 %
5 5	4	28,6 %
Total	14	

Gjennomsnitt	4,07
Standard avvik	0,70
Median	4,0

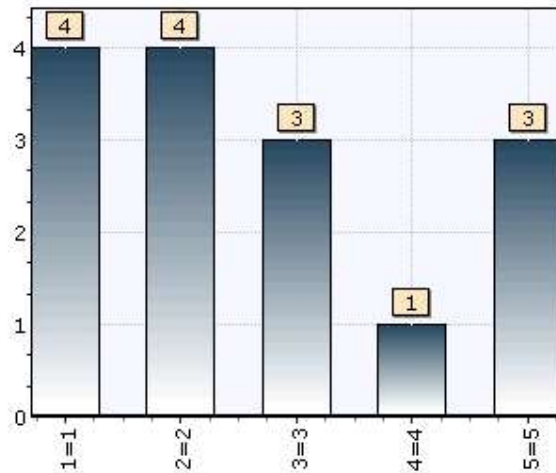
11.9 Vi legger stor vekt på å engasjere ungdom i aktiviteter som kan ha betydning for nærings- og bygdeutvikling

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	0	0,0 %
2 2	0	0,0 %
3 3	2	14,3 %
4 4	7	50,0 %
5 5	5	35,7 %
Total	14	

Gjennomsnitt	4,21
Standard avvik	0,67
Median	4,0

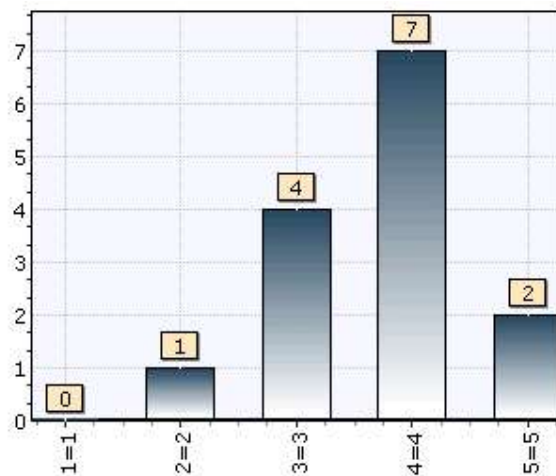
11.10 Vi prioriterer velferdstiltak som praktikantordning og andre lignende tiltak

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	4	26,7 %
2 2	4	26,7 %
3 3	3	20,0 %
4 4	1	6,7 %
5 5	3	20,0 %
Total	15	

Gjennomsnitt	2,67
Standard avvik	1,45
Median	2,0

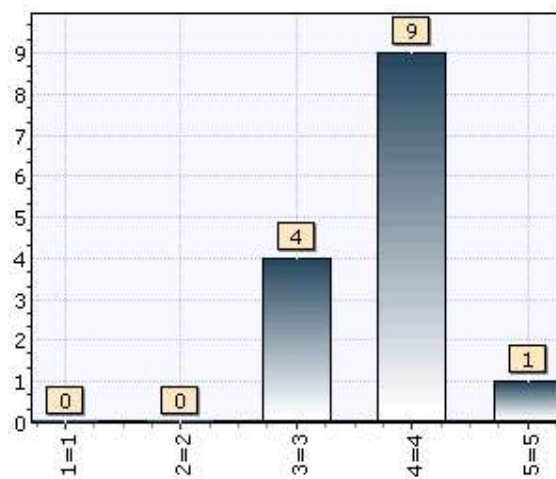
11.11 Vi legger stor vekt på å motivere og involvere rådgivere, annet landbruksrelatert næringsliv eller aktører utenfor landbruket til engasjement for landbruksbasert næringsutvikling

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	0	0,0 %
2 2	1	7,1 %
3 3	4	28,6 %
4 4	7	50,0 %
5 5	2	14,3 %
Total	14	

Gjennomsnitt	3,71
Standard avvik	0,80
Median	4,0

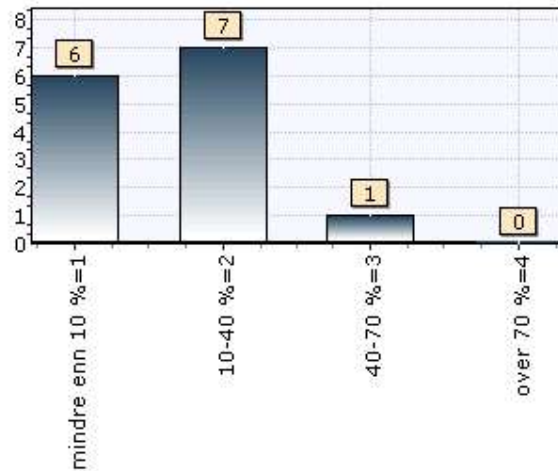
11.12 Vi legger stor vekt på å motivere og involvere politikere i verdiskapningsarbeidet

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	0	0,0 %
2 2	0	0,0 %
3 3	4	28,6 %
4 4	9	64,3 %
5 5	1	7,1 %
Total	14	

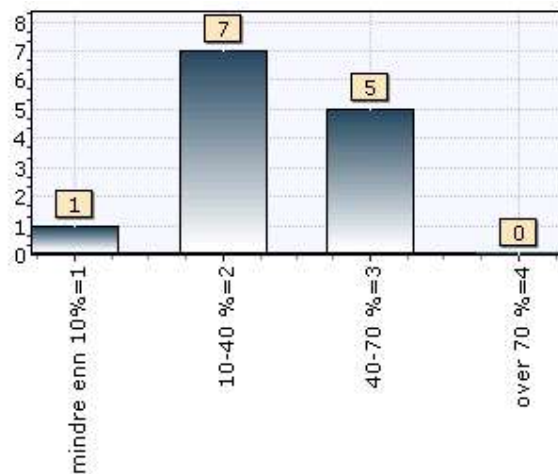
Gjennomsnitt	3,79
Standard avvik	0,56
Median	4,0

13. støtte kommunale tiltak for landbruksbasert næringsutvikling

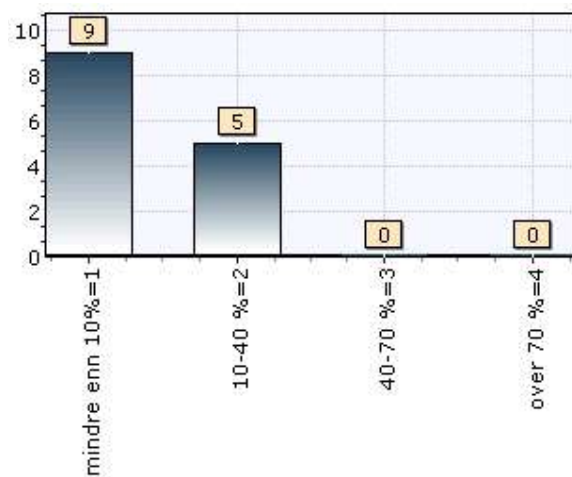
Alternativer	Verdi	Prosent
1 mindre enn 10 %	6	42,9 %
2 10-40 %	7	50,0 %
3 40-70 %	1	7,1 %
4 over 70 %	0	0,0 %
Total	14	
Gjennomsnitt		1,64
Standard avvik		0,61
Median		2,0

14. prosjekter som er delfinansiert av andre regionale utviklingsmidler (for eksempel regionale utviklingsprogram)

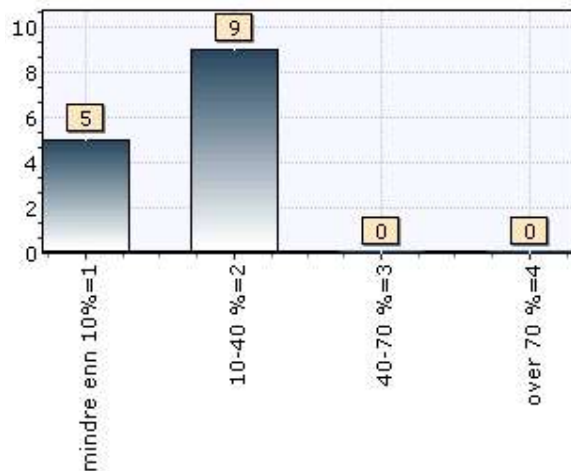
Alternativer	Verdi	Prosent
1 mindre enn 10%	1	7,7 %
2 10-40 %	7	53,8 %
3 40-70 %	5	38,5 %
4 over 70 %	0	0,0 %
Total	13	
Gjennomsnitt		2,31
Standard avvik		0,61
Median		2,0

15. prosjekter som er delfinansiert av verdiskapingsprogrammene for mat og tre

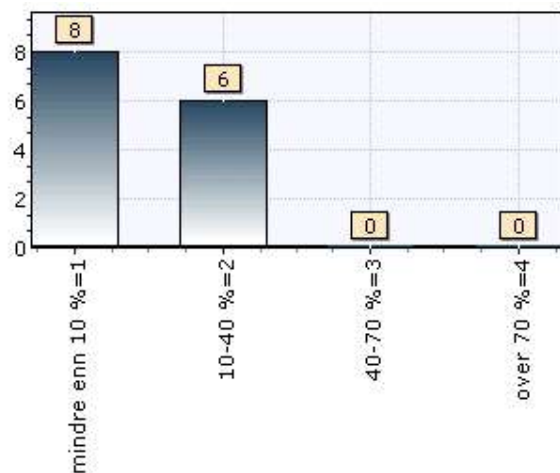
Alternativer	Verdi	Prosent
1 mindre enn 10%	9	64,3 %
2 10-40 %	5	35,7 %
3 40-70 %	0	0,0 %
4 over 70 %	0	0,0 %
Total	14	
Gjennomsnitt		1,36
Standard avvik		0,48
Median		1,0

16. utrednings- og kompetansetiltak administrert av FMLA

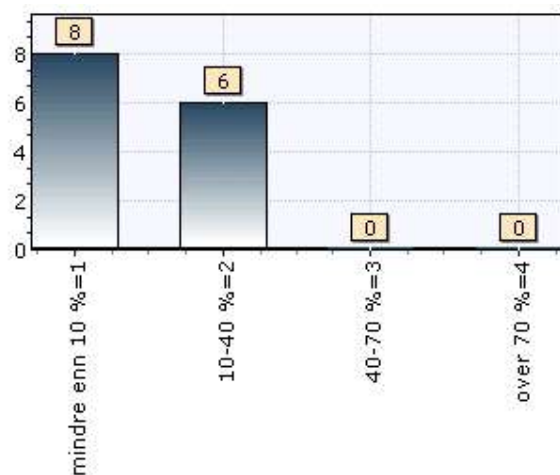
Alternativer	Verdi	Prosent
1 mindre enn 10%	5	35,7 %
2 10-40 %	9	64,3 %
3 40-70 %	0	0,0 %
4 over 70 %	0	0,0 %
Total	14	
Gjennomsnitt		1,64
Standard avvik		0,48
Median		2,0

17. tiltak for å engasjere ungdom

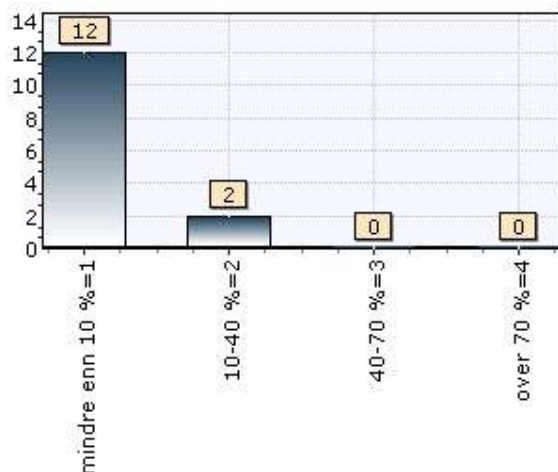
Alternativer	Verdi	Prosent
1 mindre enn 10 %	8	57,1 %
2 10-40 %	6	42,9 %
3 40-70 %	0	0,0 %
4 over 70 %	0	0,0 %
Total	14	
Gjennomsnitt		1,43
Standard avvik		0,49
Median		1,0

18. tiltak for å mobilisere kvinner for økt landbruksbasert verdiskaping

Alternativer	Verdi	Prosent
1 mindre enn 10 %	8	57,1 %
2 10-40 %	6	42,9 %
3 40-70 %	0	0,0 %
4 over 70 %	0	0,0 %
Total	14	
Gjennomsnitt		1,43
Standard avvik		0,49
Median		1,0

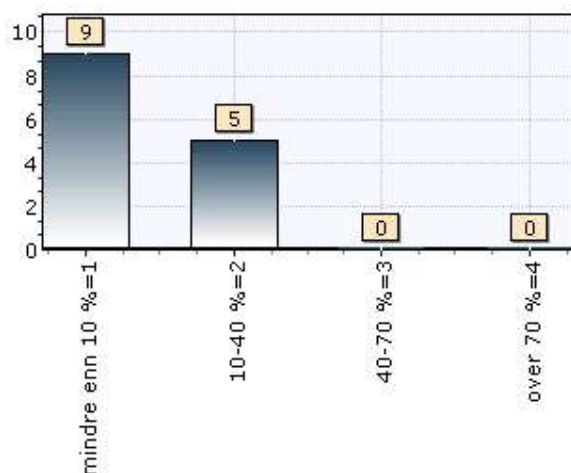
19. kulturelle og sosiale tiltak som kan stimulere verdiskaping

Alternativer	Verdi	Prosent
1 mindre enn 10 %	12	85,7 %
2 10-40 %	2	14,3 %
3 40-70 %	0	0,0 %
4 over 70 %	0	0,0 %
Total	14	

Gjennomsnitt	1,14
Standard avvik	0,35
Median	1,0

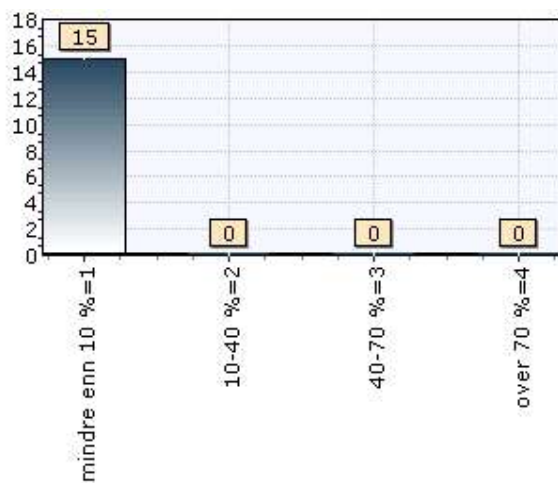
20. praktikantordning

Alternativer	Verdi	Prosent
1 mindre enn 10 %	9	64,3 %
2 10-40 %	5	35,7 %
3 40-70 %	0	0,0 %
4 over 70 %	0	0,0 %
Total	14	

Gjennomsnitt	1,36
Standard avvik	0,48
Median	1,0

21. velferdstiltak som onnebarnehager og lignende som kan avlaste jordbruksfamiliene i krevende perioder

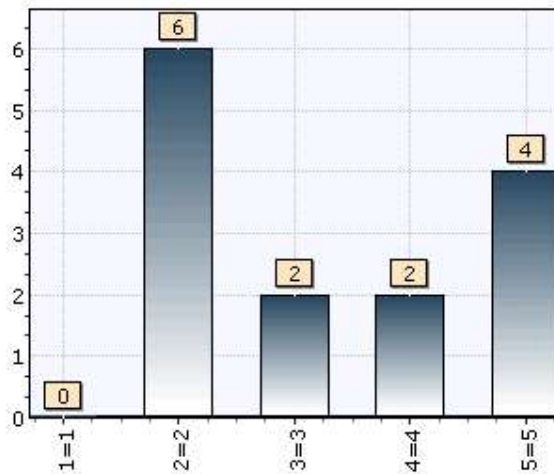

Alternativer	Verdi	Prosent
1 mindre enn 10 %	15	100,0 %
2 10-40 %	0	0,0 %
3 40-70 %	0	0,0 %
4 over 70 %	0	0,0 %
Total	15	

Gjennomsnitt	1,00
Standard avvik	0,00
Median	1,0

24. På en skala, fra 1-5, der 1 er svært liten grad og 5 er svært stor grad, svar på følgende:

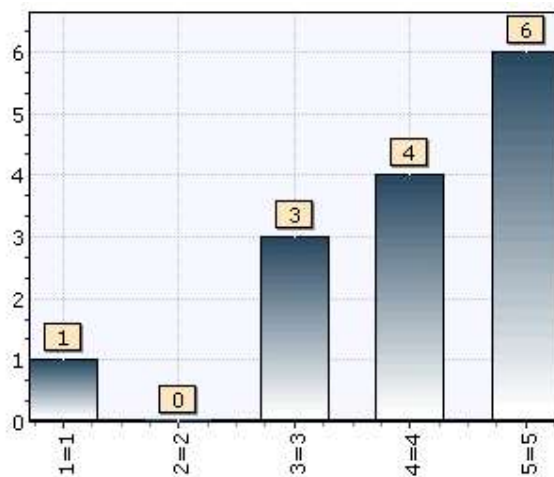
24.1 I hvilken grad er det fast praksis mht å invitere eksterne miljøer til å utarbeide forslag til tilretteleggingsprosjekter?

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	0	0,0 %
2 2	6	42,9 %
3 3	2	14,3 %
4 4	2	14,3 %
5 5	4	28,6 %
Total	14	

Gjennomsnitt	3,29
Standard avvik	1,28
Median	3,0

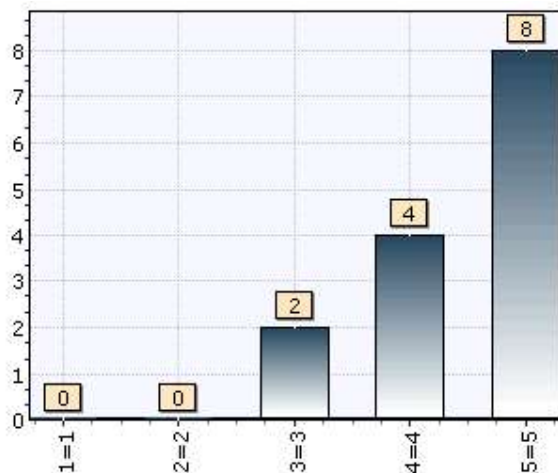
24.2 I hvilken grad er det vanlig at forslag til bevilgninger til tilretteleggingstiltak drøftes i partnerskapet?

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	1	7,1 %
2 2	0	0,0 %
3 3	3	21,4 %
4 4	4	28,6 %
5 5	6	42,9 %
Total	14	

Gjennomsnitt	4,00
Standard avvik	1,13
Median	4,0

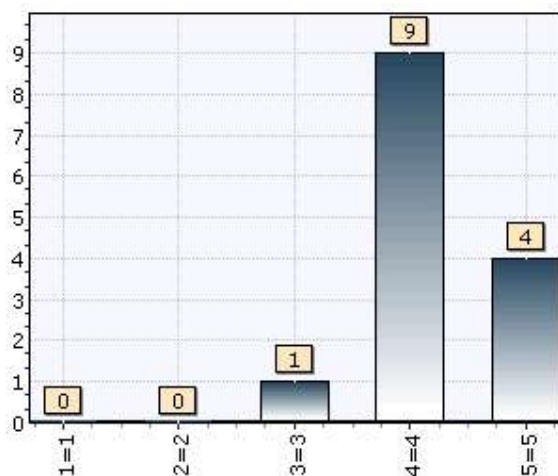
24.3 I hvilken grad søker dere samfinansiering av tilretteleggingsprosjekter med andre finansieringskilder?

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	0	0,0 %
2 2	0	0,0 %
3 3	2	14,3 %
4 4	4	28,6 %
5 5	8	57,1 %
Total	14	

Gjennomsnitt	4,43
Standard avvik	0,73
Median	5,0

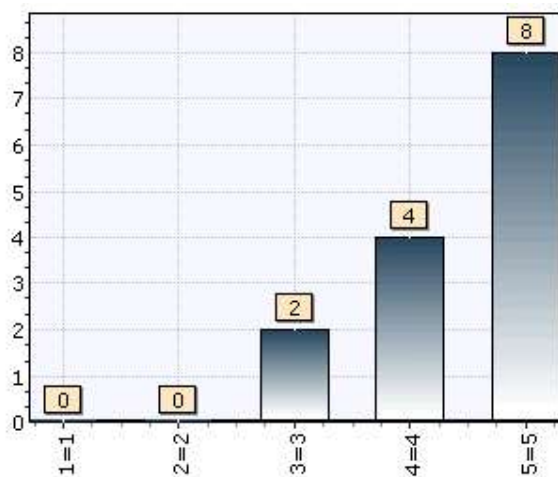
24.4 I hvilken grad deltar Innovasjon Norge i utvikling og drøfting av tilretteleggingsprosjekter?

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	0	0,0 %
2 2	0	0,0 %
3 3	1	7,1 %
4 4	9	64,3 %
5 5	4	28,6 %
Total	14	

Gjennomsnitt	4,21
Standard avvik	0,56
Median	4,0

24.5 I hvilken grad mener dere det er enighet om prioritering og mål med tilretteleggingsprosjektene i partnerskap/samarbeidsorgan?

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	0	0,0 %
2 2	0	0,0 %
3 3	2	14,3 %
4 4	4	28,6 %
5 5	8	57,1 %
Total	14	

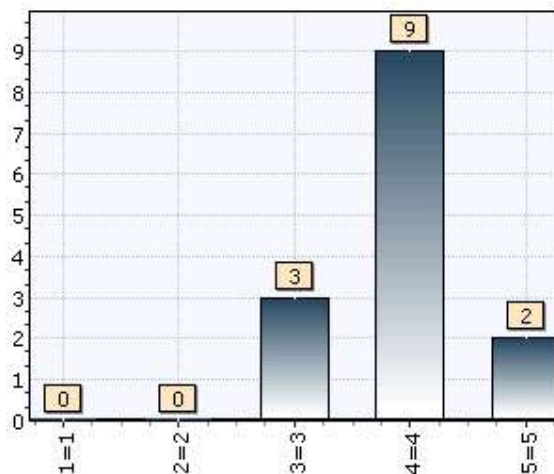
Gjennomsnitt	4,43
Standard avvik	0,73
Median	5,0

24.6 I hvilken grad mener dere det er enighet om strategi, prioritering og mål med verdiskapingsarbeidet i fylket i partnerskap/samarbeidsorgan?

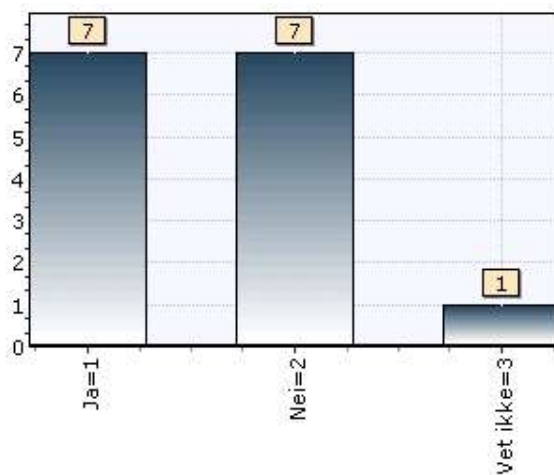
Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	0	0,0 %
2 2	0	0,0 %
3 3	1	7,1 %
4 4	5	35,7 %
5 5	8	57,1 %
Total	14	
Gjennomsnitt		4,50
Standard avvik		0,63
Median		5,0

24.7 I hvilken grad når dere målene deres for bruken av tilretteleggingsmidler?

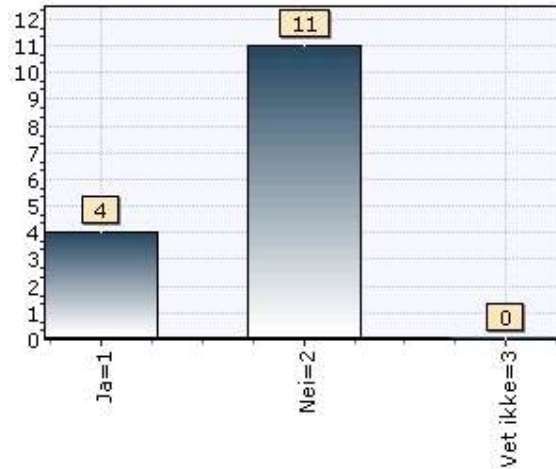

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	0	0,0 %
2 2	0	0,0 %
3 3	3	21,4 %
4 4	9	64,3 %
5 5	2	14,3 %
Total	14	
Gjennomsnitt		3,93
Standard avvik		0,59
Median		4,0

25. Utarbeider dere systematiske oversiktsrapporter om tilretteleggingsprosjekter utover minstekravene til rapportering i tildelingsbrev og BU-rundskriv

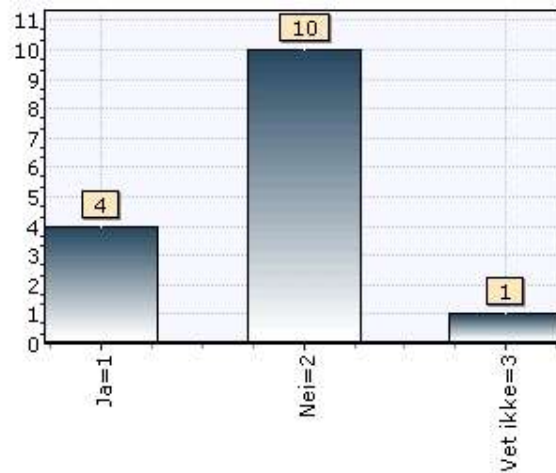

Alternativer	Verdi	Prosent
1 Ja	7	46,7 %
2 Nei	7	46,7 %
3 Vet ikke	1	6,7 %
Total	15	
Gjennomsnitt		1,60
Standard avvik		0,61
Median		2,0

26. Finnes det rutiner for evaluering av enkeltprosjektene?

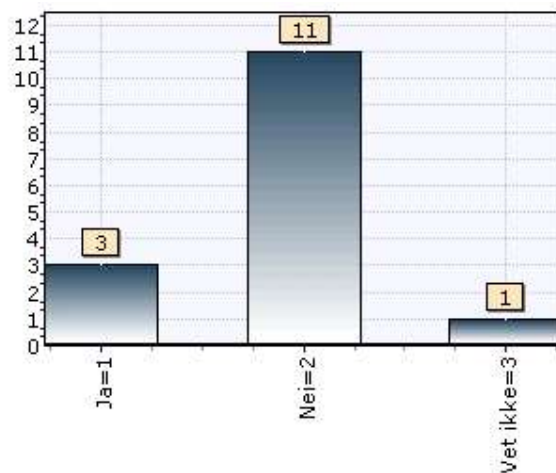
Alternativer	Verdi	Prosent
1 Ja	4	26,7 %
2 Nei	11	73,3 %
3 Vet ikke	0	0,0 %
Total	15	

Gjennomsnitt	1,73
Standard avvik	0,44
Median	2,0

27. Deltar partnerskap/samarbeidsorgan i evalueringen av tilretteleggingsprosjekter?

Alternativer	Verdi	Prosent
1 Ja	4	26,7 %
2 Nei	10	66,7 %
3 Vet ikke	1	6,7 %
Total	15	

Gjennomsnitt	1,80
Standard avvik	0,54
Median	2,0

28. Foreligger det dokumenter med evaluering av bruken av tilretteleggingsmidler i fylket?

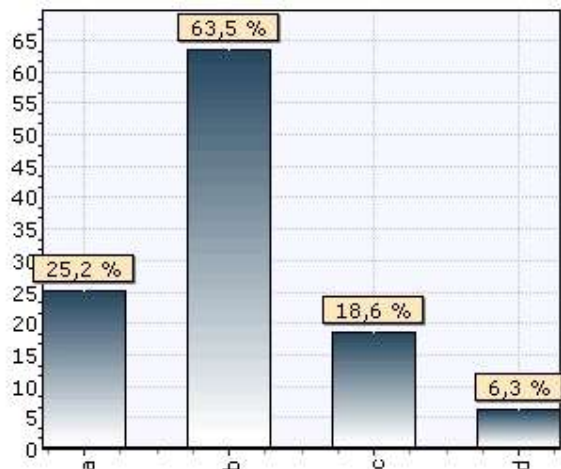
Alternativer	Verdi	Prosent
1 Ja	3	20,0 %
2 Nei	11	73,3 %
3 Vet ikke	1	6,7 %
Total	15	

Gjennomsnitt	1,87
Standard avvik	0,50
Median	2,0

Spørreskjema: Tilretteleggingsmidler under BU-ordningen

Publisert fra 30.10.2006 til 29.12.2006
330 svar (330 unike)

4. Utdanningsbakgrunn; kryss for de utdannelsesretninger som passer.

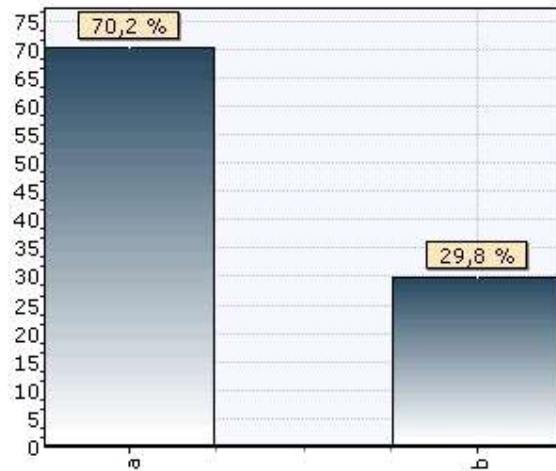

Alternativer	Verdi	Prosent
1 Videregående skole; landbruksfag	80	25,2 %
2 Universitet/høyskole; landbruksfag eller annen naturvitenskapelig	202	63,5 %
3 Universitet/høyskole; samfunnsfaglig / økonomisk	59	18,6 %
4 Universitet/ høyskole: andre fagområder	20	6,3 %
Total	318	

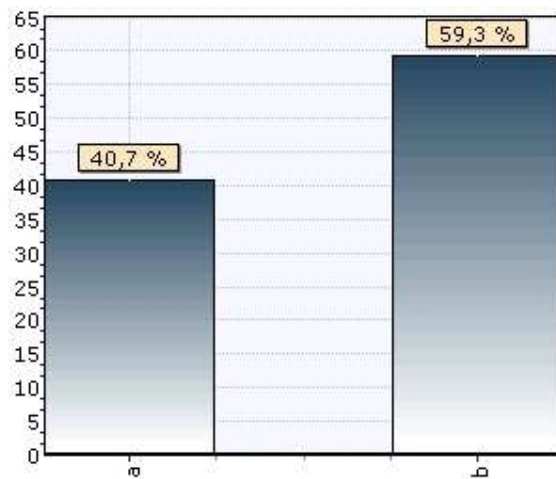
5. Din alder:

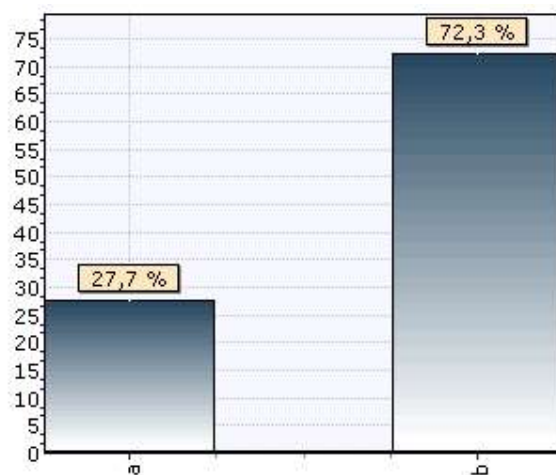
Alternativer	Verdi	Prosent
1 Inntil 30 år	12	3,6 %
2 31-40 år	60	18,2 %
3 41-50 år	111	33,7 %
4 51-60 år	114	34,7 %
5 over 60 år.	32	9,7 %
Total	329	

6. Kjønn:

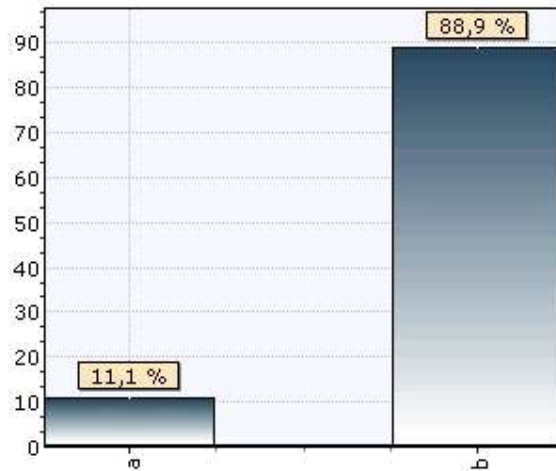
Alternativer	Verdi	Prosent
1 Mann	229	70,2 %
2 Kvinne	97	29,8 %
Total	326	

8. Jeg driver selv/ arbeider på gårdsbruk.

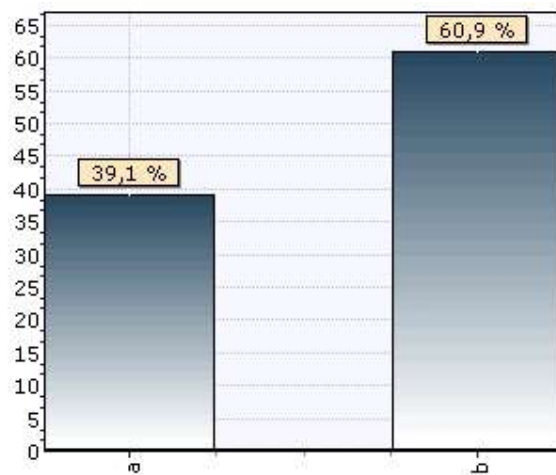
Alternativer	Verdi	Prosent
1 Ja	132	40,7 %
2 Nei	192	59,3 %
Total	324	

9. Andre i husholdningen driver/ arbeider på gårdsbruk.

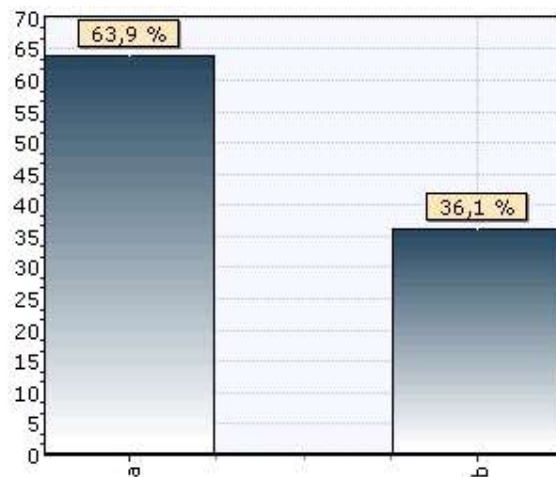
Alternativer	Verdi	Prosent
1 Ja	86	27,7 %
2 Nei	224	72,3 %
Total	310	

10. Husholdningen eier gårdsbruk, men driver ikke gården selv.

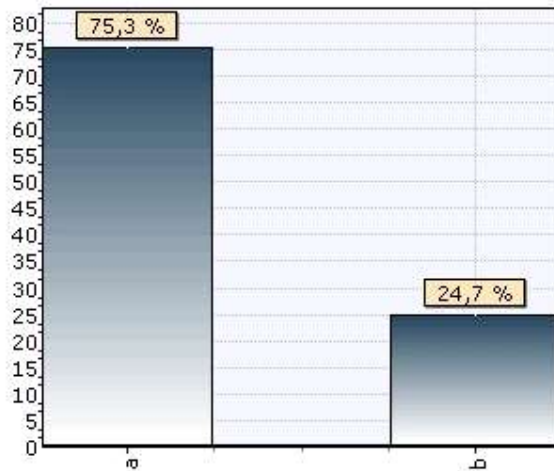
Alternativer	Verdi	Prosent
1 Ja	33	11,1 %
2 Nei	265	88,9 %
Total	298	

11. Husholdningen verken eier eller driver gårdsbruk.

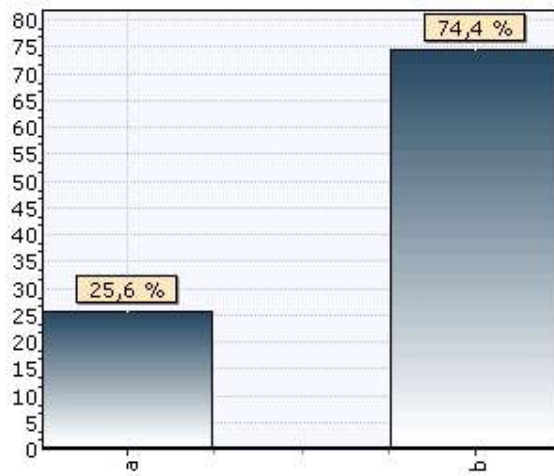
Alternativer	Verdi	Prosent
1 Ja	109	39,1 %
2 Nei	170	60,9 %
Total	279	

12. Jeg er oppvokst på gård.

Alternativer	Verdi	Prosent
1 Ja	202	63,9 %
2 Nei	114	36,1 %
Total	316	

13. Jeg er oppvokst i bygd med vesentlig landbruksaktivitet.

Alternativer	Verdi	Prosent
1 Ja	241	75,3 %
2 Nei	79	24,7 %
Total	320	

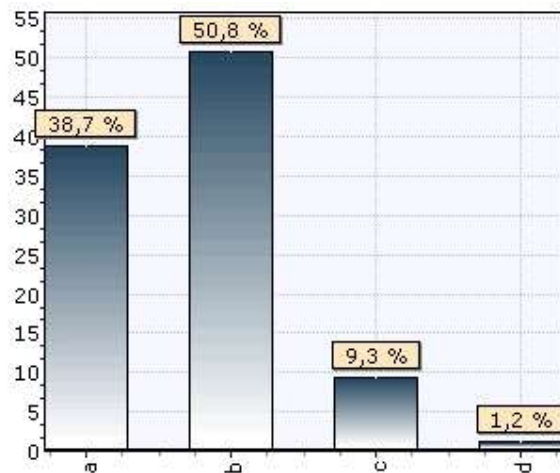
14. Oppvokst i by / større tettsted.

Alternativer	Verdi	Prosent
1 Ja	78	25,6 %
2 Nei	227	74,4 %
Total	305	

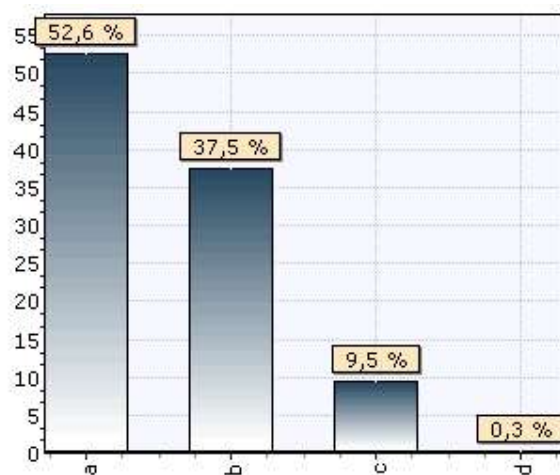
15. Hvor stor betydning har følgende forhold for at du i dag er involvert i landbruksnæringen?

15.1 Landbruksfaglig interesse

Alternativer	Verdi	Prosent
1 Stor betydning	240	73,2 %
2 Noe betydning	73	22,3 %
3 Liten betydning	13	4,0 %
4 Ingen betydning	2	0,6 %
Total	328	

15.2 Naturfaglig interesse

Alternativer	Verdi	Prosent
1 Stor betydning	125	38,7 %
2 Noe betydning	164	50,8 %
3 Liten betydning	30	9,3 %
4 Ingen betydning	4	1,2 %
Total	323	

15.3 Tro på landbrukets utviklingsmuligheter

Alternativer	Verdi	Prosent
1 Stor betydning	171	52,6 %
2 Noe betydning	122	37,5 %
3 Liten betydning	31	9,5 %
4 Ingen betydning	1	0,3 %
Total	325	

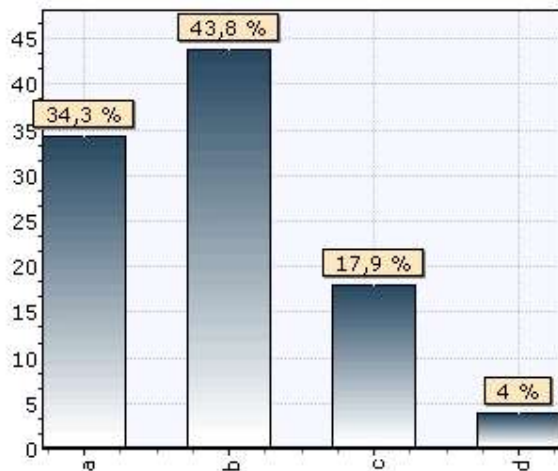
15.4 Ønsker å bidra med noe positivt til samfunnet

Alternativer	Verdi	Prosent
1 Stor betydning	186	57,1 %
2 Noe betydning	123	37,7 %
3 Liten betydning	16	4,9 %
4 Ingen betydning	1	0,3 %
Total	326	

15.5 Ønsker å bidra til gode arbeidsforhold for norske bønder

Alternativer	Verdi	Prosent
1 Stor betydning	190	58,5 %
2 Noe betydning	107	32,9 %
3 Liten betydning	25	7,7 %
4 Ingen betydning	3	0,9 %
Total	325	

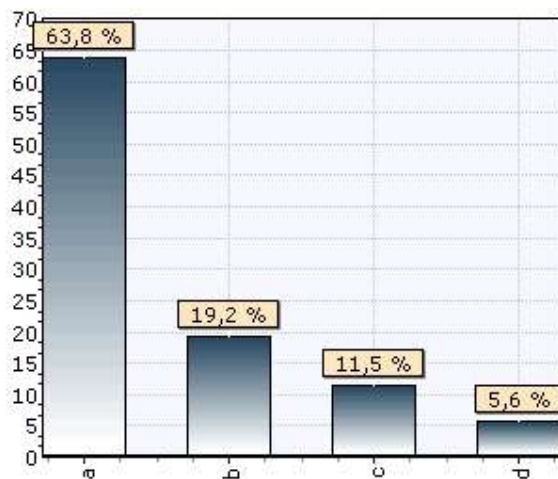
16. Kjenner du til, arbeider du med eller har du arbeidet med følgende verdiskapingstiltak?

16.1 Bedriftsrettet støtte innenfor Bygdeutvikling-(BU-) satsingen forvaltet av Innovasjon Norge

Alternativer	Verdi	Prosent
1 Bare kjenner til	113	34,3 %
2 Arbeider med	144	43,8 %
3 Har arbeidet med	59	17,9 %
4 Har ingen kjennskap	13	4,0 %
Total	329	

16.2 Tilretteleggingstilak innenfor BU-satsingen forvaltet av Fylkesmannen

Alternativer	Verdi	Prosent
1 Bare kjenner til	130	39,8 %
2 Arbeider med	121	37,0 %
3 Har arbeidet med	61	18,7 %
4 Har ingen kjennskap	15	4,6 %
Total	327	

16.3 Verdiskapingsprogrammet for Mat (Innovasjon Norge)

Alternativer	Verdi	Prosent
1 Bare kjenner til	206	63,8 %
2 Arbeider med	62	19,2 %
3 Har arbeidet med	37	11,5 %
4 Har ingen kjennskap	18	5,6 %
Total	323	

16.4 Verdiskapingsprogrammet for Tre (Innovasjon Norge)

Alternativer	Verdi	Prosent
1 Bare kjenner til	204	63,0 %
2 Arbeider med	34	10,5 %
3 Har arbeidet med	10	3,1 %
4 Har ingen kjennskap	76	23,5 %
Total	324	

16.5 Bioenergiprogrammet

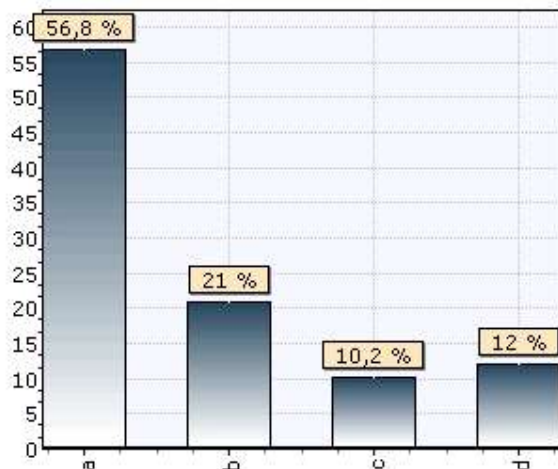
Alternativer	Verdi	Prosent
1 Bare kjenner til	207	63,9 %
2 Arbeider med	46	14,2 %
3 Har arbeidet med	13	4,0 %
4 Har ingen kjennskap	58	17,9 %
Total	324	

16.6 Reiselivssatsinger for økt landbruksbasert reiseliv

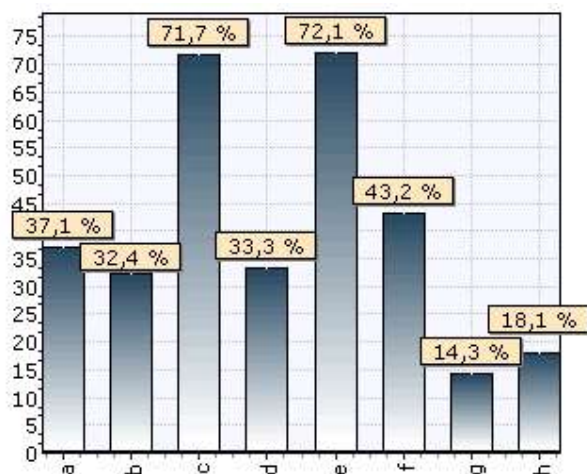
Alternativer	Verdi	Prosent
1 Bare kjenner til	175	54,0 %
2 Arbeider med	90	27,8 %
3 Har arbeidet med	20	6,2 %
4 Har ingen kjennskap	39	12,0 %
Total	324	

16.7 Regionale utviklingsprogrammer finansier via fylkeskommunen

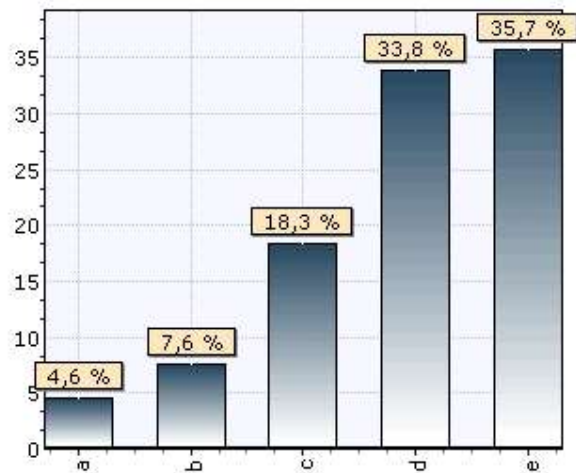
Alternativer	Verdi	Prosent
1 Bare kjenner til	184	56,8 %
2 Arbeider med	68	21,0 %
3 Har arbeidet med	33	10,2 %
4 Har ingen kjennskap	39	12,0 %
Total	324	

17. Hvilke oppgaver utfører du som kan ha betydning for verdiskapingen i landbruket (sett kryss der det passer)?

Alternativer	Verdi	Prosent
1 Lager planer og strategier for bruken av verdiskapingsmidler	117	37,1 %
2 Rekrutterer og involverer ressurspersoner og virksomheter til å delta i planlegging og tilrettelegging	102	32,4 %
3 Informerer og motiverer bønder og næringsutøvere til å utvikle prosjekter	226	71,7 %
4 Arbeider med landbruksbasert industri eller reiseliv	105	33,3 %
5 Gir bønder og næringsutøvere råd om prosjekter og tiltak i landbruket	227	72,1 %
6 Behandler søknader om støtte	136	43,2 %
7 Evaluerer bruken av virkemidlene	45	14,3 %
8 Andre oppgaver (spesifiser nedenfor)	57	18,1 %
Total	315	

20. Hvor enig er du i følgende påstander på skala 1 til 5, hvor 1= helt uenig, 3= nøytral, 5= helt enig; sett ett kryss på en verdi per linje. La stå åpent hvis du ikke kan svare.

20.1 Virkemidlene bør rettes mot å sikre bosetting i distriktene

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	15	4,6 %
2 2	25	7,6 %
3 3	60	18,3 %
4 4	111	33,8 %
5 5	117	35,7 %
Total	328	

20.2 Verdiskapingsmidlene bør komme flest mulig bønder til gode

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	35	10,7 %
2 2	52	16,0 %
3 3	90	27,6 %
4 4	77	23,6 %
5 5	72	22,1 %
Total	326	

20.3 Det er viktig å ha begrensninger på hvor mye støtte hver bonde kan motta

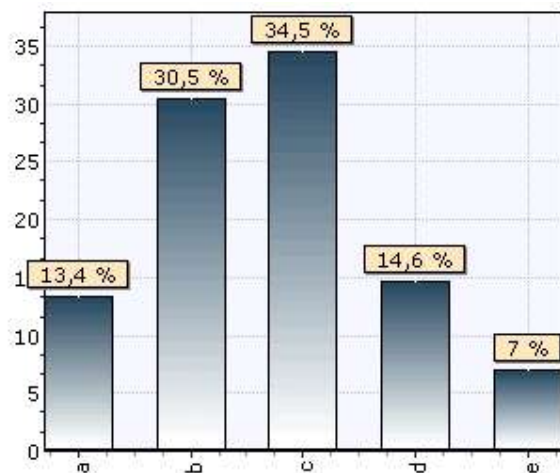
Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	39	11,9 %
2 2	68	20,7 %
3 3	78	23,7 %
4 4	82	24,9 %
5 5	62	18,8 %
Total	329	

20.4 Verdiskapingstiltakene bør først og fremst støtte de små gårdsbrukene

Alternativer	Verdi	Prosent
1	96	29,2 %
2	111	33,7 %
3	81	24,6 %
4	29	8,8 %
5	12	3,6 %
Total	329	

20.5 Virkemidlene må primært brukes til å bevare kulturlandskapet

Alternativer	Verdi	Prosent
1	44	13,4 %
2	100	30,5 %
3	113	34,5 %
4	48	14,6 %
5	23	7,0 %
Total	328	

20.6 Målet bør være å øke inntektene for bøndene generelt

Alternativer	Verdi	Prosent
1	14	4,3 %
2	24	7,3 %
3	39	11,9 %
4	127	38,7 %
5	124	37,8 %
Total	328	

20.7 Verdiskapingstiltak for landbruket bør først og fremst bidra til at kostnadsnivået i norsk jordbruk kan reduseres

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	44	13,7 %
2 2	69	21,4 %
3 3	109	33,9 %
4 4	73	22,7 %
5 5	27	8,4 %
Total	322	

20.8 Verdiskapingstiltak for landbruket bør først og fremst gjøre bøndene mindre avhengige av tradisjonelt jordbruk

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	78	23,7 %
2 2	97	29,5 %
3 3	78	23,7 %
4 4	60	18,2 %
5 5	16	4,9 %
Total	329	

21. Hvilke målsettinger mener du blir høyt prioritert i dagens BU-satsing i ditt fylke, vennligst angi om du mener målet har 1 = svært lav/ ingen prioritet, 3 for middels prioritet og 5 for svært høy prioritet. La stå blankt hvis du ikke kan svare.

21.1 Ta i bruk alle landbruksressursene for verdiskaping og bygdeutvikling

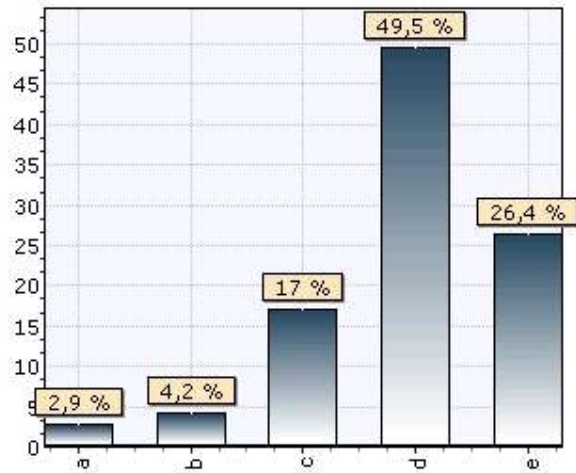
Alternativer	Verdi	Prosent
1	8	2,7 %
2	31	10,3 %
3	80	26,7 %
4	112	37,3 %
5	69	23,0 %
Total	300	

21.2 Styrke inntektsgrunnlaget for landbrukshusholdningene generelt

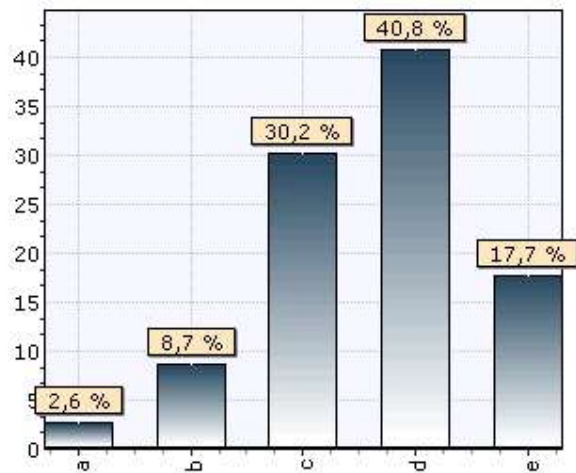
Alternativer	Verdi	Prosent
1	13	4,2 %
2	33	10,6 %
3	90	28,9 %
4	127	40,8 %
5	48	15,4 %
Total	311	

21.3 Skape ny sysselsetting i bygdene

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	9	2,9 %
2 2	13	4,2 %
3 3	53	17,0 %
4 4	154	49,5 %
5 5	82	26,4 %
Total	311	

21.4 Styrke inntektsgrunnlaget for familiejordbruket

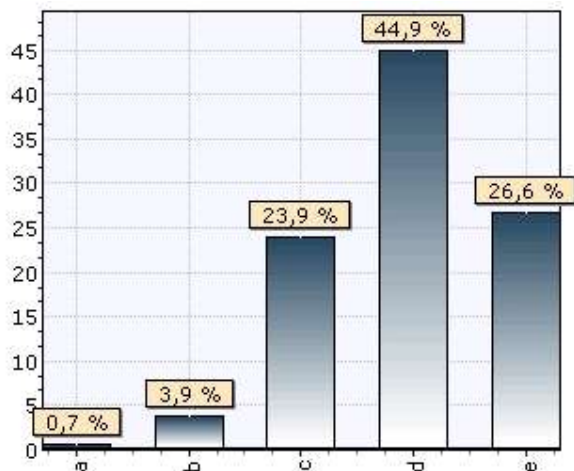
Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	8	2,6 %
2 2	27	8,7 %
3 3	94	30,2 %
4 4	127	40,8 %
5 5	55	17,7 %
Total	311	

21.5 Gjøre bøndene mer innovative og omstillingsvennlige

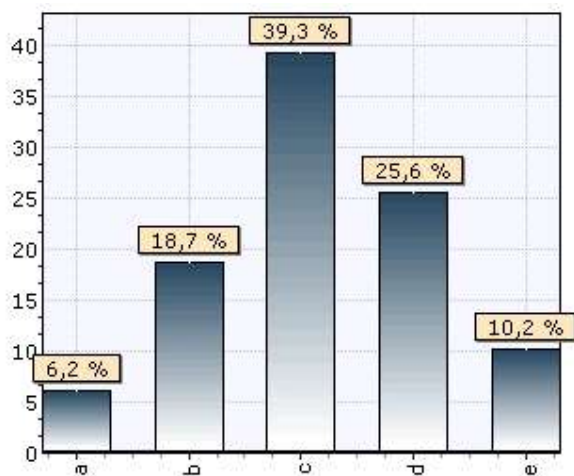
Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	7	2,2 %
2 2	19	6,0 %
3 3	77	24,4 %
4 4	126	40,0 %
5 5	86	27,3 %
Total	315	

21.6 Bidra til realiseringen av de fem strategiske satsingsområder: Mat, bioenergi, trevirke, reiseliv og opplevelsesproduksjon, samt tjenesteyting. (Angitt i nasjonal strategi for BU-satsingen)

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	2	0,7 %
2 2	12	3,9 %
3 3	73	23,9 %
4 4	137	44,9 %
5 5	81	26,6 %
Total	305	

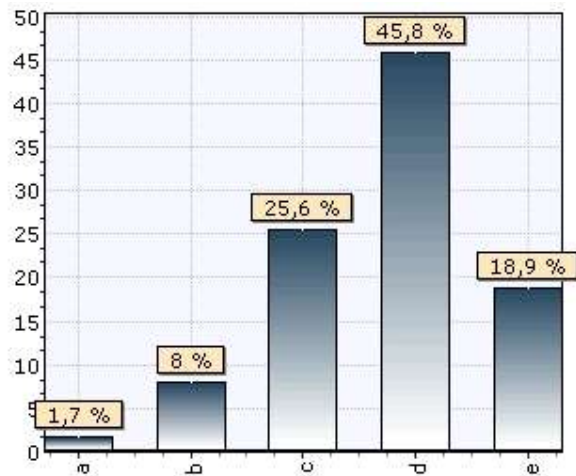
21.7 Styrke det økologiske landbruket

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	19	6,2 %
2 2	57	18,7 %
3 3	120	39,3 %
4 4	78	25,6 %
5 5	31	10,2 %
Total	305	

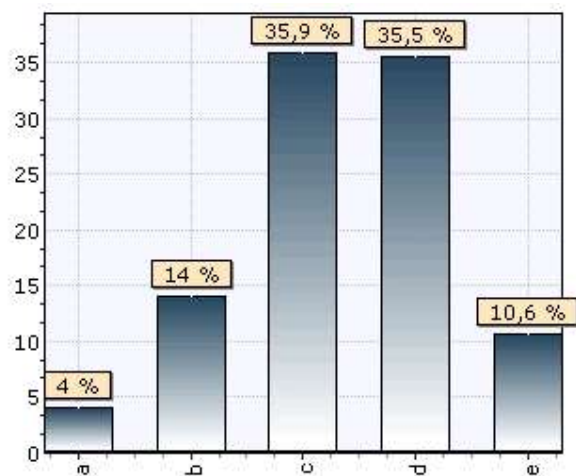
22. Nedenfor følger mulige mål for bruken av tilretteleggingsmidler i fylket. Vi ber deg angi om du mener det enkelte målet har 1= svært lav/ingen prioritet, 3= middels, 5= svært høy prioritet. La stå blankt hvis du ikke kan svare.

22.1 Informere og motivere næringsaktører for verdiskapingsatsingene

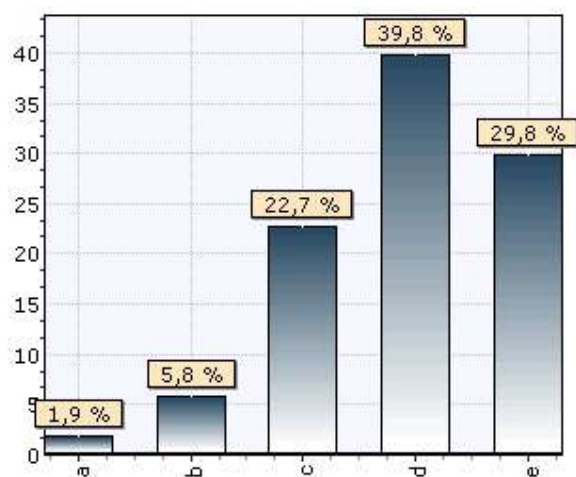
Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	5	1,7 %
2 2	24	8,0 %
3 3	77	25,6 %
4 4	138	45,8 %
5 5	57	18,9 %
Total	301	

22.2 Informere og motivere regionale/lokale politikere og forvaltningsorganer for verdiskapingsarbeidet

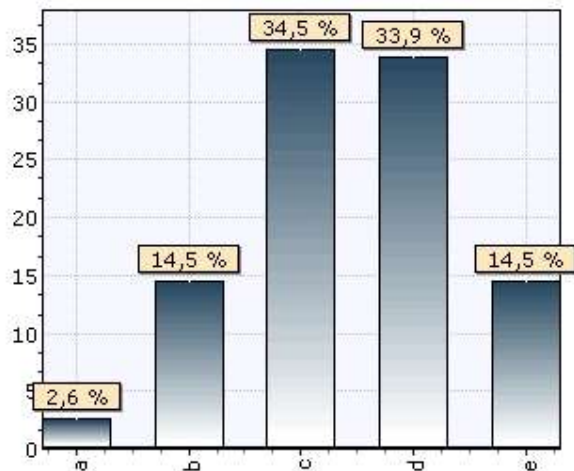
Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	12	4,0 %
2 2	42	14,0 %
3 3	108	35,9 %
4 4	107	35,5 %
5 5	32	10,6 %
Total	301	

22.3 Gi bøndene generelt økt kunnskap om hvordan de kan utvikle egen gårdsdrift

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	6	1,9 %
2 2	18	5,8 %
3 3	70	22,7 %
4 4	123	39,8 %
5 5	92	29,8 %
Total	309	

22.4 Støtte kommunale tiltak for landbruksbasert verdiskapning

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	8	2,6 %
2 2	44	14,5 %
3 3	105	34,5 %
4 4	103	33,9 %
5 5	44	14,5 %
Total	304	

22.5 Skape bred forståelse for landbrukets samfunnsmessige betydning

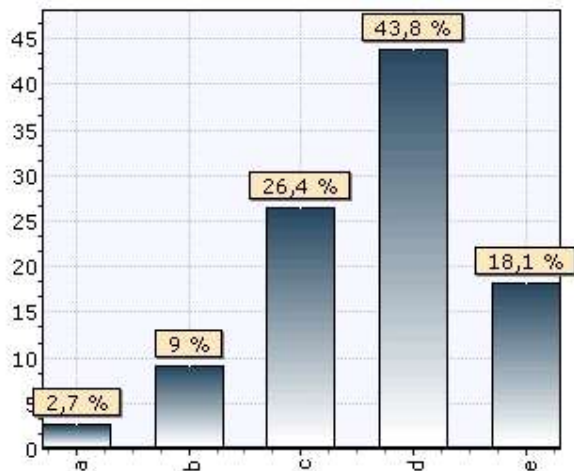
Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	12	3,9 %
2 2	34	11,2 %
3 3	85	28,0 %
4 4	89	29,3 %
5 5	84	27,6 %
Total	304	

22.6 Gi nasjonale myndigheter forståelse for landbrukets utfordringer i vårt fylke

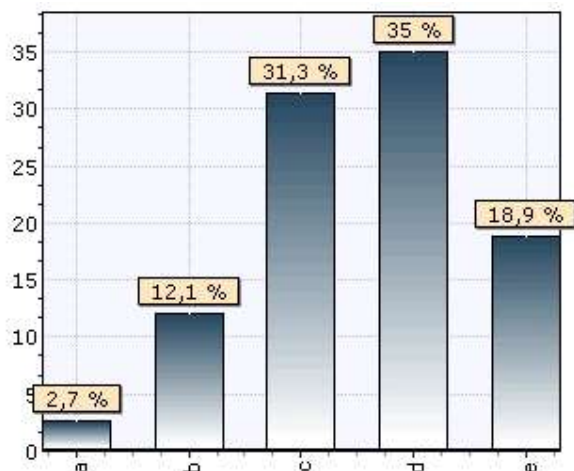
Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	16	5,4 %
2 2	54	18,1 %
3 3	66	22,1 %
4 4	85	28,4 %
5 5	78	26,1 %
Total	299	

22.7 Skaffe kunnskap om situasjonen, utfordringer og muligheter for landbruket i vårt fylke

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	8	2,7 %
2 2	27	9,0 %
3 3	79	26,4 %
4 4	131	43,8 %
5 5	54	18,1 %
Total	299	

22.8 Skaffe kunnskap om hvordan virkemidlene kan utnyttet mest mulig effektivt.

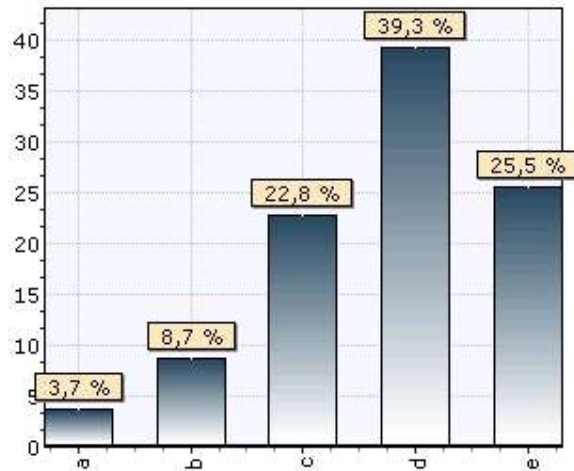

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	8	2,7 %
2 2	36	12,1 %
3 3	93	31,3 %
4 4	104	35,0 %
5 5	56	18,9 %
Total	297	

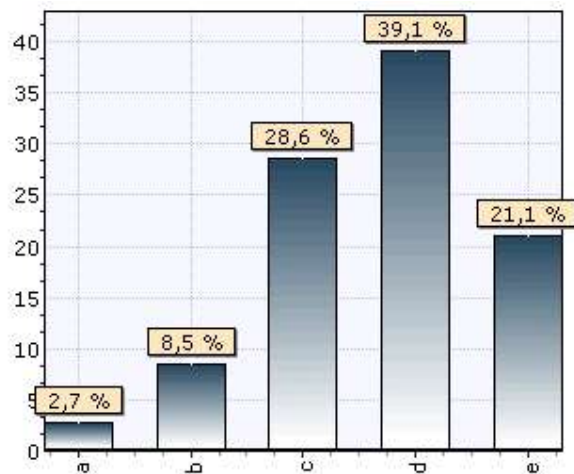
22.9 Styrke samarbeidet i partnerskap / samarbeidsorgan og nettverk for utforming av strategier for verdiskapingsarbeidet

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	7	2,4 %
2 2	31	10,8 %
3 3	86	30,0 %
4 4	114	39,7 %
5 5	49	17,1 %
Total	287	

22.10 Styrke relasjonene mellom landbruk og annet næringsliv i regionen

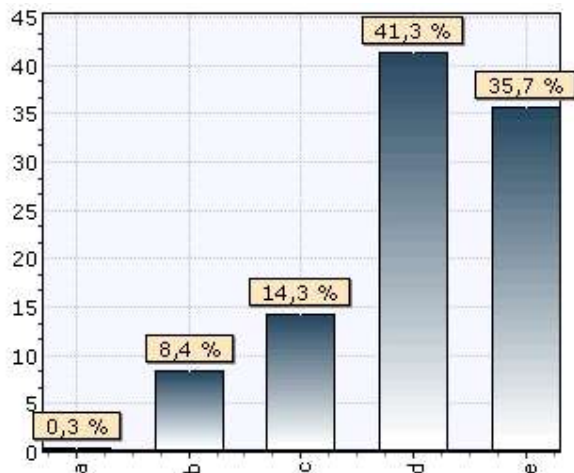
Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	11	3,7 %
2 2	26	8,7 %
3 3	68	22,8 %
4 4	117	39,3 %
5 5	76	25,5 %
Total	298	

22.11 Styrke samspillet mellom landbruksbasert næringsutvikling og andre næringsutviklingstiltak i fylket (som for eksempel regionale utviklingsprogram med mer)

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	8	2,7 %
2 2	25	8,5 %
3 3	84	28,6 %
4 4	115	39,1 %
5 5	62	21,1 %
Total	294	

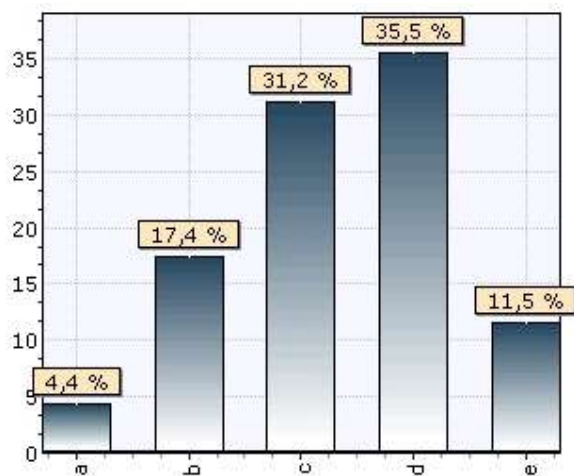
24. Er du enig i følgende påstander om bl.a. kunnskapsgrunnlag, mobilisering og infrastruktur for verdiskapingsarbeidet i ditt fylke? Merk av 1 hvis du er helt uenig, 3 hvis du er nøytral og 5 for helt enig.

24.1 Min etat/organisasjon har tilfredsstillende kompetanse til å bidra i arbeidet med landbruksbasert verdiskaping

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	1	0,3 %
2 2	27	8,4 %
3 3	46	14,3 %
4 4	133	41,3 %
5 5	115	35,7 %
Total	322	

24.2 Vi får tilfredsstillende informasjon om tilretteleggingsmidler og -tiltak

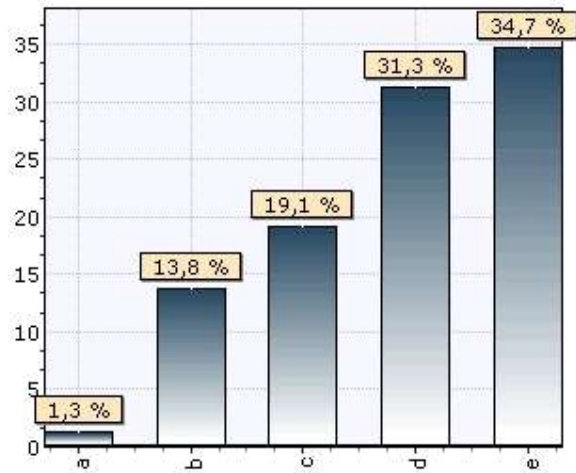
Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	14	4,4 %
2 2	56	17,4 %
3 3	100	31,2 %
4 4	114	35,5 %
5 5	37	11,5 %
Total	321	

24.3 Vår virksomhet blir på en tilfredsstillende måte invitert med i arbeidet med utvikling av strategi og tiltak for landbruksbasert næringsutvikling i fylket

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	13	4,1 %
2 2	63	19,7 %
3 3	87	27,2 %
4 4	85	26,6 %
5 5	72	22,5 %
Total	320	

24.4 Vi har god kjennskap til strategien for landbruksbasert næringsutvikling i fylket

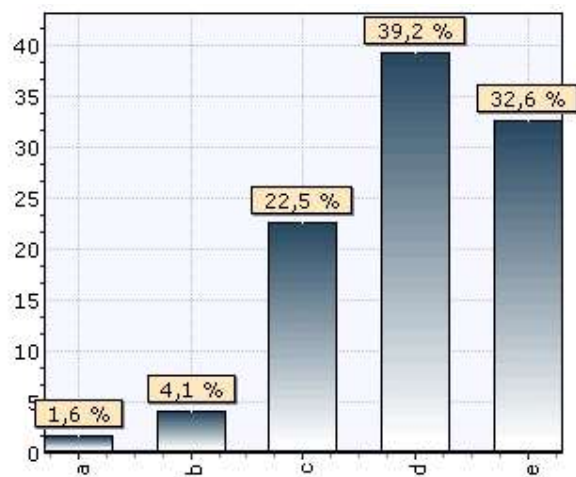
Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	4	1,3 %
2 2	44	13,8 %
3 3	61	19,1 %
4 4	100	31,3 %
5 5	111	34,7 %
Total	320	

24.5 Økt landbruksbasert verdiskaping er et viktig mål for min etat / organisasjon

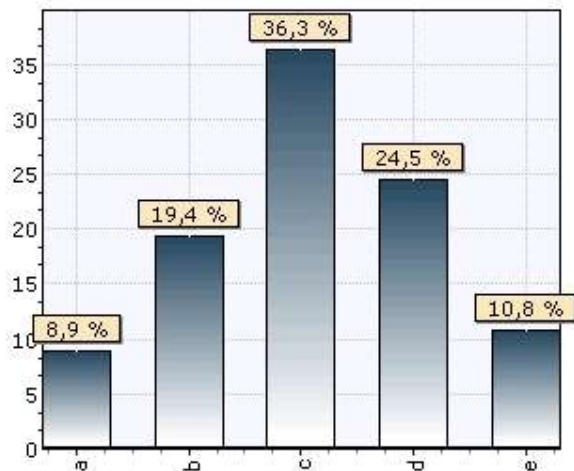

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	0	0,0 %
2 2	14	4,4 %
3 3	26	8,1 %
4 4	84	26,3 %
5 5	196	61,3 %
Total	320	

24.6 Hvorvidt vi lykkes eller ikke med verdiskapingstiltakene i landbruket i fylket vil ha stor betydning for framtidig virksomhet hos oss

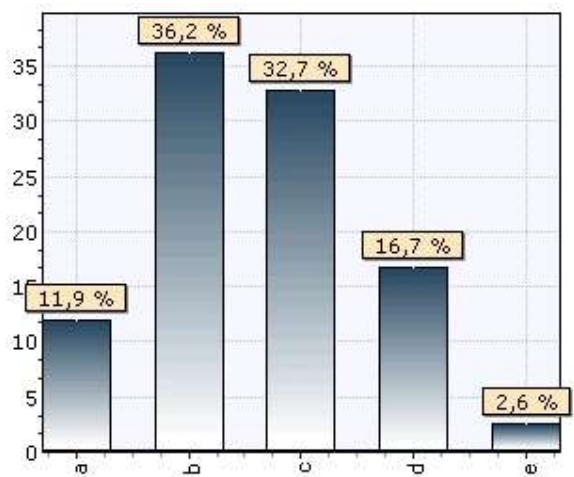
Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	5	1,6 %
2 2	13	4,1 %
3 3	71	22,5 %
4 4	124	39,2 %
5 5	103	32,6 %
Total	316	

24.7 Min etat/ organisasjon evaluerer våre bidrag til økt landbruksbasert verdiskaping regelmessig

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	28	8,9 %
2 2	61	19,4 %
3 3	114	36,3 %
4 4	77	24,5 %
5 5	34	10,8 %
Total	314	

24.8 Kommunene i fylket har tilfredsstillende kompetanse til å veilede og motivere bønder i utvikling av verdiskapingsprosjekter

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	32	10,1 %
2 2	107	33,6 %
3 3	119	37,4 %
4 4	51	16,0 %
5 5	9	2,8 %
Total	318	

24.9 Kommunenes landbruksavdelinger i fylket har tilstrekkelige ressurser til å bidra til å behandle saker som gjelder verdiskapingstiltak i landbruket

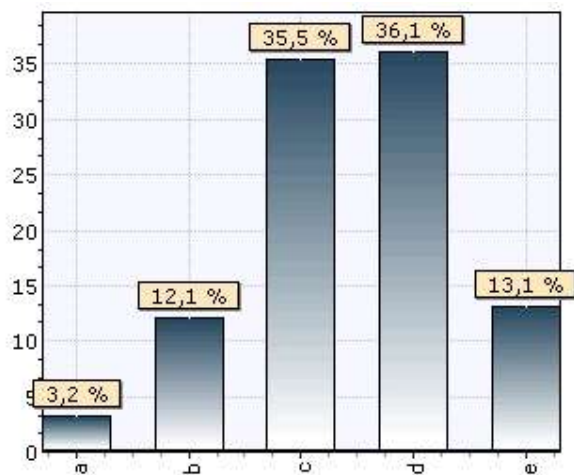
Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	37	11,9 %
2 2	113	36,2 %
3 3	102	32,7 %
4 4	52	16,7 %
5 5	8	2,6 %
Total	312	

24.10 Innovasjon Norge i fylket har tilfredsstillende evne til å forvalte støttetiltak for landbruksbasert verdiskaping

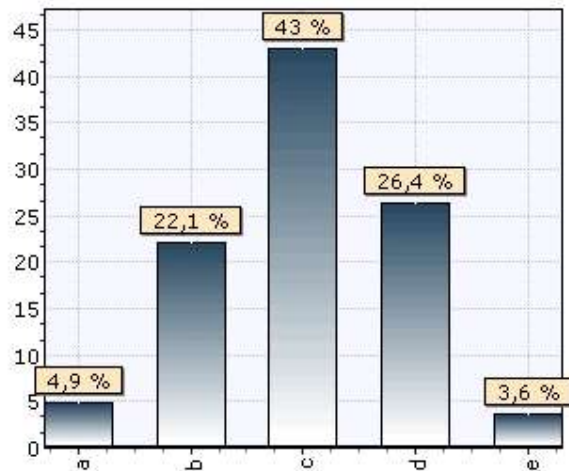
Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	12	3,9 %
2 2	30	9,7 %
3 3	103	33,4 %
4 4	117	38,0 %
5 5	46	14,9 %
Total	308	

24.11 Landbrukets egne organisasjoner i fylket gir svært viktige bidrag til styrkingen av den landbruksbasert verdiskapingen i vårt fylke

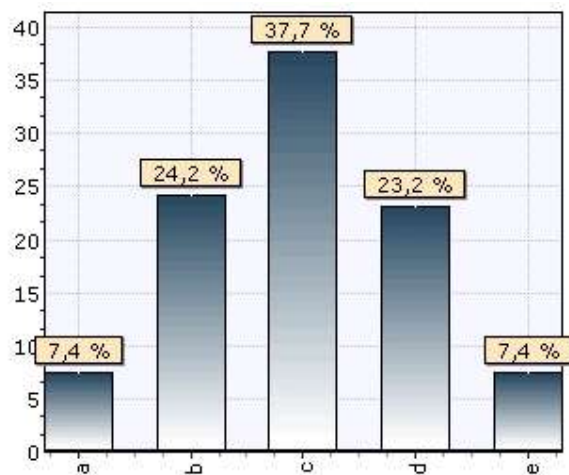
Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	10	3,2 %
2 2	38	12,1 %
3 3	111	35,5 %
4 4	113	36,1 %
5 5	41	13,1 %
Total	313	

24.12 Bøndene får generelt tilfredsstillende informasjon og veiledning i forbindelse med BU-satsingen og andre verdiskapingstiltak i landbruket

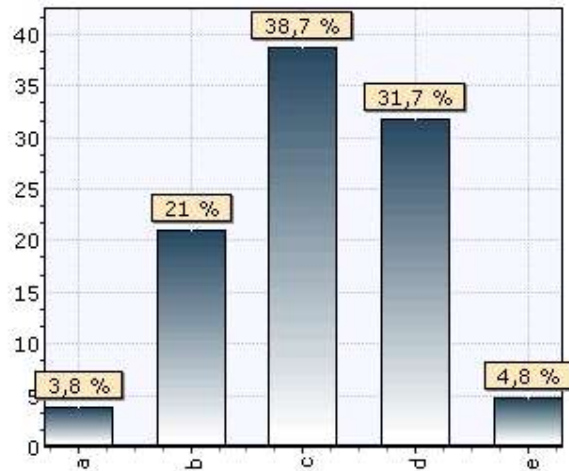

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	15	4,9 %
2 2	68	22,1 %
3 3	132	43,0 %
4 4	81	26,4 %
5 5	11	3,6 %
Total	307	

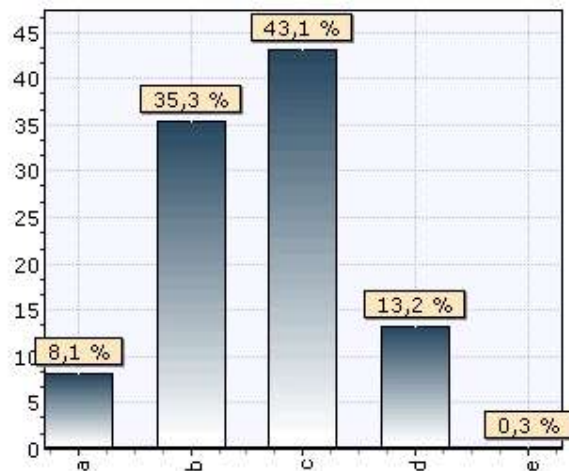
24.13 Arbeidet for landbruksbasert verdiskaping begrenses av manglende forståelse blant politikere i fylke og kommuner

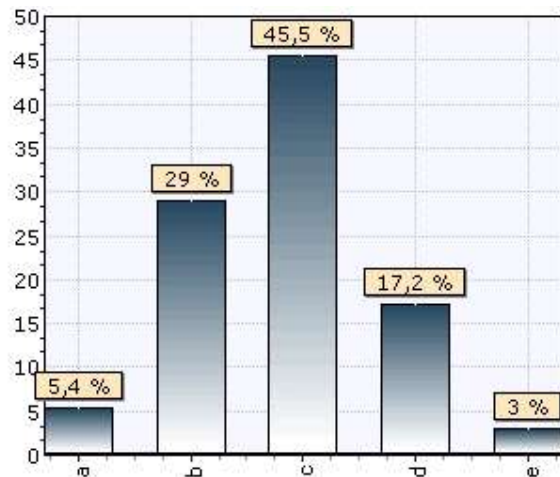
Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	23	7,4 %
2 2	75	24,2 %
3 3	117	37,7 %
4 4	72	23,2 %
5 5	23	7,4 %
Total	310	

24.14 Landbrukets rådgivere og forsøksringer er tilfredsstillende involvert i verdiskapingsarbeidet

Alternativer	Verdi	Prosent
1	12	3,8 %
2	66	21,0 %
3	122	38,7 %
4	100	31,7 %
5	15	4,8 %
Total	315	

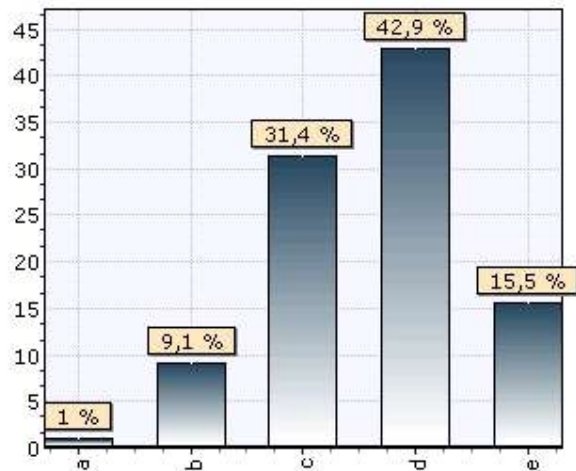
24.15 Industrien i fylket er tilfredsstillende involvert i verdiskapingsarbeidet

Alternativer	Verdi	Prosent
1	24	8,1 %
2	104	35,3 %
3	127	43,1 %
4	39	13,2 %
5	1	0,3 %
Total	295	

24.16 Turistnæringen i fylket er tilfredsstillende involvert i verdiskapingsarbeidet

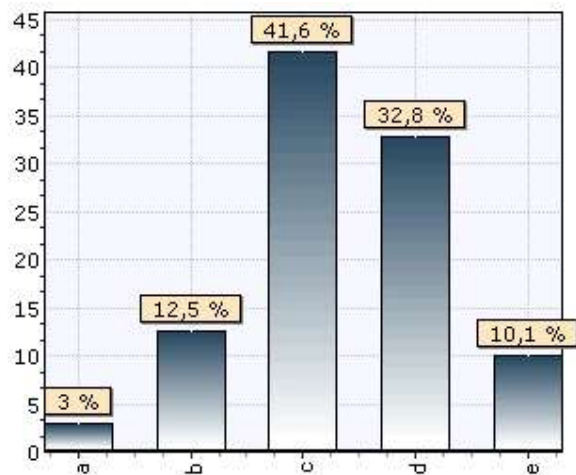
Alternativer	Verdi	Prosent
1	16	5,4 %
2	86	29,0 %
3	135	45,5 %
4	51	17,2 %
5	9	3,0 %
Total	297	

24.17 Fylkets strategi for landbruksbasert verdiskaping bygger på forståelse for landbrukets egenskaper i fylket

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	3	1,0 %
2 2	27	9,1 %
3 3	93	31,4 %
4 4	127	42,9 %
5 5	46	15,5 %
Total	296	

24.18 Fylkets strategi for landbruksbasert verdiskaping tar hensyn til mulige endringer i nasjonale og internasjonale rammebetingelser og markedsforhold

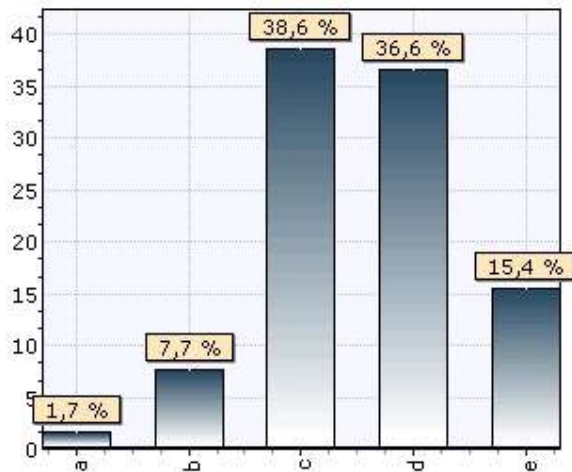
Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	9	3,0 %
2 2	37	12,5 %
3 3	123	41,6 %
4 4	97	32,8 %
5 5	30	10,1 %
Total	296	

24.19 Fylkets strategi for landbruksbasert verdiskaping preges av mangel på klare valg og prioriteringer

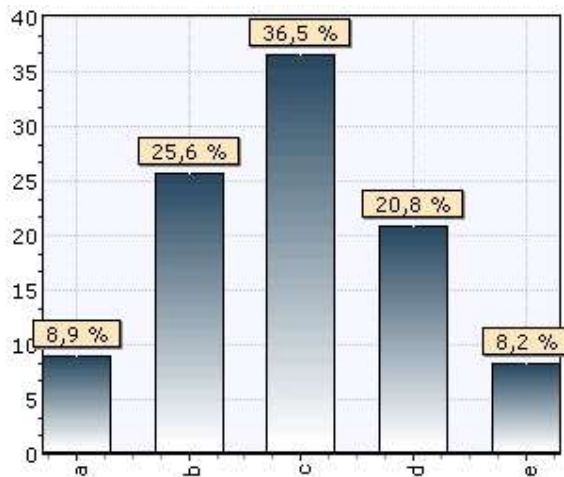
Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	37	12,4 %
2 2	95	31,8 %
3 3	105	35,1 %
4 4	45	15,1 %
5 5	17	5,7 %
Total	299	

24.20 Fylkets strategi følges opp i praktisk søknadsbehandling og tildeling

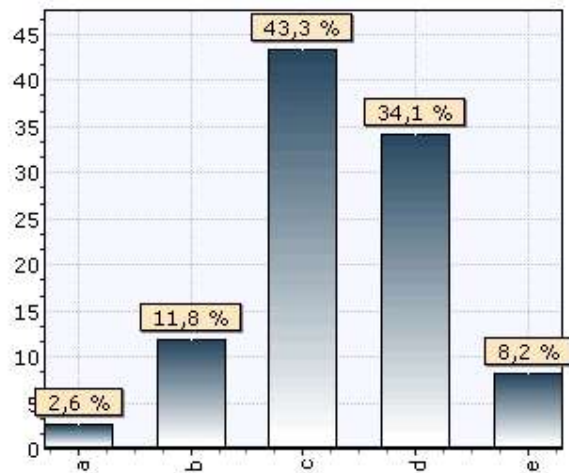

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	5	1,7 %
2 2	23	7,7 %
3 3	115	38,6 %
4 4	109	36,6 %
5 5	46	15,4 %
Total	298	

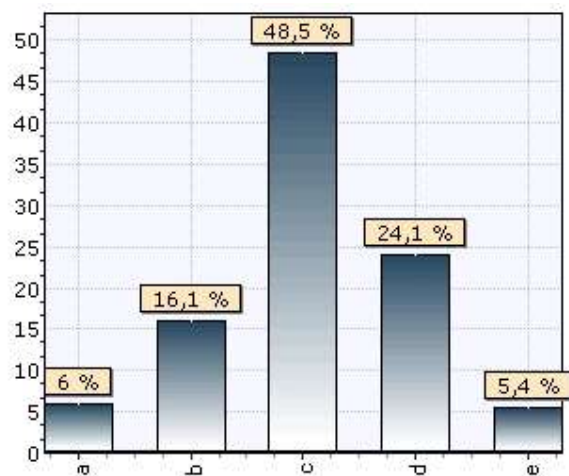
24.21 Arbeidet for landbruksbasert verdiskaping i fylket hindres av for sterke, nasjonale politiske føringer

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	26	8,9 %
2 2	75	25,6 %
3 3	107	36,5 %
4 4	61	20,8 %
5 5	24	8,2 %
Total	293	

24.22 Mitt inntrykk er at midler til tilretteleggingstiltak prioriteres og utnyttes effektivt og målrettet

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	8	2,6 %
2 2	36	11,8 %
3 3	132	43,3 %
4 4	104	34,1 %
5 5	25	8,2 %
Total	305	

24.23 Etter at fylkesmannen fikk ansvar for helheten i BU-arbeidet fra 2005, er det blitt økt engasjement for landbruksbasert verdiskaping i fylket

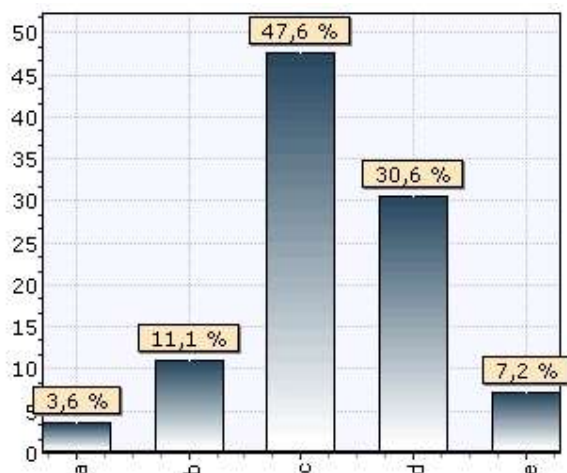
Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	18	6,0 %
2 2	48	16,1 %
3 3	145	48,5 %
4 4	72	24,1 %
5 5	16	5,4 %
Total	299	

24.24 I vår virksomhet har vi merket svært lite til endringene i BU-arbeidet fra perioden før 2005 til nå

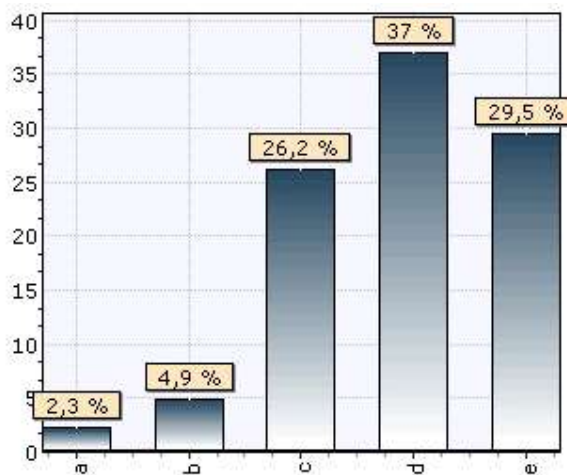
Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	29	9,4 %
2 2	60	19,5 %
3 3	95	30,8 %
4 4	75	24,4 %
5 5	49	15,9 %
Total	308	

24.25 Verdiskapingstiltakene har stor innflytelse på landbruket i vårt fylke

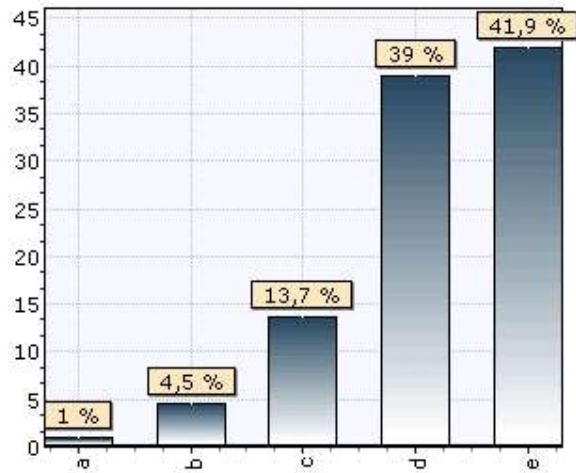
Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	6	1,9 %
2 2	45	14,3 %
3 3	113	36,0 %
4 4	119	37,9 %
5 5	31	9,9 %
Total	314	

24.26 Verdiskapingstiltakene har så langt hatt stor, positiv effekt på landbruksbasert verdiskaping i vårt fylke

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	11	3,6 %
2 2	34	11,1 %
3 3	146	47,6 %
4 4	94	30,6 %
5 5	22	7,2 %
Total	307	

24.27 Midler til tilrettelegging i fylket er avgjørende for at fylket skal kunne ha en strategi som er tilpasset lokale forhold

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	7	2,3 %
2 2	15	4,9 %
3 3	80	26,2 %
4 4	113	37,0 %
5 5	90	29,5 %
Total	305	

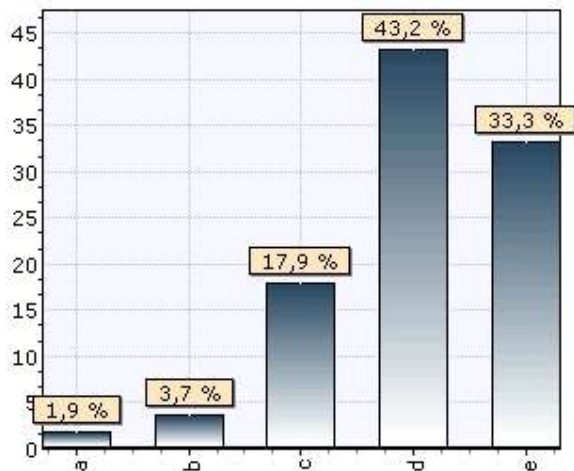
24.28 Det er svært viktig at verdiskapingstiltakene i stor grad utformes regionalt

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	3	1,0 %
2 2	14	4,5 %
3 3	43	13,7 %
4 4	122	39,0 %
5 5	131	41,9 %
Total	313	

25. Hvilke hindringer for økt verdiskaping i landbruket i ditt fylke mener du er viktige og uviktige? Sett kryss 1 for ingen betydning, 3 for middels betydning, og 5 for avgjørende betydning.

25.1 Utilstrekkelig avkastning for bøndene

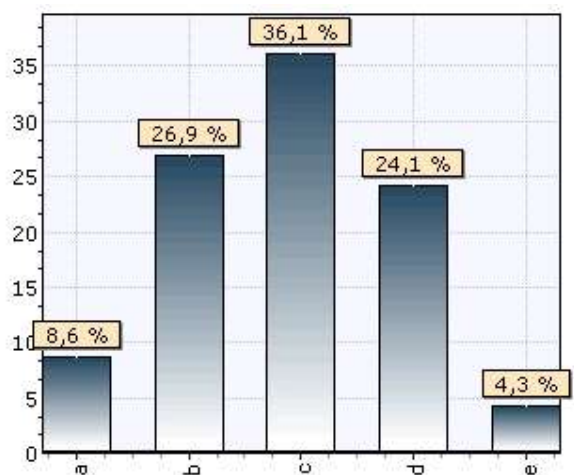
Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	6	1,9 %
2 2	11	3,4 %
3 3	60	18,6 %
4 4	137	42,5 %
5 5	108	33,5 %
Total	322	

25.2 For stor økonomisk usikkerhet for bøndene

Alternativer	Verdi	Prosent
1	6	1,9 %
2	12	3,7 %
3	58	17,9 %
4	140	43,2 %
5	108	33,3 %
Total	324	

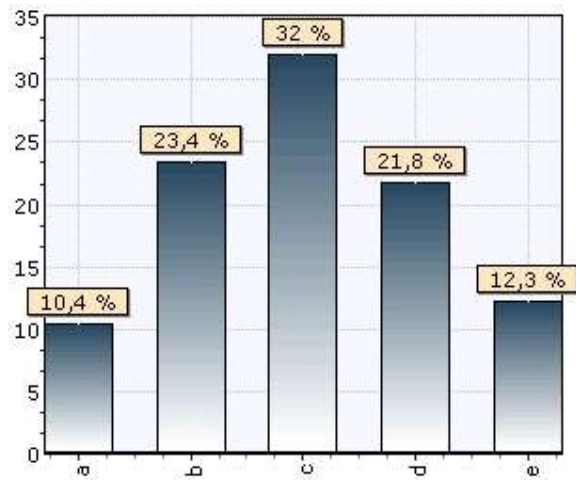
25.3 Usikkerhet om gårdene blir overtatt av egne barn / slektninger

Alternativer	Verdi	Prosent
1	13	4,0 %
2	31	9,6 %
3	78	24,1 %
4	127	39,3 %
5	74	22,9 %
Total	323	

25.4 Bøndene er for lite risikovillige

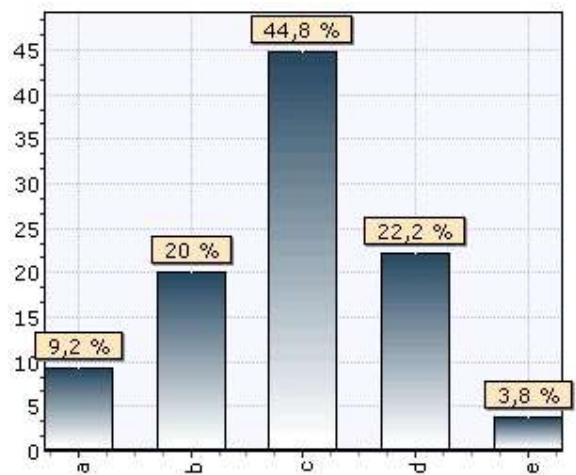
Alternativer	Verdi	Prosent
1	28	8,6 %
2	87	26,9 %
3	117	36,1 %
4	78	24,1 %
5	14	4,3 %
Total	324	

25.5 Høy andel leiejord

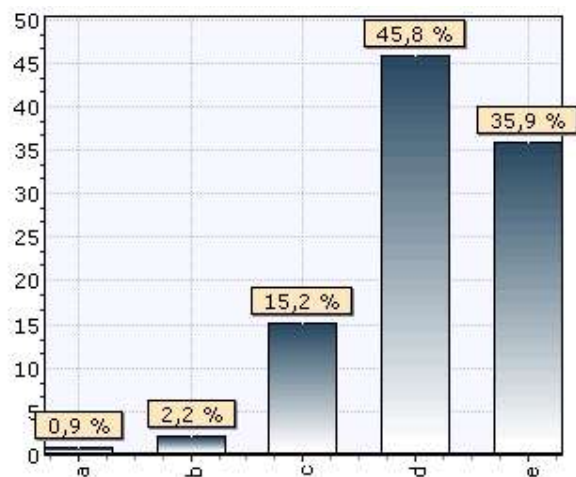
Alternativer	Verdi	Prosent
1	1	10,4 %
2	2	23,4 %
3	3	32,0 %
4	4	21,8 %
5	5	12,3 %
Total		316

25.6 Svekkede muligheter for beskjeftigelse av kvinner i landbruket

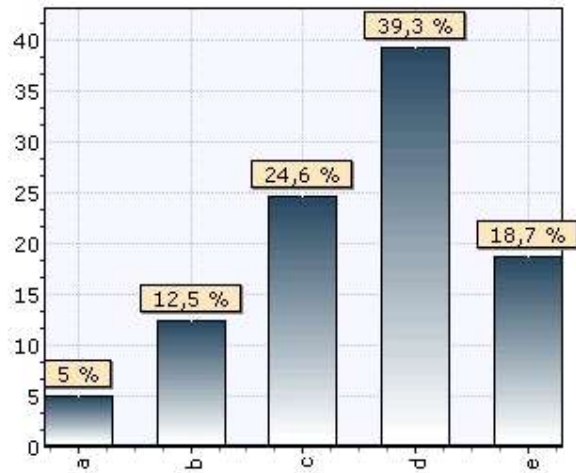

Alternativer	Verdi	Prosent
1	1	9,2 %
2	2	20,0 %
3	3	44,8 %
4	4	22,2 %
5	5	3,8 %
Total		315

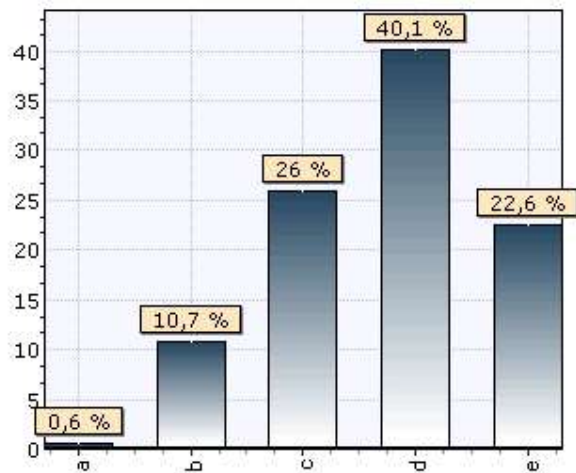
25.7 Usikre politiske rammebetingelser

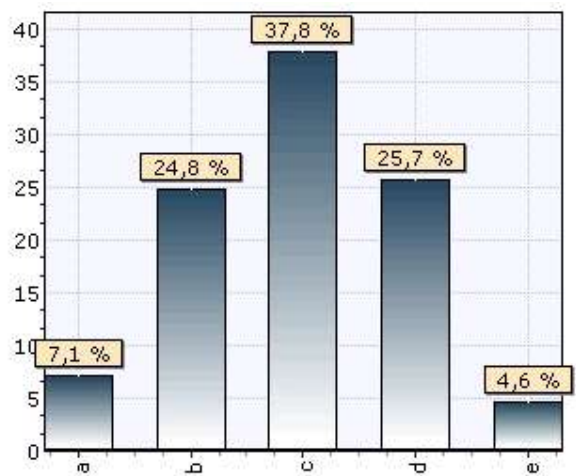
Alternativer	Verdi	Prosent
1	1	0,9 %
2	2	2,2 %
3	3	15,2 %
4	4	45,8 %
5	5	35,9 %
Total		323

25.8 Bøndene mangler tid til å gjennomføre tiltak

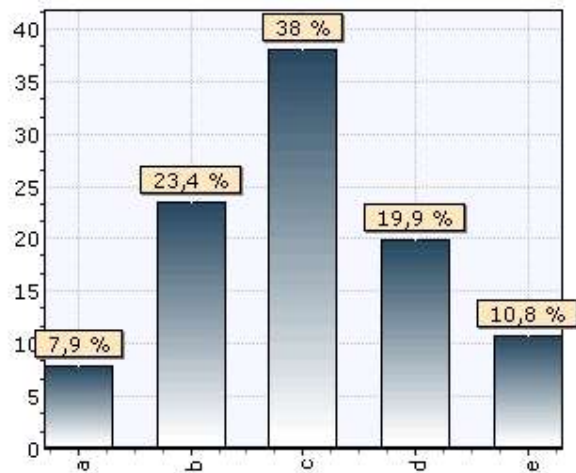
Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	16	5,0 %
2 2	40	12,5 %
3 3	79	24,6 %
4 4	126	39,3 %
5 5	60	18,7 %
Total	321	

25.9 Bøndene har utilstrekkelig egenkapital

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	2	0,6 %
2 2	34	10,7 %
3 3	83	26,0 %
4 4	128	40,1 %
5 5	72	22,6 %
Total	319	

25.10 Bøndene har for liten kompetanse

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	23	7,1 %
2 2	80	24,8 %
3 3	122	37,8 %
4 4	83	25,7 %
5 5	15	4,6 %
Total	323	

25.11 Utilstrekkelige lånemuligheter for utvikling av gårdsbrukene

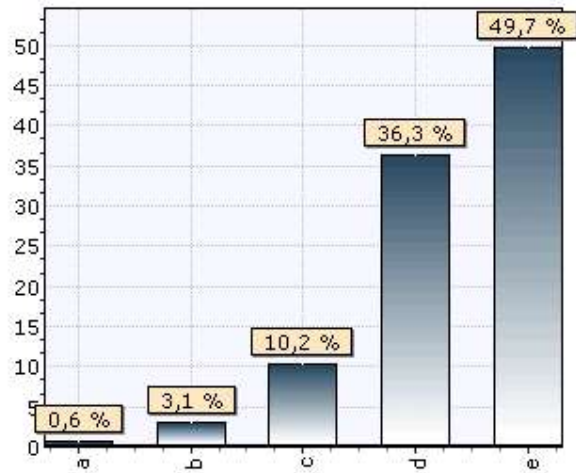
Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	25	7,9 %
2 2	74	23,4 %
3 3	120	38,0 %
4 4	63	19,9 %
5 5	34	10,8 %
Total	316	

25.12 Rovdyrproblematikk

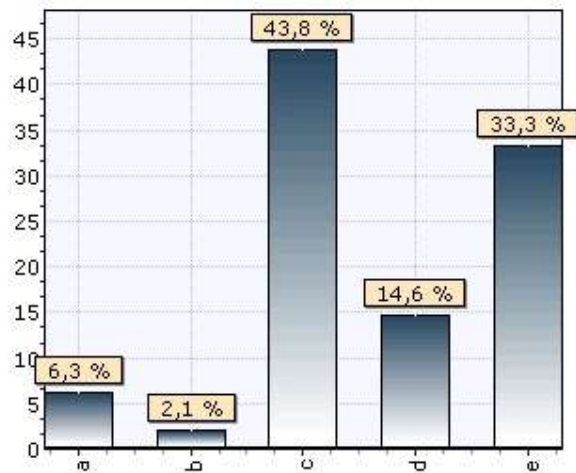
Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	70	22,3 %
2 2	68	21,7 %
3 3	63	20,1 %
4 4	73	23,2 %
5 5	40	12,7 %
Total	314	

25.13 Fraflytting / utarming av bygdemiljøene

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	28	8,9 %
2 2	46	14,6 %
3 3	85	26,9 %
4 4	108	34,2 %
5 5	49	15,5 %
Total	316	

25.14 Attraktive vilkår for sysselsetting i andre næringer

Alternativer	Verdi	Prosent
1	1	0,6 %
2	2	3,1 %
3	3	10,2 %
4	4	36,3 %
5	5	49,7 %
Total		322

25.15 Andre faktorer. (spesifiser i boksen under)

Alternativer	Verdi	Prosent
1	1	6,3 %
2	2	2,1 %
3	3	43,8 %
4	4	14,6 %
5	5	33,3 %
Total		48

31. Hvilken andel av tilretteleggingsmidlene bør etter din vurdering fordeles til kommunene som støtte til kommunale tilretteleggingstiltak?

Alternativer	Verdi	Prosent
1 Mindre enn 10 %	76	25,7 %
2 10-40 %	138	46,6 %
3 40-70 %	61	20,6 %
4 over 70 %	21	7,1 %
Total	296	

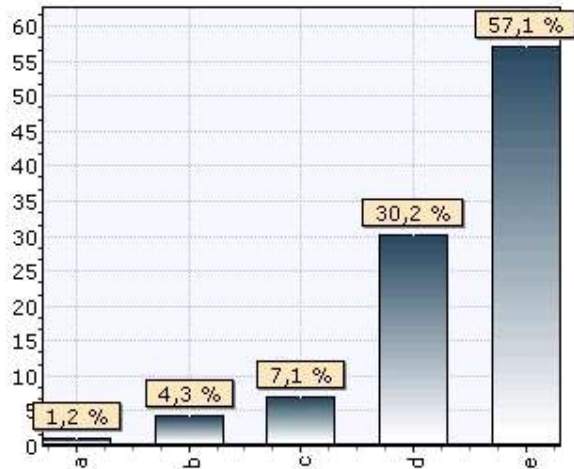
32. Til slutt: Noen påstander om landbruket i ditt fylke. Merk av 1 hvis du er helt uenig, 3 hvis du er nøytral og 5 for helt enig. Hvis du ikke kan svare, la stå åpent!

32.1 Jordbruket i vårt fylke er mer konkurransedyktig enn gjennomsnittsnittsjordbruket i Norge

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	43	13,4 %
2 2	56	17,4 %
3 3	71	22,0 %
4 4	76	23,6 %
5 5	76	23,6 %
Total	322	

32.2 Med uendrede rammevilkår må vi over de neste ti år forvente betydelig reduksjon i antall gårdsbruk i fylket

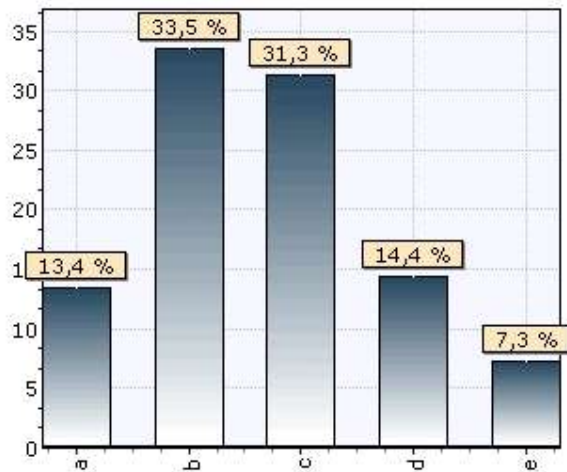
Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	4	1,2 %
2 2	14	4,3 %
3 3	23	7,1 %
4 4	98	30,2 %
5 5	185	57,1 %
Total	324	

32.3 Redusert antall gårdsbruk i vårt fylke vil være en alvorlig trussel mot bosettingen i distriktsbygdene

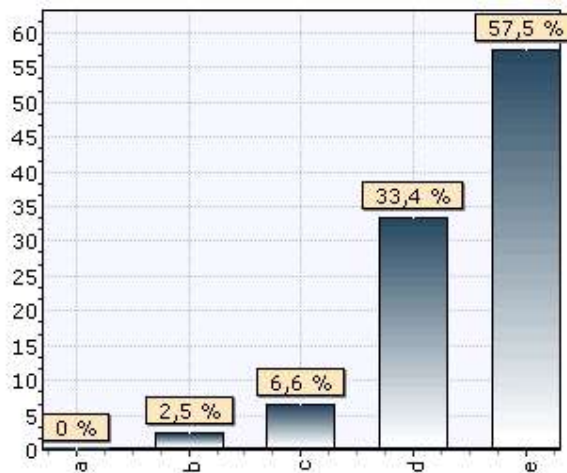
Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	23	7,1 %
2 2	30	9,3 %
3 3	43	13,3 %
4 4	79	24,4 %
5 5	149	46,0 %
Total	324	

32.4 Over de neste ti år er det betydelig mulighet for at vilkårene for landbruk i Norge styrkes kraftig som følge av globale markedsforhold (f.eks. energipriser, knapphet på matressurser, miljøutfordringer e.l.)

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	42	13,4 %
2 2	105	33,5 %
3 3	98	31,3 %
4 4	45	14,4 %
5 5	23	7,3 %
Total	313	

32.5 Det vil være svært stor variasjon i resultater mellom dyktige og mindre dyktige bønder i vårt fylke

Alternativer	Verdi	Prosent
1 1	0	0,0 %
2 2	8	2,5 %
3 3	21	6,6 %
4 4	107	33,4 %
5 5	184	57,5 %
Total	320	